
BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

3 / 2017

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZA DE DATE INTERNAȚIONALĂ CEEOL

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2017

Coperta: Elena PLEȘANU

*(Gravură aquaforte 40 x30 Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
Eugen ILINA, Uniunea Artiștilor Plastici, România)*

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

CUPRINS

- 5** **Responsabilitatea socială, garanție a securității societale**
Lect.univ.dr. Luminița CRĂCIUN
-
- 12** **Aspecte ale modelării proceselor specifice spațiului de luptă**
Lect.univ.dr. Florentina-Loredana DRAGOMIR
-
- 15** **Corelarea sprijinului logistic al regenerării structurilor din forțele terestre care participă la operații întrunite multinaționale, cu specificul misiunilor**
Col.drd. Florin-Stanciu RADUSLAV
-
- 19** **Războiul și conflictul armat din perspectiva dreptului internațional**
Lt.col. Mădălina-Daniela GHIBA
-
- 28** **Arbori de lungime minimă într-un graf**
Col.(r) prof.univ.dr. Gelu ALEXANDRESCU
-
- 33** **România între Proiectul Intermarium și Proiectul Eurasiatic**
Prof.univ.dr. Mircea-Dănuț CHIRIAC
-
- 38** **Teoria nivelurilor normative. O analiză a sistemului normativ al drepturilor omului la nivel internațional**
Drd. Lisa-Maria ACHIMESCU

46 **Conflictele politico-militare și competiția pentru petrol**

Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU

Drd. Dan BORDEIANU

50 **Locul și rolul energiei în dezvoltarea durabilă a societății românești**

Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU

Drd. Dan BORDEIANU

I ***INTERFERENȚE CULTURALE***

59 **Neagoe Basarab și lumina dăinuirii sale în decursul veacurilor**

Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE

RESPONSABILITATEA SOCIALĂ, GARANȚIE A SECURITĂȚII SOCIETALE

SOCIAL RESPONSIBILITY, GUARANTEE OF SOCIETAL SECURITY

Lect. univ.dr. Luminița CRĂCIUN*

Prin intermediul acestui articol încerc să prezint câteva dintre elementele esențiale referitoare la *principalele sectoare de cooperare militară și la dinamica relațiilor militare dintre România și statele subsahariene înainte și după evenimentele din 1989*, precum și aspecte referitoare la contribuția României în cadrul misiunilor internaționale desfășurate sub egida ONU și a Uniunii Europene în zona țărilor subsahariene.

Through this article I try to present some of the essential elements regarding the main sectors of military cooperation and the dynamics of the military relations between Romania and the Sub-Saharan states before and after the events in 1989, as well as aspects related to Romania's contribution to the international missions under the aegis of the United Nations And the European Union in the area of Sub-Saharan countries.

Cuvinte-cheie: responsabilitate socială; securitate societală; perspectivă constructivistă; instituții publice; relații publice.
Keywords: social responsibility; societal security; constructivist perspective; public institutions; public relations.

Studiile începute încă de la finalul celui de-al Doilea Război Mondial, în jurul conceptului *securitate*, au relevat faptul că oricât ar încerca statele să obțină un mediu stabil și sigur pe cale militară, politică sau economică, precum și prin intermediul serviciilor polițienești, nu reușesc să acopere, în totalitate, nevoia de securitate a membrilor societății.

Grupurile de indivizi, asociate după anumite trăsături și sentimente comune (etnie, limbă, istorie, tradiții, identitate etc.), reprezintă elementele fundamentale care stau la baza constituirii societății. Studiile aprofundate de sociologie, realizate de Herbert Spencer și Émile Durkheim, diferențiază *societatea de comunitate*, chiar dacă ambele concepte au la bază traiul în comun al indivizilor. Astfel, conceptul *societate* face referire la ideea reunirii conștiente și raționale a indivizilor într-un spațiu dat, pe baza unui contract de asociere. *Comunitatea* presupune uniunea morală dintre indivizi și grupuri, transmisă de la o generație la alta. Ferdinand Tönnies apreciază însă că societatea

este în aceeași măsură și asociere, și comunitate, având o identitate proprie.

Conceptul *securitate societală*, apărut ca rezultat al studiilor de cercetare asupra securității statelor, efectuate în cadrul Institutului de Cercetare a Păcii din Copenhaga (Copenhagen Peace Research Institute), a pus în evidență faptul că, pentru orice domeniu al vieții individuale și sociale, este necesară asigurarea nevoii de securitate ca precondiție a unei evoluții firești. De altfel, conform școlii europene, „ecuația completă” a securității cuprinde: securitatea politică (a comunității naționale), securitatea individuală (referitoare la securitatea fizică a indivizilor, a bunurilor și a proprietății acestora) și securitatea societală (cuprinzând bazele morale ale statului și ale națiunii)¹. Luând în calcul multitudinea elementelor relaționale dintre state, Barry Buzan identifică particularități ale securității pentru cinci domenii diferite ale colectivităților umane: militar, politic, economic, societal și mediu. În ceea ce privește securitatea societală, se apreciază că aceasta se referă la „sustenabilitatea tiparelor lingvistice tradiționale, a culturii și a religiei, a identității naționale și a tradițiilor, în cadrul condițiilor acceptabile pentru evoluție”².

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: craciun.luminita@myunap.net

Dacă nevoia de securitate a individului, pornind de la Piramida lui Maslow, este fundamentală pentru existența sa și condiționează conviețuirea cu alți indivizi, putem considera că *securitatea societală* reprezintă una dintre condițiile esențiale ale relațiilor sociale și ale dezvoltării societății căreia îi aparține.

Articolul de față dorește să identifice elementele de risc la adresa securității societale și să releve importanța acțiunilor de responsabilitate socială a instituțiilor publice, pe de o parte, și cea a organizațiilor neguvernamentale, pe de altă parte, pentru menținerea și consolidarea stării de securitate societală în România, pornind de la Strategia de apărare națională a României pentru perioada 2015-2019.

Consolidarea identității naționale – factor decisiv al securității societale

Ipoteza de la care am pornit în elaborarea studiului de față este aceea că securitatea societală se construiește și se consolidează din interior, prin îmbinarea deciziilor politice cu inițiativele civice, prin elaborarea documentelor legislative, prin inițiative de responsabilitate socială, concretizate în proiecte cu rol reglator la nivelul societății.

Chiar dacă între conceptele *societate*, *stat* și *țară* nu există o suprapunere referențială perfectă³, pentru analiza de față vom conveni că statul român are, drept referent legitim, țara cu numele România, iar cetățenii săi, indivizi asociați pe criterii etnice sau religioase⁴, domiciliați pe teritoriul național sau aflați la lucru în străinătate, constituie o realitate cu o identitate proprie, numită societatea românească, localizată pe un teritoriu din spațiul european.

Stabilitatea, prosperitatea și, mai ales, pacea de care se bucură cetățenii din spațiul european se datorează și constituirii Uniunii Europene, uniune economică și politică unică în lume, care își concentrează activitățile pe domeniile vieții politice, protecției mediului, sănătății, justiției și migrației, domenii care asigură condițiile unei bune conviețuiri a cetățenilor.

Creată după cel de-al Doilea Război Mondial și constituită la început doar din șase state vest-europene (Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Țările de Jos) pentru consolidarea cooperării economice, UE și-a extins preocupările și acțiunile, mai ales după desființarea Tratatului de la Varșovia și destrămarea URSS. Facilitățile

de care beneficiau cetățenii din țările membre ale UE (libera circulație, accesul la piața de muncă din spațiul țărilor membre ale UE, moneda unică etc.) au reprezentat motive pentru care guvernele statelor est-europene au cuprins în programele lor politice intenția de integrare în această uniune.

Dorința statelor candidate la integrarea în Uniunea Europeană era aceea de a fi considerate parteneri egali în ceea ce privește dezvoltarea economică, politică și militară, cu toate că exista și temerea pierderii specificului cultural și a identității naționale. Din această perspectivă, analiștii sociologi și psihologi au efectuat analize și interpretări, care au pus în evidență particularitățile etnice și lingvistice ale fiecărui stat candidat. Astfel, cercetarea realizată în cadrul Școlii de la Copenhaga a condus la construirea conceptului *securitate societală*. În articolul de față vom porni de la identificarea acelor inițiative care contribuie la valorificarea particularităților etnice, în scopul consolidării identității naționale a țării noastre.

În cei 12 ani de la integrarea în Uniunea Europeană, România a acumulat experiențe diverse, prin care societatea s-a reorganizat, și-a reformulat valorile și a schimbat reperele de evaluare a moralei, conform specificului unui stat democratic. Viața socială și activitățile desfășurate de cetățenii români au demonstrat că identitatea națională nu s-a pierdut, ci, mai degrabă, a fost pusă în valoare printr-o multitudine de forme de manifestare. Astfel, acțiunile de promovare turistică a spațiului românesc, inițiativele diverselor organizații neguvernamentale de a face cunoscute tradițiile și obiceiurile diverselor etnii, comemorarea diverselor evenimente și personalități din istoria neamului, rezultatele deosebite obținute de tineri la concursurile internaționale, organizate pentru diferite domenii ale științei (matematică, fizică, informatică, medicină etc.), participarea românilor la diferite conferințe internaționale, activitatea desfășurată de reprezentanții României în diferitele foruri ale instituțiilor europene reprezintă modalități de punere în valoare a identității naționale.

Pentru întărirea societății și a securității societale, trebuie luate în considerare, în primul rând, deciziile politice și administrative, care permit dezvoltarea economico-socio-culturală la nivel individual, apoi la nivelul grupului și al zonei în care cetățenii conviețuiesc. Existența unui Departament pentru relații interetnice în cadrul

Guvernului României, precum și a unei comisii pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale în Parlament, formată din reprezentanți ai etniilor din România, pune în evidență preocuparea conducerii statului pentru respectarea drepturilor tuturor cetățenilor, indiferent de etnie, pentru prevenirea conflictelor, pentru cultivarea dialogului intercultural și pentru punerea în valoare a specificității fiecărei etnii.

În al doilea rând, dezvoltarea infrastructurii prin construirea de autostrăzi, străzi etc., facilitarea inițiativelor economice zonale, valorificarea punctelor de atracție turistică sunt câteva dintre elementele care contribuie la păstrarea specificului etnic al indivizilor dintr-un anumit spațiu geografic, dar și la consolidarea identității naționale a cetățenilor statului.

Având în vedere că teritoriul României este organizat administrativ în 41 de județe și municipiul București, fapt care determină un efort concentrat cu deosebire în managementul financiar, și că dificultățile și nevoile întâmpinate în fiecare dintre aceste județe sunt diferite, a apărut ideea unei reorganizări administrative regionale.

Cu toate acestea, ideea autonomiei regionale, propusă de unele partide politice, nu și-a găsit încă rezolvarea, din cauza lipsei de experiență în domeniul managementului administrativ, dar și a unor particularități istorice înregistrate în zona sud-estică a Transilvaniei, care ar putea crea riscuri și amenințări la adresa *securității societale*. De aceea, vizita președintelui României, Klaus Iohannis, etnic german cu cetățenie română, în zona Covasna – Harghita, a avut rolul de a clarifica poziția Președinției referitoare la autonomia regiunii secuiești, atât pentru minoritatea etnică maghiară, cât și pentru românii interesați.

„Autonomia locală și regională ajută, dar autonomia pe criterii etnice nu este de dorit, pentru că ar inhiba dezvoltarea. La aceste concluzii s-a ajuns la nivel european, unde chiar se recomandă ca, în cazul unei regionalizări, să nu se realizeze delimitarea regională pe linia de delimitare etnică”⁵.

În al treilea rând, o altă modalitate de întărire a securității societale o reprezintă întărirea sentimentului național, prin readucerea în atenția cetățenilor români a faptelor de vitejie din istoria neamului, a realizărilor științifice și culturale de seamă înregistrate de-a lungul timpului, a tradițiilor

și a obiceiurilor străbunilor legate de preparatele culinare, de prelucrarea lutului, a lemnului și a pieilor de animale, de evenimentele calendaristice creștine sau paleocreștine. În acest sens, sunt organizate acțiuni care comemorează evenimente sau eroi naționali (Unirea Principatelor, Ziua Națională, Ziua Drapelului, Ziua Imnului, Ziua limbii române, Ziua aviației etc.), festivaluri culinare, ale dansurilor și ale cântecelor zonale, iar punerea în valoare a siturilor istorice (de exemplu, Cetatea Alba Carolina din Alba Iulia, cetățile grecești de pe malul Dunării, cetățile de scaun din zona Moldovei – Suceava, Tg. Neamț etc.) a devenit un prilej pentru organizarea de festivaluri medievale, similare celor din țările vest-europene.

Toate aceste elemente ajută, pe de o parte, la întărirea identităților locale, regionale, etnice și religioase, și pe de altă parte la întărirea coeziunii civice proprii.

Amenințări, riscuri și vulnerabilități la adresa securității societale

Mediul internațional impune anumite presiuni, care se manifestă la nivelul securității naționale, implicit, și la cel al securității societale. Astfel, fenomenul terorist și cel al migrației, ieșirea Marii Britanii din Uniunea Europeană, precum și presiunile exercitate de Rusia, îndeosebi în țările fostei URSS (mai ales, în Ucraina și în Republica Moldova) au determinat luarea unor măsuri în ceea ce privește siguranța cetățenilor români în afara teritoriului, în ceea ce privește organizarea de evenimente publice, controlul documentelor și verificarea bagajelor, în cazul deplasărilor în străinătate.

Amenințările și vulnerabilitățile reprezintă factori care pot afecta securitatea națională și securitatea societală. Dacă amenințarea reprezintă un act declarativ, cu intenția de a crea dezechilibru, de a face rău, de a pune persoane și grupuri în situații periculoase, fiind de natură externă, vulnerabilitățile sunt de natură internă și reprezintă punctele slabe/sensibile ale unui grup/stat care poate fi vătămat cu ușurință, constituind fenomene care diminuează capacitatea de reacție.

Conflictele interetnice, manifestațiile împotriva deciziilor guvernului care protejează abuzul în serviciu și corupția, defrișările ilegale, tolerarea din partea decidenților a fenomenelor infracționale, emigrația sau corupția sunt câteva dintre elementele

care perturbă liniștea socială, generând amenințări și riscuri, cu efecte destabilizatoare asupra stării de securitate societale.

Revenind la ipoteza de la care am plecat, aceea că securitatea societale se consolidează pornind de la îmbinarea deciziilor politice cu inițiativele civice, constatăm că, în ultima perioadă, unele decizii politice și măsuri legislative, care conduc la vulnerabilități, la acțiuni, sancționate prin proteste de societatea civilă, pot determina destabilizarea democrației dobândite prin sacrificii și pot genera riscuri privind securitatea națională. Mult contestata Ordonanță nr. 13 din 2017, abrogată în 05.02.2017, datorită presiunii opiniei publice, care aducea modificări la Codul penal și la Codul de procedură penală, modificările aduse Legii pensiilor, fapt care a determinat părăsirea voluntară a posturilor de către ofițeri cu o bună pregătire și experiență, în favoarea unei pensii care să satisfacă efortul depus în anii de activitate, noile propuneri de modificare a legilor justiției se pot constitui în factori de risc la adresa securității societale.

Mai concret, dintre factorii care pot contribui la creșterea vulnerabilităților la adresa securității societale din România putem menționa:

- corupția – concretizată în deturnarea de fonduri, încheierea unor contracte fictive privind modernizarea localităților și dezvoltarea infrastructurii, înființarea de societăți fantomă, aducerea în insolvență și vânzarea la preț infim a unităților industriale de top din perioada predecembristă (angajații acestor unități sunt cei care au lucrat neîntrerupt o perioadă lungă de timp și care au fost răsplățiți prin acordarea de sporuri pentru continuitate la locul de muncă);

- inițiativele legislative ale guvernului care permit favorizarea infractorilor corupți și ingerințe în activitatea justiției;

- distrugerea fondului forestier, prin exploatare oneroasă a pădurilor virgine, fapt care a condus la alunecări de teren, la schimbări climatice importante, la inundarea zonelor locuite;

- exploatarea excesivă a resurselor naturale și deversarea deșeurilor toxice în apele râurilor;

- insuficienta preocupare pentru colectarea selectivă a deșeurilor și reciclarea acestora în vederea menținerii unui mediu natural favorabil vieții sănătoase.

La toate acestea se adaugă presiunea valului de emigranți din Irak, din Siria, din Afganistan, din

Libia și din alte țări africane în care se desfășoară conflicte armate, țări din care populația încearcă să se salveze prin deplasarea către Europa de Vest, tranzitând România. În centrele de primire a emigranților se află, în prezent, aproximativ 1.500 de persoane, pentru care a fost necesară pregătirea de spații de cazare, de personal cu care să interacționeze, care să le asigure asistență medicală, hrană și condiții de trai. Dorința acestor emigranți de a ajunge în țările din vestul Europei se manifestă, adesea, prin acte violente, care perturbă activitatea normală a serviciilor poliției de frontieră. De asemenea, viața locuitorilor din zonele apropiate centrelor de primire este deranjată de emigranții care părăsesc zonele care le-au fost destinate.

Vulnerabilitățile menționate pot fi transformate în riscuri sau, chiar, în amenințări la adresa securității societale, dacă opinia publică nu își manifestă poziția, dacă instituțiile publice și organizațiile neguvernamentale nu au inițiative de prevenire sau de susținere/consolidare și dacă deciziile politice nu susțin dezvoltarea echilibrată a tuturor regiunilor României. Teoreticianul Barry Buzan, făcând referire la amenințările privind securitatea societale, aprecia că: „securitatea unei societăți poate fi amenințată de orice situație care pune în pericol identitatea de tip <<noi>>. ...O identitate societale poate fi amenințată în modalități care merg de la interzicerea exprimării până la interferența în capacitatea sa de a se reproduce”⁶.

Responsabilitatea socială – activitate a instituțiilor publice și a organizațiilor neguvernamentale

Responsabilitatea socială este un concept relativ nou, preluat din domeniul de activitate al marilor corporații, interesate de crearea sau de îmbunătățirea imaginii proprii, cu efect direct asupra vânzărilor de produse sau de servicii. Pornită la începutul anului 1900, de la acțiunile filantropice oneroase, desfășurate de unele companii din domeniul petrochimic, responsabilitatea socială a căpătat o nouă formă, altruistă, bazată pe o ideologie avangardistă, care presupune implicarea firmelor „ca factor responsabil în viața socială”⁷.

În anii '70, studiile referitoare la responsabilitatea socială corporatistă aduc în atenție faptul că „afacerile au loc într-un sistem sociocultural brăzdat de norme și reguli, iar rolul afacerii în acest context

este să răspundă în mod particular fiecărei situații, [...] astfel încât să nu fie interesată de propriul bine, ci și de cel al celorlalți membri ai întreprinderii și de cel al cetățenilor vecini”⁸.

De remarcat faptul că un aspect important al conceptului *Responsabilitatea Socială Corporatistă (RSC)* îl reprezintă punerea în evidență a relației dintre corporație/întreprindere, pe de o parte, și societate sau grupuri sociale, pe de altă parte. Sociologul Constantin Schifirneț definea responsabilitatea socială ca fiind „procedura prin care companiile interacționează cu societatea în care funcționează și presupune dezvoltarea unei strategii de implicare în comunitate și un parteneriat cu grupurile sociale”⁹. De aici rezultă importanța pe care o au companiile în derularea unor proiecte care demonstrează asumarea rolului în modelarea structurii societății (diversificarea profesiilor, oferirea de locuri de muncă în anumite zone defavorizate, creșterea veniturilor familiilor etc.) și a bunului mers al acesteia, de exemplu, prin desfășurarea unor activități umanitare.

Dacă în cazul corporațiilor acțiunile de responsabilitate socială s-au îndreptat către satisfacerea nevoilor cetățenilor (de exemplu, protecția mediului, sănătatea populației, protecția minorilor, ajutorarea bătrânilor etc.), în așa fel încât să fie cât mai bine integrați în sfera spațială în care își desfășoară activitatea, în cazul instituțiilor publice se dorește și se așteaptă implicarea pentru buna relaționare a cetățenilor, pentru facilitarea dezvoltării personale și pentru buna gestionare a vieții publice din societatea democratică.

Activitățile de responsabilitate socială reprezintă o componentă a securității sociale, deoarece ele realizează satisfacerea unor nevoi existențiale, fără de care echilibrul social ar fi instabil.

Instituțiile publice și organizațiile neguvernamentale ale statului sunt cele care asigură normalitatea vieții sociale, iar guvernul este garantul asigurării acesteia. Numai în aceste condiții activitatea de responsabilitate socială se poate concretiza și își poate atinge țelurile. În România, extinderea responsabilității sociale către instituțiile publice ale statului a avut loc odată cu reinstaurarea democrației, acestea devenind astfel copartenerul important al mediului privat pentru creșterea nivelului de trai, pentru clădirea unei societăți în care fiecare să-și poată pune în valoare capacitățile, pentru o reală libertate de acțiune în toate planurile vieții sociale.

Instituțiile publice din domeniul securității și al apărării, menționate în Ghidul Strategiei de apărare națională a României pentru perioada 2015-2019, au ca scop „asigurarea securității naționale, apărarea României și a valorilor, a intereselor și a obiectivelor sale de securitate”¹⁰. Misiunea care le revine se concretizează în prevenirea, în descurajarea și în combaterea oricăror acțiuni agresive care ar putea fi orientate împotriva statului și a cetățenilor acestuia. Încadrate cu militari activi (de exemplu, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne) sau cu personal civil (de exemplu, Parlamentul României, Ministerul Economiei, Ministerul de Finanțe, Ministerul Afacerilor Externe), aceste instituții își desfășoară activitatea pe linia directă a responsabilității publice care le revine, conform Constituției și legilor specifice.

Aceasta presupune grija față de mediul în care își desfășoară activitatea, față de cetățenii statului, față de aspectele sociale ale indivizilor și, nu în ultimul rând, preocuparea pentru buna situație a membrilor organizațiilor (de exemplu, Legea nr. 346/2006, art. 9 – MAPN). De altfel, Constituția României, la cap. III, art. 118(1), formulează scopul și rolul instituției militare, înțelegând, prin participarea la acțiunile de menținere a păcii sau de restabilire a păcii, tocmai acțiunile de responsabilitate publică, ce contribuie atât la conexiunea dintre instituția militară și societate, cât și la creșterea nivelului de percepție din partea publicului.

Ministerul Afacerilor Interne, prin Ordonanța de Urgență nr. 30, din 25/04/2007, la art.28 (1) stabilește măsurile pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului, precum și a proprietății publice și private. De asemenea, organizează, îndrumă și coordonează activitatea de protecție a persoanelor, a bunurilor, a obiectivelor și a valorilor și organizează paza obiectivelor de importanță deosebită, date în competență, potrivit legii (art. 28, (4)).

În afara acestora, înscrise ca obligații ale responsabilității publice, instituțiile din domeniul securității și al apărării, urmând exemplul corporațiilor, și-au îndreptat atenția spre acțiunile de responsabilitate socială care au urmărit același obiectiv, al creșterii vizibilității și al bunei imagini în opinia publică. Dintre acțiunile de responsabilitate socială desfășurate de aceste organizații, putem aminti: instituirea zilei naționale a veteranilor, campanii umanitare, organizate pentru copii

abandonați sau pentru bătrânii din aziluri, campanii umanitare pentru ajutorarea militarilor răniți în teatrele de operații, ajutorarea populației în caz de inundații sau înzăpeziri, împădurirea unor sectoare de teren etc.

Având în vedere fenomenul migraționist care a luat amploare, precum și condițiile impuse de Uniunea Europeană referitoare la integrarea unui număr de imigranți proveniți din țări în care se desfășoară conflicte armate, Ministerul Afacerilor Externe împreună cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, cu Centrul Regional pentru Europa și Asia Centrală și cu alte instituții au conceput proiecte, prin care imigranții au beneficiat de asistență socială, medicală și culturală, pentru a putea depăși dificultățile legate de părăsirea țării natale (de exemplu, „România-Palestina, un pod pentru viitorul tinerilor cu dizabilități”).

Dintre organizațiile neguvernamentale, un exemplu de implicare în viața cetățenilor și în cea a relațiilor care se stabilesc între membrii societății o reprezintă Federația Volum a cărei misiune constă în implicarea indivizilor sau a organizațiilor/instituțiilor în activități care contribuie la creșterea gradului de conștientizare a valorii voluntariatului pentru individ și pentru societate, precum și la recunoașterea rolului voluntariatului în dezvoltarea societății. De altfel, Legea Voluntariatului (Legea nr. 175/2016) a constituit inițiativa și implicarea nemijlocită a directorului executiv al federației, Anca Năstase.

Un alt exemplu este cel al Centrului European pentru Promovarea și Integrarea Romilor, care a fost înființat din nevoia unei schimbări reale atât la nivelul comunităților de romi, cât și la nivelul de reprezentare a acestora, prin crearea unei elite pregătite profesional și capabile de a ajuta în procesul de integrare a romilor în cadrul societății. Activitățile desfășurate au urmărit organizarea unor cursuri de inițiere, de formare și de dezvoltare profesională în vederea prevenirii și scăderii șomajului în rândul romilor, alfabetizarea și integrarea copiilor de vârstă școlară în instituții de învățământ, desfășurarea unor programe de educație sanitară și planning familial, seminare și conferințe privitoare la istoricul și la tradițiile rome. Toate acestea reprezintă modalități de cunoaștere, de educare și de integrare în mediul social românesc, completând paleta acțiunilor propuse prin *Strategia de incluziune a cetățenilor români*

aparținând minorității rome pe perioada 2015-2020, elaborată de Guvernul României în 2015, ca urmare a recomandărilor Comisiei Europene.

O altă organizație care își desfășoară activitatea având ca scop eliminarea discriminărilor¹ de orice tip din societatea românească este ActiveWatch. Membrii săi militează, în principal, pentru libertatea de exprimare și pentru dreptul la informare a cetățenilor, pentru diminuarea gradului de intoleranță, pentru promovarea calității și a corectitudinii mesajelor din mass-media, prin respectarea legislației în vigoare.

Concluzii

Calitatea de membru al Uniunii Europene nu a însemnat, așa cum susțineau anumite voci, renunțarea la specificul național (limbă, cultură, tradiții, simboluri), ci, mai degrabă, o ocazie de punere în valoare a particularităților fiecărei zone geografice din spațiul românesc și de evidențiere a elementelor culturale, specifice etniilor existente pe teritoriul carpato-danubiano-pontic.

Responsabilitatea socială reprezintă o preocupare importantă a instituțiilor publice și private, a organizațiilor neguvernamentale; activitățile acestora au contribuit (și contribuie) la dezvoltarea unor relații interumane și interorganizaționale, punându-se accent pe satisfacerea nevoilor de viață și a celor profesionale fundamentale ale indivizilor-cetățeni, fapt care conduce la asigurarea și la menținerea securității societale.

Îmbinarea deciziilor politice cu inițiativele societății civile pot conduce spre o dezvoltare optimă a societății românești, iar exemplele menționate în cuprinsul acestui articol constituie modalități de consolidare și de dezvoltare a *securității societale*.

NOTE:

1 Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate*, Editura Centrul Român de Studii Regionale, București, 2005, pp. 248-249.

2 Barry Buzan & al., *Security. A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Londra, 1998 *apud* Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate*, Editura Centrul Român de Studii Regionale, București, 2005, p. 242.

3 Im. Wallerstein consideră statul ca parte a societății, în *Utopistics: Or, Historical Choices of the Twenty-first Century*, New York, New Press, 1998, în Ionel Nicu Sava, *op.cit.*, p. 247.

4 Ionel Nicu Sava, „Bazele de constituire ale societății sunt: baza etno-națională și baza religioasă”, în *Studii de securitate*, Editura Centrul Român de Studii Regionale, București, 2005, p. 249.

5 Din discursul președintelui Klaus Johannis, <http://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/iohannis-si-a-inceput-vizita-in-harghita-implul-tinutului-secuiesc-cantat-dupa-implul-romaniei-in-cadrul-unei-dezbateri.html>, accesat la 18.07.2017.

6 Barry Buzzan, *Societal Security, State Security and Internationalisation apud Ionel Nicu Sava, Studii de securitate*, Editura Centrul Român de Studii Regionale, București, 2005, p. 256.

7 Ana-Maria Petrache, „Contribuțiile corporative, joaca de-a filantropul altruist sau goana după câștiguri colaterale”, în *Responsabilitatea socială corporativă – de la relații publice la dezvoltarea durabilă*, Editura Tritonic, București, 2012, p. 115.

8 Veronica-Ioana Ilieș, *Relațiile publice și responsabilitatea socială corporativă: teorie și acțiune socială*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012, p. 27.

9 C. Schifirneț, „Europenizarea responsabilității sociale corporative într-o societate a modernității tendențiale”, în *Responsabilitatea socială corporativă – de la relații publice la dezvoltarea durabilă*, p. 48.

10 Ghidul Strategiei de apărare națională a României pentru perioada 2015-2019, http://www.presidency.ro/files/userfiles/Ghid_SNApT_2015-2019_AP.pdf, accesat la 14.08.2017.

11 <http://www.activewatch.ro/ro/antidiscriminare/ce-facem/>, accesat la 14.08.2017.

BIBLIOGRAFIE

Ilieș Veronica-Ioana, *Relațiile publice și responsabilitatea socială corporativă: teorie și acțiune socială*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012.

Petrache Ana-Maria, *Contribuțiile corporative, joaca de-a filantropul altruist sau goana după câștiguri colaterale*”, în coord. Borțun Dumitru, *Responsabilitatea socială corporativă – de la relații publice la dezvoltarea durabilă*, Editura Tritonic, București, 2012.

Sava Ionel Nicu, *Studii de securitate*, Editura Centrul Român de Studii Regionale, București, 2005.

Schifirneț Constantin, *Europenizarea responsabilității sociale corporative într-o societate a modernității tendențiale*, în coord. Borțun Dumitru, *Responsabilitatea socială corporativă – de la relații publice la dezvoltarea durabilă*, Editura Tritonic, București, 2012.

Strategia de apărare națională a României pentru perioada 2015-2019, <http://www.presidency.ro>, accesat la 06.08.2017.

Ghidul Strategiei de apărare națională a României pentru perioada 2015-2019, http://www.presidency.ro/files/userfiles/Ghid_SNApT_2015-2019_AP.pdf, accesat la 14.08.2017.

<http://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/iohannis-si-a-inceput-vizita-in-harghita-implul-tinutului-secuiesc-cantat-dupa-implul-romaniei-in-cadrul-unei-dezbateri.html>, accesat la 04.08.2017.

<http://www.activewatch.ro/ro/antidiscriminare/ce-facem/>, accesat la 14.08.2017.

ASPECTE ALE MODELĂRII PROCESELOR SPECIFICE SPAȚIULUI DE LUPTĂ

ASPECTS OF THE MODELING OF PROCESSES SPECIFIC TO THE BATTLESPACE

Lect.univ.dr. Florentina-Loredana DRAGOMIR*

Activitățile desfășurate în vederea organizării și conducerii acțiunilor militare sunt supuse influenței unor factori aleatori în timp și în spațiu, astfel micșorându-se gradul de verosimilitate și precizia evaluării unor variante (alternative) de acțiune. Modelarea proceselor specifice acțiunilor de luptă poate fi realizată cu ajutorul ecuațiilor diferențiale, care descriu o evoluție numerică a grupărilor de forțe, având în componere diferite elemente luptătoare.

The activities carried out in order to organize and conduct the military actions are subject to the influence of random factors in time and space, thus decreasing the degree of veracity and precision of the assessment of different courses of action. The modeling of processes specific to combat actions can be accomplished using differential equations describing a numerical evolution of task force groups made up of different combat elements.

Cuvinte-cheie: spațiu de luptă; proces; acțiune militară; ecuații diferențiale.

Keywords: battlespace; process, military action; differential equations.

În spațiul de luptă, pentru a stabili și pentru a hotărî care sunt măsurile necesare elaborării unor decizii și, în special, a celor care determină, în urma cărora au loc executări de manevre, de forțe și de mijloace pentru alcătuirea structurilor etc., este necesar ca, după fiecare acțiune posibilă, să cunoaștem probabilitățile pentru fiecare stare $S_i = 1, 2, \dots, n$.

În acest caz, se poate constitui sistemul ecuațiilor lui Kolmogorov-Chapman, asociat probabilităților de stare, sistem de ecuații diferențiale care are la bază graful stărilor sistemului.

Regula generală¹ de construire a ecuațiilor diferențiale ale sistemului este:

• în partea stângă a fiecărei ecuații se scrie derivata funcției de probabilitate pentru starea S_i , în raport cu timpul, iar partea dreaptă conține atâtia membri câte săgeți sunt legate de starea respectivă;

• dacă săgeata este orientată din starea curentă, termenul are semnul „minus” și dacă este orientată spre o altă stare, termenul se ia cu „plus”;

• fiecare termen din partea dreaptă este egal cu produsul densităților probabilităților de trecere

corespunzătoare săgeții respective înmulțit cu probabilitatea acelei stări din care pleacă săgeata;

• arcul care pleacă și intră în aceeași stare nu se ia în considerare, deoarece în calcul se anulează.

Prin integrarea ecuațiilor sistemului, se obțin probabilitățile de stare, probabilități reprezentate ca niște funcții în timp, pentru care nedeterminata consideră, ca valori inițiale, acele variabile care definesc starea inițială a sistemului militar conflictual.

Ecuațiile diferențiale, care descriu o evoluție numerică a grupărilor de forțe ce se confruntă, cunoscute sub numele de *ecuațiile lui Lanchester*, au fost formulate încă din Primul Război Mondial.

Pentru ca aprecierile asupra situației de luptă să fie cât mai reale, trebuie să se efectueze calcule privind posibilitățile părților participante la acțiunea militară conflictuală. În acest sens, datele inițiale care se iau în considerare, corespunzător caracterului luptei, pot fi:

• numărul mijloacelor de luptă ale părților (indicator cantitativ);

• coeficientul de comensurabilitate (echivalență), care ține seama de caracteristicile tehnico-tactice ale mijloacelor de luptă (indicator calitativ);

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: dragomir.florentina@myunap.net

• valoarea medie a gradului de nimicire a părților cu focul mijloacelor de luptă.

Analiza dinamicii luptei efectuate cu ajutorul ecuațiilor lui Frederick Lanchester permite comandanților și statelor majore alegerea variantei optime de acțiune, constituirea grupărilor de forțe, stabilirea momentului optim al manevrei etc., astfel încât, cu un consum minim de resursă umană, materială, tehnică etc., să se asigure îndeplinirea cu eficiență a obiectivului (misiunii) stabilit.

Rezultatul acțiunilor militare moderne este determinat, în mod esențial, de informație, al cărei rol și ale cărei funcții au sporit considerabil, obținerea avantajului informațional constituind un deziderat esențial care asigură succesul operațiilor desfășurate.

Cantitatea și calitatea informațiilor deținute de către un luptător influențează eficiența sa în spațiul de luptă. Această influență poate fi reprezentată printr-o dispunere a parametrilor în ecuații diferențiale, care generează rezultatul luptei, în funcție de numărul unităților implicate.

Prin urmare, multe dintre soluțiile și modalitățile matematice dezvoltate în cadrul teoriei luptei lui Lanchester sunt direct aplicabile pentru soluționarea problemelor teoriei controlului războiului informațiilor. Astfel, ecuațiile diferențiale ale luptei, datorate lui Frederick Lanchester, care nu luau în considerație influența informațiilor asupra deznodământului acțiunilor militare, sunt tot mai mult înlocuite cu ecuațiile lui Helmbold², în care acestea au valoare exponențială.

În condițiile în care sunt cunoscute numărul unităților luptătoare proprii (x) și numărul unităților luptătoare inamice (y), se poate afirma că rata pierderilor beligeranților $\left(\frac{dx}{dt}, \frac{dy}{dt}\right)$ depinde nu numai de raportul de forțe $\left(\frac{x}{y}\right)$ sau $\left(\frac{y}{x}\right)$ și de potențialul lor

de luptă, ci și de gradul de cunoaștere a situației în spațiul de luptă, respectiv a situației militare a adversarului de către forțele proprii (W_x) și a situației militare a forțelor proprii de către adversar (W_y).

Utilizându-se constantele determinate experimental $a(t)$ și $b(t)$, se pot scrie următoarele ecuații ale pierderilor părților $\left(\frac{dx}{dt}, \frac{dy}{dt}\right)$ într-o acțiune militară, propuse de către Helmbold, care fac

legătura dintre cantitatea de informații și ecuațiile teoriei luptei:

- forțele proprii $\frac{dx}{dt} = -a(t) \cdot \left(\frac{x}{y}\right)^{1-w} \cdot y$
- forțele adversarului $\frac{dy}{dt} = -b(t) \cdot \left(\frac{y}{x}\right)^{1-w} \cdot x$

Pentru efectuarea calculelor cu relațiile menționate, valorile W_x și W_y au o importanță deosebită, reflectând avantajul informațional pe care îl poate deține fiecare parte implicată în acțiunea militară.

Stările informaționale posibile, pentru evaluarea pierderilor forțelor proprii, ar putea fi următoarele:

- inamicul nu deține informații despre forțele proprii, fiind complet dezinformat $W_y = 0$;
- inamicul deține dominația informațională asupra forțelor proprii $W_y = 1$;
- inamicul deține superioritatea informațională asupra forțelor proprii $W_y = 0,5 - 0,7$.

Utilizând aceste valori, *rata pierderilor forțelor proprii* pentru situațiile menționate rezultă din relațiile următoare:

- pentru $W_y = 0$ $\frac{dx}{dt} = -a(t) \cdot \left(\frac{x}{y}\right)^{1-0} \cdot y = -a(t) \cdot x$
- pentru $W_y = 1$ $\frac{dx}{dt} = -a(t) \cdot \left(\frac{x}{y}\right)^{1-1} \cdot y = -a(t) \cdot y$
- pentru $0,5 < W_y < 0,7$ $\frac{dx}{dt} = -a(t) \cdot \left(\frac{x}{y}\right)^{1-W_y} \cdot y$

Când *forțele proprii*

sunt complet dezinformate $W_x = 0$, atunci:

$$\frac{dy}{dt} = -b(t) \cdot \left(\frac{y}{x}\right)^{1-0} \cdot x = -b(t) \cdot x$$

Deci, inamicul ar obține succesul în luptă, valoarea acestuia depinzând numai de cantitatea (y) de forțe și de mijloace aflate la dispoziția acestuia.

Dacă *forțele proprii* dețin dominația informațională asupra inamicului $W_x = 1$, iar:

$$\frac{dy}{dt} = -b(t) \cdot \left(\frac{y}{x}\right)^0 \cdot x = -b(t) \cdot x$$

În acest caz, succesul depinde numai de cantitatea (x) de forțe și de mijloace proprii.

Rezultă că, întotdeauna, partea care deține superioritatea sau dominația informațională va impune adversarului modul de desfășurare a acțiunilor militare, iar forțele sale vor determina hotărâtor rata pierderilor probabile ale forțelor adverse, în acest caz influența raportului de forțe fiind nesemnificativă.

În cazul superiorității informaționale, când volumul informațiilor deținute despre spațiul de luptă se împarte relativ echilibrat între părți, partea care deține un oarecare avantaj informațional are șanse mai mari să obțină succesul în operațiile desfășurate. Aprecierile formulate pentru forțele proprii pot fi evidențiate și pentru forțele adversarului.

Ecuțiile diferențiale, care guvernează războiul informațiilor și teoria luptei, conduc la următoarele aspecte³:

- există un prag al informației de luptă utile. Sub acest prag, informațiile suplimentare au un efect neglijabil asupra rezultatului luptei, iar deasupra unui prag critic, informațiile suplimentare pot fi chiar inutile;

- nu toate informațiile despre adversar au aceeași valoare (importanță), iar valoarea unei informații depinde de context, de situație și de timp;

- există situații în care avantajul informațional este critic, în afara acestora același avantaj informațional devenind lipsit de importanță, deoarece nu este posibil să se mențină la infinit avantajul informațional; ceea ce impune o bună înțelegere a dinamicii luptei și sincronizarea acțiunilor informaționale cu dinamica luptei.

Lupta de tip Helmbold poate fi ușor modificată prin adăugarea unui termen suplimentar pentru pierderile „operaționale” (adică pierdere din cauza bolilor, a accidentelor sau a distrugerii forțelor proprii, din cauza dezinformării).

Dacă adăugăm termenii pentru astfel de pierderi, atunci ecuațiile lui Helmbold⁴ devin:

$$\frac{dx}{dt} = -a(t) \cdot \left(\frac{y}{x}\right)^{1-w_y} \quad y = -b(t) \cdot x$$

$$\frac{dy}{dt} = -b(t) \cdot \left(\frac{y}{x}\right)^{1-w_x} \quad x = -a(t) \cdot y$$

Ecuțiile diferențiale modelează războiul informațiilor ca pe un proces variabil în timp.

Multitudinea variabilelor care influențează desfășurarea unor conflicte moderne impun folosirea unor metode matematice, a căror aplicare ar fi facilitată și de utilizarea mijloacelor informatice existente, rezultatul constând în fundamentarea deciziilor, în vederea unei creșteri a capacității structurilor de conducere în eficientizarea acțiunilor militare.

NOTE:

1 V. Grad, I. Stoian, E. Kovacs, V. Dumitru, *Cercetare operațională în domeniul militar*, Editura Sylvi, București, 2000, p. 228.

2 C. Teodorescu, C. Alexandrescu, *Războiul electronic contemporan*, Editura Sylvi, București, 1999, pp. 61-62.

3 V. Grad, I. Stoian, E. Kovacs, V. Dumitru, *op.cit.*, pp. 244 - 247.

4 *Ibidem*, p. 246.

BIBLIOGRAFIE

Alexandrescu C., Ilina Decebal, Mincu C., *Bazele matematice ale organizării sistemelor de transmisiuni*, Editura Militară, București, 1994.

Alexandrescu C., Boaru Gh., Alexandrescu G., *Bazele teoretice ale sistemelor informaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014.

Grad Vasile, Stoian Ion, Kovacs Emil, Dumitru Vasile, *Cercetarea operațională în domeniul militar*, Editura Sylvi, București, 2000.

Grad Vasile ș.a., *Metode de fundamentare a deciziilor militare*, Editura Diagonal, Bacău, 2001.

Macovei Anamaria, *Cercetare operațională*, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2009.

Mitchell W., *Battlespace Agility 101*, Royal Danish Defence College Publishing House, 2013.

CORELAREA SPRIJINULUI LOGISTIC AL REGENERĂRII STRUCTURILOR DIN FORȚELE TERESTRE CARE PARTICIPĂ LA OPERAȚII ÎNTRUNITE MULTINAȚIONALE, CU SPECIFICUL MISIUNILOR

THE HARMONISATION OF LAND FORCES LOGISTIC SUPPORT WITH THE CHARACTERISTICS OF THE COMBAT MISSIONS ON MULTINATIONAL OPERATIONS

Col.drd. Florin-Stanciu RADUSLAV*

Sprijinul logistic este una dintre cele mai importante funcții de luptă ale structurilor din Forțele Terestre, indiferent de natura și de caracterul acțiunilor desfășurate, inclusiv atunci când ele intră în procesul de regenerare, și are rolul de a contribui la asigurarea capacității de luptă proiectate a forțelor în vederea îndeplinirii misiunilor viitoare. Acesta trebuie să cuprindă, în mod adaptiv, activitățile din toate domeniile sale funcționale, pentru a genera capacitățile optime, în raport cu obiectivele și cu sarcinile care urmează a fi îndeplinite, fie că sunt din spectrul operațiilor de tip combatant, fie că sunt din cel al operațiilor de stabilitate și de sprijin.

Logistic support is one of the most important battlefield functions of the Land Forces structures, regardless of the nature and type of the actions being carried out, including during the force regeneration process. It is designed to contribute to the projected combat capability of forces in order to carry out future missions. This contribution to the regeneration process must include adaptively activities in all its functional domains in order to create optimal capabilities in relation to the objectives and tasks to be achieved, be they from the spectrum of combat operations or from that of stability and support operations.

Cuvinte-cheie: operații; misiuni; forțe; regenerare; sprijin; logistic.

Keywords: operations; missions; forces; regeneration; support; logistics.

În *Doctrina operațiilor Forțelor Terestre ale Armatei României*, sprijinul logistic este una dintre cele mai importante funcții de luptă, alături de comandă și de control, de informațiile, de manevra, de sprijinul prin foc, de mobilitatea, de protecția și de activitățile informaționale¹. În acest context, sprijinul logistic al regenerării structurilor din Forțele Terestre ale Armatei României care participă la operații întrunite multinaționale este una dintre sarcinile principale ale structurilor de comandă și ale celor administrative, prin care se asigură forțelor capacitatea de luptă proiectată în vederea executării în bune condiții a misiunii viitoare.

Procesul implică activități complexe, care trebuie armonizate și coordonate într-un sistem integrat și operațional, din punct de vedere funcțional, în temeiul prevederilor dispozițiilor Statului Major General, pe timp de pace, respectiv ale Centrului Național Militar de Comandă, în timp de război, și ale Planului de regenerare, întocmit de Statul Major al Forțelor Terestre, cu contribuția Comandamentului Logistic Întrunit și a Comandamentului Comunicațiilor, Informaticii și Apărării Cibernetice.

În principiu însă, într-o primă fază, activitățile de sprijin logistic presupun implicarea acestor structuri în:

a) planificarea, organizarea și executarea deplasării personalului, a tehnicii de luptă și a materialelor la raionul (locația) în care se va executa regenerarea;

*Comandamentul Logistic Întrunit
e-mail: florin.raduslav@gmail.com

b) executarea resubordonării forțelor care au acționat în întărire sau în sprijin, către structurile de care aparțin organic sau la intrarea lor în subordinea structurilor anume destinate, pentru refacerea capacităților;

c) cartiruirea, hrănirea, asistența medicală și sanitară a personalului structurilor de forțe aflate în procesul de regenerare;

d) organizarea și asigurarea măsurilor pentru refacerea capacităților fizice și psihice ale personalului.

Activitățile specifice sprijinului logistic al regenerării structurilor Forțelor Terestre care participă la operații întrunite multinaționale trebuie organizate și desfășurate în cadrul dispozitivului destinat acestui scop și trebuie să îmbrace, indiferent de natura și de caracterul misiunilor viitoare, întregul spectru al domeniilor funcționale, cum ar fi: aprovizionarea, mișcarea și transporturile logistice; mentenanța centrată pe fiabilitate; sprijinul medical; infrastructura pentru sprijinul logistic; asigurarea serviciilor pentru susținerea personalului; sprijinul naturii gazdă și recepția, staționarea, continuarea deplasării și integrarea resurselor; sprijinul informatic logistic; externalizarea unor funcții logistice și sprijinul contractorilor.

Ele trebuie corelate cu natura și cu specificul operațiilor (misiunilor) viitoare și susținute, prin asigurarea resurselor financiare necesare, prin stabilirea și prin organizarea locurilor de predare, prin luare în primire, prin transport și prin depozitare a tehnicii de luptă, a armamentului, a munițiilor, a materialelor și prin asigurarea elementelor de conducere și de coordonare a activității.

În cadrul procesului de regenerare, activitățile care ar trebui executate în domeniul sprijinului logistic trebuie să includă, în principiu:

a) stabilirea locației (cazării, raionului) în care se execută activitățile prevăzute în planul regenerării și repartizarea spațiilor necesare cazării, hrănirii, echipării, depozitării tehnicii și materialelor, precum și a spațiilor puse la dispoziție, pentru desfășurarea celorlalte activități din planul regenerării capacităților operaționale ale structurilor de forțe;

b) stabilirea necesarului de materiale, de tehnică și de echipamente, pentru regenerarea structurală și funcțională, conform noii misiuni;

c) asigurarea consumurilor curente pentru realizarea nivelului prestabilit de pregătire, pentru

constituirea și completarea stocurilor, pentru menținerea în stare de operativitate a tehnicii;

d) stabilirea normelor de consum specifice condițiilor geoclimatice în care urmează să se execute misiunea următoare sau să continue cea în curs de executare. Pe timpul regenerării, normele de consum sunt cele comune pentru unitățile Armatei României, existente în vigoare la data desfășurării activităților, prevăzute în planul regenerării. Dacă regenerarea se execută direct în teatrul de operații, fără regruparea structurilor de forțe în țară, este necesar să se stabilească și norme pentru consum, pe timpul transportului resurselor, în funcție de modalitatea de transport;

e) completarea încadrării structurii de logistică cu personal calificat, pentru fiecare funcție prevăzută în statul de organizare pentru misiune;

f) punerea de acord a evidenței materiale cu cerințele specifice nevoilor, reclamate de procesul de regenerare structurală și acțională, corespunzător viitoarei misiuni;

g) în cazul regenerării executate pe teritoriul național, pentru o iminentă dislocare în cadrul noii misiuni, întocmirea documentelor, pentru scoaterea din țară, prin vamă, a materialelor și a personalului și pentru introducerea acestora în zona de operații stabilită;

h) pregătirea personalului care încadrează structura logistică, cu privire la legislația în baza căreia se execută misiunea, la terminologia de specialitate în limba străină (de regulă, limba engleză), la modalitățile (procedurile) de contractare, de achiziționare și de plată posibile în zona de operații, la cunoașterea tehnicii și a echipamentelor de logistică din dotare, a lucrului cu acestea, a normelor de consum, a întreținerilor periodice necesare, precum și a regulilor de exploatare și de siguranță pe timpul lucrului cu acestea, instruirea personalului structurilor logistice ca luptători, în special pentru paza, pentru apărarea nemijlocită și pentru protecție;

i) executarea recunoașterilor logistice în zona îndeplinirii misiunii, concomitent cu aprovizionarea cu materiale de la depozitele militare teritoriale, de la agenți economici din țară și din teatrul de operații (dacă regenerarea se execută fără regruparea în teritoriul național);

j) executarea activităților cuprinse în planul regenerării, specifice tuturor celorlalte domenii funcționale ale sprijinului logistic.

În opinia mea, una dintre principalele condiții care impune corelarea sarcinilor sprijinului logistic al regenerării structurilor din Forțele Terestre cu specificul misiunilor, în cadrul operațiilor întrunit multinaționale, derivă din natura și din caracterul acțiunilor viitoare.

Astfel, în cazul forțelor care urmează să participe la operații, pentru facilitarea stabilizării, regenerarea trebuie să contribuie la realizarea capacităților necesare, pentru participarea la acțiuni de asistență umanitară, la executarea transporturilor speciale și la distribuirea ajutoarelor umanitare, la executarea de lucrări, pentru reabilitarea unor elemente de infrastructură cu destinație civilă sau militară, la asigurarea asistenței medicale pentru personalul militar și civil din zona de conflict, la sprijinirea instituțiilor națiunii gazdă și a autorităților locale, în caz de urgențe civile, prin participarea la limitarea și la înlăturarea efectelor dezastrelor, la acordarea asistenței medicale de urgență persoanelor afectate de urmările dezastrelor, la executarea unor lucrări pentru reabilitarea zonei afectate².

Pentru regenerarea structurilor de forțe care urmează să desfășoare operații, pentru gestionarea situațiilor de criză politico-militară, asigurarea sprijinului logistic al regenerării trebuie să aibă în vedere faptul că acestea vor participa la punerea în aplicare a măsurilor excepționale, specifice în asemenea situații, și că vor avea nevoie de capacități pentru: căutarea, strângerea și depozitarea armamentului, a munițiilor și a materialelor explozive aflate asupra entităților insurgente, asupra grupărilor teroriste și asupra populației; evacuarea din zonele afectate de situația de criză, dirijarea persoanelor evacuate sau refugiate către zonele stabilite și ținerea evidenței acestora; limitarea sau interzicerea accesului autovehiculelor sau al persoanelor în anumite zone sau în anumite intervale de timp; interzicerea circulației rutiere, feroviare, maritime, fluviale sau aeriene pe diferite rute; asigurarea pazei militare a unor obiective publice sau agenți economici locali importanți din punctul de vedere al sprijinului contractorilor din teatrul de operații și al sprijinului națiunii gazdă.³

În situații de criză și pe timp de război, sprijinul logistic al regenerării structurilor din Forțele Terestre are un rol deosebit de important în ceea ce privește redobândirea și reconfigurarea unui sistem de capacități credibile și sustenabile de comandă, de control, de comunicații, de informații,

de angajare, de proiecție a forței, de protecție și de susținere, în zona de operații, pe întreaga durată a misiunilor.

În aceste situații, o parte dintre resursele materiale și tehnice și dintre echipamentele necesare regenerării trebuie asigurată, prin executarea lucrărilor de reparații de către structurile de mentenanță din sistemul militar și/sau civil, precum și prin achiziții și rechiziții⁴.

Pentru asigurarea corelării sprijinului logistic al regenerării contingentelor din Forțele Terestre, în aceste cazuri, Comandamentul Logistic Întrunit, bazele logistice și brigăzile logistice execută activitățile stabilite în planurile întocmite în acest scop, având în vedere situația resurselor materiale necesare regenerării, situația asigurării cu resurse, măsurile necesare pentru completarea deficitelor în tehnică, în echipamente și în materiale, și a urgențelor în dinamica procesului de regenerare, capacitatea structurilor de aprovizionare, de transport logistic, de mentenanță, medicale și de sprijin în celelalte domenii funcționale ale sprijinului logistic.

În cazul regenerării în teatrul de operații, aceste planuri trebuie să aibă în vedere necesitatea luării în evidență, în măsura în care există și oferă certitudine, a surselor de teritoriu ale națiunii gazdă din zonele de responsabilitate, identificarea unor noi surse de aprovizionare, precum și modul de implicare a logisticii de la nivelul forței întrunit multinaționale.

Aceasta necesită actualizarea permanentă a situației stocurilor, în funcție de evaluările privind nevoia de resurse în misiunea următoare, aprovizionarea cu tehnică, cu echipamente și cu materiale din evidență, aprovizionarea cu tehnică, cu echipamente și cu materiale de la agenți economici din țară și din teatrul de operații, pe baza dispozițiilor eșaloanelor superioare, depozitarea, conservarea și pregătirea lor pentru distribuire, ținerea unei evidențe permanente, actualizate, a resurselor tehnice reparabile și reparate, care pot completa deficiturile, luarea măsurilor, pentru asigurarea pieselor de schimb și a accesoriilor, pentru repunerea în stare de funcționare a tehnicii, a echipamentelor și a materialelor, externalizarea reparațiilor complexe la tehnica pentru care structurile logistice nu au competență⁵.

Corelarea sarcinilor sprijinului logistic al regenerării structurilor din Forțele Terestre care participă la operații întrunit multinaționale în

situații de criză, dar mai ales în caz de război, cu specificul misiunii viitoare, face necesară, în anumite situații și condiții, efectuarea de rechiziții. Pentru stabilirea necesarului de bunuri, care trebuie rechiziționate în procesul de regenerare a forțelor, structurile militare înaintează centrelor militare cererile de rechiziții, prin planurile de mobilizare ale garnizoanelor, prevăzute în legea privind planificarea apărării și în legea privind pregătirea economiei naționale și a teritoriului pentru apărare.

Pentru structurile care au atribuții în conducerea sprijinului logistic al regenerării, corelarea acestuia cu specificul misiunii viitoare implică transmiterea și raportarea, în timp oportun, a cererilor cu nevoile de resurse, folosirea unor proceduri de lucru cât mai simple, rapide și realiste, identificarea unor căi de comunicații adecvate, crearea unor relații funcționale optime între eșaloanele și compartimentele de planificare și de conducere a regenerării.

Concluzionând, consider că, pentru corecta corelare a nivelului de sprijin logistic, în procesul de regenerare a forțelor care participă la operații întrunite multinaționale, cu natura și cu caracterul acțiunilor viitoare, trebuie identificate condițiile în care se execută regenerarea, în funcție de situație (în timp de pace, de criză sau de război), de tipologia operațiilor în care vor fi angajate forțele regenerate, pentru a putea asigura interoperabilitatea structurală și funcțională a forțelor logistice și implementarea conceptelor, a principiilor, a standardelor și a procedurilor convenite în cadrul forței întrunite, constituite în cadrul alianței sau al coaliției.

NOTE:

- 1 *FT-1, Doctrina operațiilor Forțelor Terestre*, art. 0350 (1), București, 2017.
- 2 *FT-3, Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre*, București, 2013, Anexa nr. 2.
- 3 *Ibidem*.
- 4 *OM - 2, Instrucțiuni privind generarea și regenerarea forțelor/structurilor militare în situații de criză și la război*, București, 2013, art. 24 (2).
- 5 *Ibidem*, art. 28.

BIBLIOGRAFIE

- *** *Constituția României*, București, 2003.
- *** *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019*, București, 2015.
- *** *Strategia militară a României*, București, 2016.
- *** *Legea nr. 121/2011 privind participarea forțelor armate la misiuni și operații în afara teritoriului statului român*.
- FT - 1, Doctrina operațiilor Forțelor Terestre ale Armatei României*, București, 2017.
- FT - 3, Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre*, București, 2013.
- SMG – L-1, Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008.
- L-2, Manualul conducerii sprijinului logistic în operații întrunite*, București, 2008.
- OM - 2, Instrucțiuni privind generarea și regenerarea forțelor/structurilor militare în situații de criză și război*, București, 2013.
- SMG/PF - 3.13, Manualul pregătirii și executării misiunilor militare în afara teritoriului statului român de către contingentele naționale*, Buzău, 2005.

RĂZBOIUL ȘI CONFLICTUL ARMAT DIN PERSPECTIVA DREPTULUI INTERNAȚIONAL

WAR AND CONFLICT IN THE INTERNATIONAL LAW

Lt.col. Mădălina-Daniela GHIBA*

Războiul și conflictul în dreptul internațional este abordat din două perspective: *jus ad bellum*, care este reprezentat de normele de drept ce îndrituiesc statele să utilizeze forța armată în soluționarea diferendelor cu alte state, și *jus in bellum*, care reprezintă regulile de drept internațional umanitar, fiind o ramură de drept a dreptului internațional public. Ca urmare a evoluției lente în dreptul internațional, dar hotărâtoare, *jus ad bellum* – dreptul de a recurge la război al statelor – este scos în afara legii, fără a periclita dreptul legitim la apărare individuală sau colectivă a statelor la agresiunea unui alt stat, utilizarea forței armate reprezentând excepția de la principiul interzicerii utilizării forței sau amenințării cu forța armată. Prezentarea cronologică a instrumentelor juridice din dreptul internațional care reglementează războiul este elocventă, pentru a evidenția evoluția consacării, la acest moment, în relațiile internaționale dintre state, a dreptului păcii – *jus contra bellum*.

În dreptul internațional umanitar, dreptul cutumiar are o importanță deosebită, alături de dreptul convențional, mai ales pentru statele care nu au ratificat instrumentele juridice, care au ca obiect de reglementare acest domeniu, motiv pentru care acestea sunt obligate să respecte regulile cutumiare de drept internațional umanitar, în timpul conflictelor armate internaționale sau interne, fie că au sau nu calitatea de stat parte la tratatele care reglementează modul de purtare a războiului.

The notions of war and conflict in international law are approached from two perspectives: jus ad bellum – represented by the provisions entitling states to use military force in settling disputes with other states and jus in bellum representing the provisions of international humanitarian law, as a branch of public international law. Due to a slow but decisive development in international law, jus ad bellum – the states' right to resort to war has been outlawed, without jeopardizing the legitimate right to self-defense of individual or collective states facing the aggression of another state, the use of armed force representing the exception to the principle prohibiting the use of force or threat of military force. The chronological presentation of the legal instruments of international law governing war is indicative of the progress made at this moment in the international relations among states of the peace right – jus contra bellum.

In international humanitarian law, customary law is particularly important, just as the convention law, especially for countries that have not ratified the legal instruments that concern the regulatory field, so they are bound by customary rules of international humanitarian law during international armed conflicts or internal armed conflicts, irrespective of being a state party to treaties that regulate the conduct of war.

Cuvinte-cheie: *jus ad bellum; jus in bellum; război; conflict; drept internațional umanitar; Carta ONU.*

Keywords: *jus ad bellum; jus in bellum; war; conflict; international humanitarian law; the UN Charter.*

Instrumente juridice privind reglementarea războiului în dreptul internațional

Istoria omenirii este caracterizată de existența a două stări de fapt antagonice, și anume: starea de război și starea de pace. Războiul și pacea sunt strâns legate între ele, fiind în interdependență, în sensul că începerea uneia dintre stări generează sfârșitul celeilalte stări.

Utilizarea războiului, ca instrument de soluționare a neînțelegerilor dintre formațiunile

prestatale și, mai târziu, dintre formațiunile statale, se pierde în negura istoriei omenirii, astfel războiul fiind la fel de vechi ca și istoria.

Prezența permanentă a războiului în relațiile interumane, încă din Antichitate, se considera ca fiind starea naturală a popoarelor, ba chiar o necesitate în evoluția societății umane. Plecând de la faptul că istoria omenirii este marcată mai mult de războaie decât de perioade de pace, ne conduce la concluzia, reală dar sinistă, că istoria este o baltă de sânge în care înoată popoarele¹.

Hugo Grotius considera că pricina dreaptă (cauzele justificative) a pornirii unui război nu

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: daniela.madalina@yahoo.com

poate fi decât o faptă nedreaptă; desigur, spunea el, câte sunt cauzele proceselor tot atâtea sunt și cauzele războaielor, deoarece acolo unde lipsește justiția începe războiul².

Războiul este un fenomen social complex, din cauza multitudinii de caracteristici, motiv pentru care analizarea acestuia trebuie făcută din perspectivă multidisciplinară. Astfel, războiul a constituit obiect de studiu pentru discipline dintre cele mai diverse, precum sociologia, politologia, psihologia, psihanaliza, antropologia, cibernetica și, nu în ultimul rând, dreptul³.

Ca fenomen social, războiul are un impact deosebit asupra ordinii juridice, care guvernează relațiile dintre state, și, în egală măsură, asupra celei interne⁴.

Una dintre dimensiunile principale ale războiului o reprezintă modul de reglementare juridică la nivel internațional, în raport cu fiecare etapă istorică a omenirii.

În Antichitate și în Evul Mediu, războiul reprezenta instrumentul cel mai des utilizat de statele puternice, prin care își manifestau atitudinea hegemonică asupra altor state, precum și instrumentul prin care statele își soluționau litigiile dintre ele. În aceste perioade, legile și obiceiurile războiului prevalau normelor scrise, dreptul cutumiar fiind primordial.

În aceste epoci istorice, utilizarea războiului, ca instrument de soluționare a neînțelegerilor dintre state, era lăsată la latitudinea acestora, în sensul că nu era statuată nicio normă juridică prin care să fie restricționat dreptul la război.

Dreptul războiului suferă transformări deosebite, în perioada cuprinsă între Pacea Westfalică, din 1648, și Primul Război Mondial, determinate de realizarea primelor culegeri de cutume internaționale; începe să se dezvolte practica declarațiilor unilaterale ale statelor. Conferința de pace de la Paris, din anul 1856, reprezintă un moment istoric al trecerii la codificarea, prin instrumente juridice multinaționale, a regulilor de purtare a ostilităților militare⁵.

Prin Tratatul Westfalic se consacră, din punct de vedere juridic, principiul suveranității și egalității statelor. Pe cale de consecință, în Evul Mediu se considera că din suveranitate derivă dreptul statului de a utiliza forța, astfel războiul reprezentând un instrument necesar și normal în conducerea politicii internaționale de către statele suverane.

În preambulul Declarației de la Sankt-Petersburg, având ca efect interzicerea utilizării anumitor proiectile în timp de război (29 noiembrie/11 decembrie 1868), se prevedea că progresele civilizației trebuie să aibă ca efect atenuarea, pe cât posibil, a calamităților războiului, singurul scop legitim de utilizare a forței fiind slăbirea forțelor militare ale inamicului⁶. Totodată, prin acest tratat părțile contractante se angajau „să renunțe reciproc, în caz de război între ele, la utilizarea de către trupele terestre sau navale a oricărui proiectil cu o greutate mai mică de 400 de grame, care ar fi sau explozibil, sau încărcat cu materii fulminante sau inflamabile”⁷.

Declarația de la Sankt-Petersburg este un document important din perspectiva dreptului internațional umanitar, deoarece conține limitări ale mijloacelor utilizate în timpul războiului, dar și limitări cu privire la recurgerea folosirii forței de către Statele Părți.

Ulterior anului 1868, statele elaborează noi principii și norme juridice, care reglementau modul de ducere a războiului, care au efect categoric asupra artei militare, dar și asupra războaielor din epocă. Conferințele internaționale de pace de la Haga, din 1899 și din 1907, pe lângă faptul că prevedeau norme juridice cu privire la conduita statelor pe care trebuie să o aibă în timpul războiului, adoptă și convenții pentru reglementarea pe cale pașnică a conflictelor internaționale, care reprezintă instrumente juridice internaționale premergătoare interzicerii războiului, ca instrument al politicii naționale.

De remarcat este faptul că, până în perioada interbelică, soluționarea litigiilor dintre state atât pe cale pașnică, cât și prin utilizarea războiului era permisă, potrivit normelor de drept internațional care reglementau relațiile dintre state.

În anul 1928, la Paris se semnează Pactul Kellogg-Briand, care a intrat în vigoare un an mai târziu. Prin Pactul Kellogg-Briand se condamnă recurgerea la război pentru soluționarea controverselor internaționale, stipulându-se renunțarea la război ca instrument al politicii naționale a statelor în relațiile dintre ele, precum și soluționarea tuturor disputelor și a conflictelor prin mijloace pașnice, indiferent de natura și de originea acestora⁸.

Pentru prima dată, prin dispozițiile Pactului Kellogg-Briand, războiul devine, la nivel

internațional, un instrument ilegal de soluționare a diferendelor dintre state. Prin acest document, pacea era reglementată ca regulă în relațiile dintre state. Respectarea acestei reguli nu a fost posibilă pentru mult timp, deoarece scena internațională s-a confruntat cu o serie de războaie (cele din anii '30), culminând cu cel de-al Doilea Război Mondial.

Încălcarea Pactului Kellogg-Briand de către unele state semnatare, spre exemplu Japonia care, în anul 1931, a invadat Manciuria, a fost cauzată de lipsurile pe care le prezenta acest instrument juridic internațional, întrucât acesta nu prevedea un sistem de măsuri coercitive și sancțiuni pe care națiunile ar fi putut să le utilizeze, ca răspuns împotriva statelor care se făceau vinovate de nerespectarea acestui tratat.

În același timp, Pactul Kellogg-Briand a reprezentat cadrul juridic de tragere la răspundere a celor care se făceau vinovați de crime împotriva păcii, ca urmare a desfășurării celui de-al Doilea Război Mondial, precum și documentul care a stat la baza realizării, în anul 1945, a Cartei Organizației Națiunilor Unite (ONU), fiind preluată ideea de scoatere în afara legii a războiului.

Pactul Saavedra-Lamas (Tratatul de neagresiune și de conciliere) a fost semnat la 10 octombrie 1933, la Rio de Janeiro, de către majoritatea statelor latino-americane și de către Statele Unite ale Americii și reprezintă un document regional complementar Pactului Kellogg-Briand. Prin Tratatul de neagresiune și de conciliere, se condamna războiul de agresiune și se stabilea principiul obligativității soluționării, pe cale pașnică, a diferendelor dintre statele părți, principiul interzicerii soluționării problemelor teritoriale dintre state prin utilizarea forței armate, precum și promovarea concilierii, ca metodă alternativă de soluționare pașnică a diferendelor dintre state⁹.

Pactul a fost semnat și ratificat, de asemenea, de multe state europene. Cu toate acestea, Statele Părți la Tratatul de neagresiune și de conciliere nu și-au respectat obligațiile asumate, în special, de a nu utiliza forța armată, relevant în acest sens fiind cazul Italiei, care, deși a fost prima țară europeană care a ratificat acest tratat, a atacat Etiopia în anul 1935¹⁰.

Tratatul de neagresiune și de conciliere nu conținea principii noi față de Pactul Kellogg-Briand, dar a avut un aport substanțial la consolidarea în dreptul internațional public a principiului prin

care se interzice folosirea forței, ca metodă de soluționare a diferendelor dintre state.

Prin urmare, încă din perioada interbelică dreptul internațional era guvernat de norme juridice, prin care pacea reprezenta principiul fundamental, în baza căruia statele erau obligate să aibă o conduită corespunzătoare în raport cu alte state, iar utilizarea războiului, ca mijloc de soluționare a diferendelor dintre state, reprezenta o violare a normelor de drept internațional.

Desfășurarea celui de-al Doilea Război Mondial, prin care întreaga comunitate internațională a fost șocată de efectele devastatoare, a condus la modificarea și la completarea normelor de drept internațional din perioada interbelică. Astfel, principiile dreptului internațional au fost statuate prin Carta Organizației Națiunilor Unite, care reprezintă „Constituția” în relațiile internaționale dintre state.

Jus ad bellum și jus in bellum

Analizarea războiului în dreptul internațional trebuie făcută din perspectiva celor două înțelesuri *subiectiv* și *obiectiv*. Prin dreptul războiului, sub aspect *subiectiv*, se înțelege dreptul statelor de a recurge sau nu la utilizarea forței armate pentru a-și reglementa eventualele diferende cu alte state. În Antichitate și în Evul Mediu, dreptul de a folosi războiul, ca instrument al politicii interne a statelor, în vederea impunerii voinței față de alte state, se considera ca fiind o prerogativă licită, fiind la latitudinea statelor puternice de a-și exercita dreptul la război. Acest drept la război romanii îl numeau „jus ad bellum”.

Dreptul internațional, în timp, sub aspectul normelor privind „jus ad bellum”, a suferit modificări, astfel că dreptul la război, ca instrument al politicii interne a statelor, în vederea soluționării diferendelor dintre ele este considerat ca fiind nelegal, așa cum rezultă din scopurile și din principiile Cartei ONU.

Motivația creării Organizației Națiunilor Unite, așa cum reiese și din actul constitutiv al acestei organizații, a fost aceea de a izbăvi generațiile viitoare de flagelul războiului¹¹, având în vedere că omenirea, într-o perioadă de circa 30 de ani, a trecut prin două războaie mondiale cu efecte devastatoare.

Carta Națiunilor Unite reprezintă instrumentul juridic fundamental în dreptul internațional, cu

vocație universală, care are ca scop menținerea păcii și securității internaționale, fiind menită să ia măsuri colective eficace pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau a altor încălcări ale păcii și să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și ale dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea diferendelor sau a situațiilor cu caracter internațional, care ar putea duce la o încălcare a păcii¹².

Prevederile Cartei au caracter *erga omnes* și sunt obligatorii pentru toți membrii, fiind în concordanță cu principiul *pacta sunt servanda*, iar „recurgerea la constrângere – militară sau nemilitară – este recunoscută doar cu titlu de excepție și numai în condițiile prevăzute de Carta ONU”¹³.

Din cauza urmărilor devastatoare ale războaielor, comunitatea internațională a conștientizat necesitatea interzicerii războiului prin norme juridice imperative; astfel, apelarea la acesta de către state în vederea soluționării litigiilor dintre ele constituie excepția, pe când dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre națiuni și menținerea păcii internaționale reprezintă regula sau norma legală pe care statele sunt obligate să o respecte. Pe cale de consecință, dreptul la război este înlocuit cu dreptul păcii „*jus contra bellum*”, care sancționează crimele contra păcii. Un rol deosebit în realizarea dreptului internațional, ca un drept al păcii, l-a avut reputatul diplomat român Nicolae Titulescu, care considera că „pacea este condiția sine qua non a dezvoltării armonioase a societății umane și a fiecărei națiuni în parte”¹⁴. Totodată, Nicolae Titulescu este considerat ca fiind promotorul introducerii în dreptul internațional a principiului interzicerii folosirii forței.

Carta ONU interzice utilizarea forței armate sub aspectul agresiunii armate, fără a restricționa dreptul statelor la legitimă apărare individuală sau colectivă, așa cum este prevăzut în art. 51 din acest document.

Trebuie precizat că, din perspectiva normelor de drept internațional prevăzute de Carta ONU, se statuează ca procedură, în cazul diferendelor dintre state, să se utilizeze mai întâi mijloacele pașnice de soluționare a diferendelor (medierea, concilierea, arbitrajul etc.), să se dispună măsuri coercitive asupra statelor care încalcă normele de drept internațional și, ulterior, dacă toate aceste mecanisme au eșuat, să se utilizeze forța armată.

Prevederile Cartei ONU referitoare la principiul interzicerii folosirii forței și a amenințării cu forța sunt dezvoltate în Rezoluția nr. 2.625 (XXV)/1970, adoptată de Adunarea Generală ONU, prin care s-a stabilit că acest principiu reprezintă o normă de drept cutumiar internațional. Recunoașterea principiului interzicerii folosirii forței sau a amenințării cu forța, ca principiu de drept internațional cutumiar, a fost reiterată inclusiv de Curtea Internațională de Justiție, în cazul *Activități militare și paramilitare în Nicaragua și împotriva acesteia* (1986)¹⁵.

Principiul interzicerii folosirii forței și a amenințării cu forța în relațiile dintre state se regăsește atât în alte documente ale Adunării Generale a ONU, cât și în tratate internaționale, cum ar fi Rezoluția nr. 3.314 (XXIX)/1974 privind definirea agresiunii, Rezoluția nr. 31/9 din 1976 privind încheierea unui tratat multilateral privind interzicerea folosirii forței în relațiile internaționale, Rezoluția nr. 39/11 din 1984, toate adoptate de Adunarea Generală a ONU, de Carta de la Paris pentru o nouă Europă (1990) etc.

Cu toate că acest principiu se consideră că are un caracter normativ *de jus cogens*, acesta nu trebuie interpretat în mod absolut, deoarece ar afecta dreptul inerent al statelor la legitimă apărare, care reprezintă excepția de la acest principiu, drept reglementat de dispozițiile art. 51 din Carta ONU.

Invadarea, în anul 1990, a Kuwaitului de către Irak a fost calificată de către Consiliul de Securitate ONU, prin Rezoluția nr. 660 (1990), o încălcare a păcii, motiv pentru care a solicitat Irakului încetarea acțiunii. Având în vedere că Irakul nu s-a conformat recomandării din Rezoluția Consiliului de Securitate ONU nr. 660/1990, prin Rezoluția nr. 678/1990 Consiliul de Securitate ONU a autorizat „statele care cooperează cu guvernul kuwaitian să adopte toate măsurile necesare”, pentru a asigura retragerea imediată și necondiționată a trupelor irakiene din Kuwait și pentru a restabili pacea și securitatea în zonă¹⁶. Având în vedere că, prin Rezoluția nr. 678/1990, Consiliul de Securitate ONU a autorizat expres folosirea forței, desfășurarea operației Furtună în Deșert, în anul 1990, potrivit normelor de drept internațional, a fost legală.

Dreptul războiului în înțeles *obiectiv* reprezintă o parte a dreptului internațional, constituită din normele și din regulile, potrivit cărora statele beligerante trebuie să se conformeze în modul de purtare a războiului. Potrivit dreptului pozitiv, tot

statele sunt cele care au creat normele juridice pe care trebuie să le respecte în timpul războiului, norme juridice cunoscute sub sintagma *jus in bello*.

Jus in bello s-a născut din dorința de a fi satisfăcute două obiective antagonice, și anume, necesitatea militară, care să conducă la câștigarea războiului și la reducerea victimelor de război și a pagubelor materiale. Aceste obiective s-au transpus în două principii fundamentale, care trebuie respectate în timpul războiului, astfel: principiul necesității militare și principiul umanității.

Dreptul războiului era, la origini, în întregime bazat pe cutume sau pe practică (de exemplu, declarația de război, armistițiul, predarea), care au fost codificate prin tratate internaționale, adoptate în conferințe internaționale¹⁷.

Conceptul de drept al războiului este cunoscut sub diferite expresii, cum ar fi: „dreptul de la Haga”, „dreptul de la Geneva”, „legile și obiceiurile războiului”, „dreptul conflictelor armate”, „dreptul internațional militar”.

În prezent, conceptul de drept al războiului a fost înlocuit cu sintagma „dreptul internațional umanitar”, care este cel mai mult uzitată, pentru a nu crea confuzii cu dreptul statelor de a utiliza forța *jus ad bellum*, care, în concordanță cu normele de drept internațional, acest drept este restricționat.

Dreptul internațional umanitar al conflictelor armate reprezintă un ansamblu de norme de drept internațional de sorginte cutumiară sau convențională, destinate a reglementa în mod special problemele survenite în situațiile de conflict armat internațional și neinternațional.¹⁸ Prin normele de drept internațional umanitar se reglementează fairplay-ul în timpul conflictelor armate.

Dreptul internațional umanitar, inițial, cuprindea „dreptul de la Haga”, care reglementează drepturile și obligațiile combatanților, și „dreptul de la Geneva”, care reglementează normele referitoare la protecția victimelor conflictelor armate, a populației și a bunurilor civile. Ulterior, dreptul internațional umanitar a fost completat și cu un drept mixt, care este format din instrumente juridice, al căror conținut este compus din normele „dreptului de la Haga” și ale „dreptului de la Geneva”, cum ar fi: Convenția de la Haga pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, din anul 1954, Protocolul adițional I la Convențiile de la Geneva (1977).

Prin dreptul internațional umanitar s-au impus restricții juridice combatanților, în timpul

conflictelor armate, cu scopul de a diminua numărul victimelor și pagubele materiale inutile.

Aspecte privind respectarea normelor de drept internațional umanitar în timpul conflictelor armate

Analizând izvoarele dreptului umanitar aplicabil actelor de violență armată internațională, observăm că obiectul de reglementare a acestuia este determinat de existența a patru tipuri de conflicte armate care intră sub incidența lor: a) conflictele armate internaționale dintre state, guvernate de convențiile de la Haga și prevăzute în art. 2 comun celor patru Convenții de la Geneva, din 1949, și în art. 1 par. 3 din Protocolul I, din 1977; b) războaiele de eliberare de sub dominația colonială, de sub ocupația străină și cele împotriva regimurilor rasiste, prevăzute în art. 1 par. 4 din Protocolul I; c) conflictele armate neinternaționale, stipulate de art. 3 comun în cele patru Convenții de la Geneva, din 1949 și d) conflictele armate neinternaționale, vizate de art. 1 al Protocolului II, din 1977. La cele patru categorii de conflicte armate, se pot adăuga și războaiele de gherilă sau de partizani, care pot fi atât interne, cât și internaționale, așa cum rezultă din art. 44 par. 3 din Protocolul I adițional la Convențiile de la Geneva. Având în vedere că există situații în conflictele armate, în care, potrivit naturii ostilităților, un combatant nu se poate diferenția de civili, el își păstrează statutul, cu condiția ca, în astfel de situații, să poarte armele la vedere pe durata fiecărei acțiuni militare și în timpul când este expus vederii adversarului, atunci când ia parte la o acțiune militară care precede lansarea unui atac¹⁹. Raportat la dreptul clasic al războiului, această nouă formă a violenței armate internaționale, caracterizată prin conceptul de „conflict armat”, nu mai implică, în mod obligatoriu, recunoașterea formală de către beligeranți a stării de război, astfel încât termenul de „conflict armat internațional” poate include orice luptă armată între doi sau mai mulți actori cu personalitate internațională recunoscută (state, mișcări de eliberare națională, populații organizate etc.), iar violența poate fi la scară redusă, în timp ce termenul de „conflict armat neinternațional” se referă la confruntarea armată, desfășurată pe teritoriul unui stat, între forțele armate guvernamentale și cele dizidente ori grupuri armate organizate, sub conducerea unui comandament responsabil, capabil să controleze o

parte a teritoriului statal și să desfășoare operații armate continue și concertate, pe baza respectării dreptului internațional umanitar, iar violența trebuie să aibă cote ridicate. Situațiile în care se aplică normele de drept internațional umanitar sunt expres reglementate, dar situațiile, de fapt, au arătat că există violențe armate cărora nu sunt incidente normele de drept internațional umanitar, cum ar fi neaplicarea prevederilor Protocolului în timpul tensiunilor și tulburărilor interne ori actele sporadice și izolate de violență, în aceste situații fiind aplicabile normele de drept național sau cele ale dreptului internațional al drepturilor omului²⁰.

În dreptul internațional umanitar, se înscrie un nou concept, cel al „conflictului armat intern internaționalizat”, care, în opinia specialiștilor, a fost definit ca fiind un conflict armat inițial neinternațional și care, ca urmare a sprijinului progresiv din exterior (de exemplu, în primul rând sub forme materiale, mai târziu, în mod egal cu combatanți, chiar formațiuni de luptă complet echipate), devine un „conflict armat intern internaționalizat” sau în totalitate internațional, dacă forțele armate ale diferitelor state se opun unora sau altora²¹. Referitor la aplicarea dreptului internațional umanitar de către actorii internaționali implicați în „conflictele armate interne internaționalizate”, aceasta reprezintă o problemă actuală și spinoasă, deoarece entitățile recunoscute internațional și care acordă sprijin „conflictelor interne” nu-și recunosc implicarea, în mod oficial, astfel fiind dificil să fie trași la răspundere pentru efectele devastatoare, rezultate în urma violării grave a normelor de drept internațional umanitar.

Dreptul internațional umanitar prevede expres, în situația războaielor convenționale, faptul că războiul se termină oficial printr-un tratat de pace, sau neoficial printr-o revenire la relațiile normale (de exemplu, după un armistițiu)²².

Ca urmare a dezvoltării tehnologice în diferite domenii, apar noi metode și mijloace de luptă, iar războaiele convenționale sunt înlocuite cu alte tipuri de războaie și conflicte, cum ar fi conflictele înghețate, războaiele asimetrice, războaiele hibride etc., astfel fiind greu de determinat momentul când acestea încep și când se încheie, neexistând norme juridice, care să reglementeze conduita celor implicați în astfel de conflicte. Cu alte cuvinte, problema juridică invocată este aceea referitoare la momentul când normele de drept internațional

umanitar sunt incidente și când acestea nu mai sunt aplicabile.

O soluție pertinentă a fost dată de jurisprudență, având în vedere că, potrivit art. 38 pct. 1 lit. d) din Statutul Curții Internaționale de Justiție hotărârile judecătorești reprezintă un „mijloc auxiliar de determinare a regulilor de drept”²³. Astfel spus, jurisprudența reprezintă izvor de drept internațional.

Încercând să clarifice aspectul cu privire la întinderea aplicării normelor de drept internațional umanitar, Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie, în hotărârea, din 2 octombrie 1995, în cazul Tadić, indică, după cum urmează: „Dreptul internațional umanitar se aplică de la inițierea conflictelor armate și se extinde după încetarea ostilităților, până când se ajunge la un consens asupra păcii; sau, în cazul conflictelor armate interne, până când se obține o înțelegere pașnică”²⁴. Tribunalul respinge, astfel, criteriile de fapt, care semnifică încetarea ostilităților. Aceasta înseamnă că ajungerea la o încetare a focului – temporară sau definitivă – sau chiar ajungerea la un armistițiu nu este suficientă pentru a suspenda sau a limita aplicabilitatea dreptului internațional umanitar.

Un alt aspect care trebuie evidențiat este faptul că tratatele și convențiile în materia dreptului internațional umanitar nu prevăd o definiție a conflictului armat. O asemenea lipsă este ușor de explicat, întrucât la elaborarea dreptului de la Haga sau a dreptului de la Geneva nu s-a dorit elaborarea unei definiții care să limiteze aplicarea dreptului internațional umanitar. De aceea, în jurisprudența internațională s-a simțit nevoia să se propună o definiție a conflictului armat.

Aceasta a fost oferită de către Camera de Apeluri a Tribunalului Internațional pentru Fosta Iugoslavie, în cazul Tadić, care consideră că, prin conflict armat, se înțelege orice recurgere la forță armată între state sau la violență armată între autoritățile guvernamentale și grupuri armate organizate sau între asemenea grupuri într-un stat. Dreptul internațional umanitar se aplică de la inițierea unui asemenea conflict armat și se extinde dincolo de încetarea ostilităților până la încheierea păcii sau, în cazul conflictelor armate interne, o rezolvare pașnică a conflictului este obținută²⁵.

Tratatele care reglementează normele de drept internațional umanitar au fost încălcate flagrant în

cei peste 60 de ani de la adoptarea Convențiilor de la Geneva, din anul 1949, precum și a celor două Protocoale adiționale la aceste convenții, adoptate în anul 1977, având în special consecințe tragice asupra populației civile. Unul dintre motivele încălcării normelor de drept internațional umanitar este aprecierea, potrivit căreia normele de drept internațional sunt desuete, acestea fiind depășite în raport cu noile tipuri de conflicte armate. La aceasta se adaugă și practica unor state, în special, a statelor care nu au semnat și nu au ratificat anumite convenții, în special Protocolul II la Convențiile de la Geneva, cum este cazul Statelor Unite ale Americii, Turciei, Israelului etc., în domeniul dreptului internațional umanitar, considerând că aceste norme nu le sunt opozabile și, pe cale de consecință, nu sunt obligate să le respecte în conflictele armate pe care acestea le desfășoară.

Aceste încălcări nu se datorează motivelor arătate mai sus, ci mai degrabă lipsei dorinței de a respecta normele de drept internațional umanitar, a „insuficienței mijloacelor de garantare a respectării lor, a incertitudinii legate de aplicabilitatea acestor reguli în anumite împrejurări și a necunoașterii lor de către liderii politici, comandanți și combatanți”²⁶.

Așa cum se desprinde din definiția dreptului internațional umanitar, această ramură de drept are un caracter cutumiar, iar, în conformitate cu dispozițiile art. 38 pct. 1 lit. b) din Statutul Curții Internaționale de Justiție, cutuma internațională, „ca dovadă a unei practici generale, acceptată ca drept”²⁷, reprezintă izvor de drept internațional. Mai mult decât atât, în dreptul internațional umanitar a fost statuat principiul substitutiv, cunoscut și sub denumirea de *Clauza Martens*.

Clauza Martens a fost prevăzută prima dată în preambulul Convenției IV de la Haga, din 1907, privitoare la legile și la obiceiurile războiului terestru, regăsindu-se mai târziu și în art. 1, pct. 2 al Protocolului I adițional la Convențiile de la Geneva. Prin *Clauza Martens* se prevede că, în cazurile neacoperite de tratatele internaționale, „persoanele civile și combatanții rămân sub ocrotirea și sub autoritatea principiilor dreptului internațional, așa cum rezultă din uzanțele stabilite, din principiile umanității și din exigențele conștiinței publice”²⁸.

Prin urmare, apreciem că dreptul cutumiar este mai activ ca oricând, chiar dacă sunt opinii superficiale, conform cărora, prin codificarea regulilor de drept internațional, dreptul cutumiar

a intrat în con de umbră. Pentru ca o normă cutumiară să devină o regulă pentru toate statele, aceasta trebuie să aibă un caracter general și/sau să fie validată prin jurisprudență. În cazul Kassem, din 1969, Curtea Militară israeliană din Ramallah a recunoscut protecția (imunitatea) civililor față de atacurile directe ca o regulă fundamentală a dreptului internațional umanitar, regulă care este consacrată prin principiul distincției²⁹.

În anul 2005, Comitetul Internațional al Crucii Roșii a publicat un raport, fiind cunoscut sub denumirea de *Studiu privind dreptul internațional umanitar cutumiar*, prin care s-au stabilit 161 de reguli cutumiare aplicabile în conflictele armate internaționale și neinternaționale, cu scopul de a îmbunătăți respectul pentru dreptul internațional umanitar, mai ales prin măsurile preventive, care pot asigura o cunoaștere mai bună și o aplicare mai eficientă a acestei ramuri de drept³⁰. Totodată, menționăm că acest studiu este fundamentat atât pe baza prevederilor din dreptul internațional umanitar, cât și pe baza jurisprudenței internaționale, iar „principalul obiectiv al studiului a fost de a determina care dintre regulile dreptului internațional umanitar fac parte din dreptul cutumiar, fiind astfel aplicabile tuturor părților la un conflict, indiferent dacă acestea au ratificat sau nu tratatele care conțin reguli similare sau identice”³¹.

Prin urmare, niciun stat nu poate invoca lipsa calității de *stat parte* la un tratat care are ca obiect de reglementare norme de drept internațional umanitar, în cazul încălcării acestora în timpul operațiilor armate pe care le desfășoară, deoarece regulile cutumiare privind conflictele armate internaționale și neinternaționale îi sunt opozabile, fie că este parte, fie că nu, la un astfel de tratat.

Din considerentele precizate, îmi exprim opinia, potrivit căreia în dreptul internațional umanitar dreptul convențional coexistă cu dreptul cutumiar, amândouă având o egală importanță în cunoașterea și în respectarea lor.

Concluzii

Dreptul statelor de a utiliza forța armată ca mijloc de soluționare a diferendelor dintre ele a avut o evoluție lentă, dar decisivă, de la admiterea dreptului la război, în primele epoci istorice, până la recunoașterea universală, în această epocă, a dreptului păcii, așa cum se observă și din cronologia instrumentelor juridice, prezentată în acest articol.

Principiul interzicerii utilizării forței, recunoscut în mod universal și considerat ca fiind o normă de *jus cogens* (de la care nu se poate deroga), s-a realizat pe baza caracterului consensual al dreptului internațional actual. Acest principiu nu afectează dreptul inerent al statelor la legitimă apărare individuală sau colectivă, în cazul unei agresiuni din partea altui stat, drept care este recunoscut în mod convențional, prin dispozițiile art. 51 din Carta ONU, reprezentând o excepție de la principiul interzicerii forței.

La acest moment, există discrepanțe între normele de drept internațional și realitatea relațiilor internaționale dintre state, deoarece utilizarea forței, ca mijloc de realizare a intereselor politice ale unor state, s-a datorat speculării unor breșe în sistemul normativ internațional, precum și ca urmare a interpretării extinse a dreptului la legitimă autoapărare, prin dezvoltarea în doctrina de specialitate a teoriei apărării preventive și a teoriei apărării preemtive, în baza cărora unele state și-au motivat operațiile militare desfășurate, realizând abuzuri grave, prin care s-au adus încălcări ale normelor de drept internațional.

Din perspectiva *jus ad bellum*, apreciem că statele ar trebui să aibă o conduită adecvată, prin care să respecte *întocmai* normele de drept pozitiv, care guvernează dreptul internațional, fără a interpreta în mod extensiv aceste norme, în raport cu interesele lor politice.

Jus in bellum se află sub auspiciile normelor de drept internațional umanitar, care reglementează regulile aplicabile în timpul conflictelor armate internaționale și neinternaționale. Având în vedere și caracterul cutumiar, alături de cel convențional al dreptului internațional umanitar, toate statele sunt obligate să aplice principiile de sorginte cutumiară, în conflictele armate internaționale și neinternaționale, fie că au, fie că nu, calitatea de stat parte la tratate care au ca obiect de reglementare dreptul internațional umanitar. Prin urmare, este necesar ca părțile implicate într-un conflict armat internațional sau neinternațional să dorească să cunoască normele de drept internațional umanitar, pentru a le respecta. Considerăm că respectarea normelor de drept internațional umanitar nu afectează sub nicio formă îndeplinirea obiectivelor militare și nu face altceva decât să protejeze valorile fundamentale ale umanității.

NOTE:

1 Ion Dragoman (Col.dr.), *Contribuții la studiul dreptului războiului în perioada interbelică*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2000, p. 13.

2 Hugo Grotius, *Despre dreptul războiului și al păcii*, Editura Științifică, București, 1968, p. 221.

3 Vasile Secăreș, *Polemologia și problemele păcii*, Editura Politică, București, 1976, p. 16.

4 Quincy Wright, *A Study of War*, The University of Chicago Press, 1976, p. 54.

5 Ionel Cloșcă, Ion Suceavă, *Drept internațional umanitar*, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., București, 1992, pp. 16-25.

6 Declarația de la Sankt-Petersburg, având ca efect interzicerea utilizării anumitor proiectile în timp de război, *Dreptul Internațional Umanitar al conflictelor armate – documente*, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., București, 1993, p. 12.

7 *Ibidem*.

8 Textul Pactului Kellogg-Briand, din 1928, în limba engleză, <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/pactul-kellogg-briand-de-la-idealism-politic-la-realitate>, accesat la 15.06.2017.

9 <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Saavedra+Lamas+Pact+of+1933>, accesat la 16.06.2017.

10 *Ibidem*.

11 http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta.Organizatia_Natiunilor_Unite.UNU.pdf, accesat la 16.06.2017.

12 http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta.Organizatia_Natiunilor_Unite.UNU.pdf, accesat la 16.06.2017.

13 Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, Editura Actami, București, 1994, p. 161.

14 Ion Grecescu, *Nicolae Titulescu, Gândire și Acțiune*, Editura Politică, București, 1980, p. 54.

15 Cazul C.I.J., *Activități militare și paramilitare în și împotriva statului Nicaragua* (Nicaragua vs. United States), Judgment of 27 June 1986 (Merits), 1986 ICJ Reports 14, para. 187, <http://www.icj-cij.org/docket/?sum=367&p1=3&p2=3&case=70&p3=5>, accesat la 17.07.2017.

16 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/28/IMG/NR057528.pdf?OpenElement>, accesat la 17.07.2017.

17 Frederic de Mulinen, *Manual de drept al războiului pentru forțele armate*, Ediția a III-a, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006, p. 2.

18 Ionel Cloșcă, Ion Suceavă, *op.cit.*, p. 11.

19 Asociația Română de Drept Umanitar, *Drept internațional umanitar al conflictelor armate – documente*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1993, p. 301.

20 *Fight it Richt – Model Manual on the Law of Armed Conflict for Armed Forces*, Supplementary Information, Part B, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1999, p. 204, 206.

21 Frederic de Mulinen, *op.cit.*, p. 32.

22 *Idem*, p. 34.

23 Art. 38 pct. 1 lit. d) din Statutul Curții Internaționale de Justiție, http://www.anr.gov.ro/docs/legislație/internațională/Carta.Organizația_Națiunilor_Unite.ONU.pdf, accesat la 18.08.2017.

24 Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie, Camera de Apel, *Procurorul împ. Tadić*, Decizia privind Moțiunea de Apărare pentru Apel Interlocutoriu privind Jurisdicția, 2 octombrie 2005, para. 70, <http://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-sj970714e.pdf>, accesat la 18.08.2017.

25 *Ibidem*.

26 International Review of the Red Cross, *Drept cutumiar*, Volumul 87, Numărul 857, Martie 2005, Avenue de la Paix nr. 19, Geneva, p. 1.

27 Art. 38 pct. 1 lit. b) din Statutul Curții Internaționale de Justiție, http://www.anr.gov.ro/docs/legislație/internațională/Carta.Organizația_Națiunilor_Unite.ONU.pdf, accesat la 18.08.2017.

28 Asociația Română de Drept Umanitar, *op.cit.*, pp. 23, 282.

29 J.M. Henckaerts, L. Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law*, vol. I, ICRC, Cambridge University Press, 2005, p. 4.

30 International Review of the Red Cross, *Drept cutumiar*, Volumul 87, Numărul 857, Martie 2005, Avenue de la Paix nr. 19, Geneva, p. 2.

31 *Idem*, p. 3.

Grecescu Ion, *Nicolae Titulescu, Gândire și Acțiune*, Editura Politică, București, 1980.

Grotius Hugo, *Despre dreptul războiului și al păcii*, Editura Științifică, București, 1968.

Henckaerts J.M., L. Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law*, vol. I, ICRC, Cambridge University Press, 2005.

Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Editura Actami, București, 1994.

Secăreș Vasile, *Polemologia și problemele păcii*, Editura Politică, București, 1976.

Wright Quincy, *A Study of War*, The University of Chicago Press, 1976.

Declarația de la Sankt-Petersburg, având ca efect interzicerea utilizării anumitor proiectile în timp de război, *Dreptul Internațional Umanitar al conflictelor armate – documente*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1993.

International Review of the Red Cross, *Drept cutumiar*, Volumul 87, Numărul 857, Martie 2005, Avenue de la Paix nr. 19, Geneva.

http://www.anr.gov.ro/docs/legislație/internațională/Carta.Organizația_Națiunilor_Unite.ONU.pdf

<http://www.historia.ro/sectiune/general/articol/pactul-kellogg-briand-de-la-idealism-politic-la-realitate>

<http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Savedra+Lamas+Pact+of+1933>

<http://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-sj970714e.pdf>

<http://www.icj-cij.org/docket/?sum=367&p1=3&p2=3&case=70&p3=5>

<http://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/28/IMG/NR057528.pdf?OpenElement>

BIBLIOGRAFIE

Cloșcă Ionel, Ion Suceavă, *Drept internațional umanitar*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1992.

Dragoman Ion (Col.dr.), *Contribuții la studiul dreptului războiului în perioada interbelică*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2000.

De Mulinen Frederic, *Manual de drept al războiului pentru forțele armate*, Ediția a III-a, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006.

ARBORI DE LUNGIME MINIMĂ ÎNTR-UN GRAF

MINIMUM LENGTH TREES IN A GRAPH

Col.(r) prof.univ.dr. Gelu ALEXANDRESCU*

Utilizarea grafurilor identifică și analizează multilateral ansamblul legăturilor dintre elementele componente ale unui sistem oarecare, ceea ce asigură o formă convenabilă de elaborare mai simplă, precisă și rapidă a modelului matematic care permite creșterea gradului de eficacitate a procesului de optimizare.

The use of graphs identifies and multilaterally analyzes the links between the components of an arbitrary system, which provides a convenient manner of a simpler, more accurate and quick design of the mathematical model, thus allowing the improvement of efficiency of the optimization process.

Cuvinte-cheie: graf; arc; vârf; muchie; arbore; algoritm.

Keywords: graph; arc; peak; edge; tree; algorithm.

Graful este constituit dintr-o pereche $G = (X, \Gamma)$, în care X reprezintă mulțimea de elemente numite *vârfuri* (puncte, noduri) $X = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$, iar Γ este o aplicație de la X în mulțimea părților lui X , care pune în evidență tocmai conexiunile dintre vârfurile x_i ale grafului.

Diversitatea problemelor în care apare conceptul de „graf” determină o abstractizare a acestuia, el constituind, de fapt, o mulțime de elemente finite, între care există legături orientate¹.

Un graf neorientat este un cuplu $G = (X, U)$, format dintr-o mulțime X și o mulțime U de submulțimi nevide ale lui X . Elementele mulțimii X se numesc *nodurile* (vârfurile) grafului neorientat G , iar elementele mulțimii U poartă numele de *muchii*. Astfel, dacă nodurile unui graf sunt legate prin muchii, graful este *neorientat*. Muchia este un ansamblu de două elemente x_i și x_j astfel încât:

$$(x_i, x_j) \in U \text{ și/sau } (x_j, x_i) \in U \text{ cu } x_i \neq x_j$$

Cu alte cuvinte, o muchie este o pereche de vârfuri, legate printr-un arc, într-un sens sau în altul, sau prin două arce de sensuri opuse.

Într-un graf neorientat, se poate vorbi despre vârfuri adiacente, muchii adiacente ca și într-un graf orientat.

Deci, între două vârfuri (noduri) adiacente ale

unui graf, există o muchie, dacă cel puțin un arc poate să le lege într-un sens sau în altul.

Dacă $m = (x_i, x_j)$ este o muchie, vârfurile x_i, x_j se numesc extremitățile muchiei m .

O muchie de forma (x_i, x_i) se numește bucla de extremitate x_i . Pentru omogenizarea limbajului, se va spune că bucla (x_i, x_i) are două extremități confundate în vârful x_i .

Graful neorientat $G = (X, U)$ se numește *finit*, dacă mulțimea X este finită. Putem realiza un graf neorientat G , dispunând arbitrar, în plan, vârfurile sale și unind, printr-o linie continuă, acele vârfuri între care există muchii.

De exemplu, între localitățile x_1, x_2, x_3, x_4, x_5 , există următoarele drumuri rutiere:

- o autostradă care trece prin localitățile x_1, x_3, x_4 ;
- un drum național care trece prin x_2, x_4, x_5 ;
- drumuri județene între x_2 și x_5 ; între x_1 și x_4 ; între x_1 și x_5 .

Construim un graf neorientat $G = (X, U)$, în care:

$$X = \{x_1, x_2, x_3, x_4, x_5\}$$

$$U = \{(x_1, x_3), (x_3, x_4), (x_2, x_4), (x_4, x_5), (x_2, x_5), (x_1, x_4), (x_1, x_5)\}$$

În *figura 1* este dată reprezentarea grafică a acestui graf.

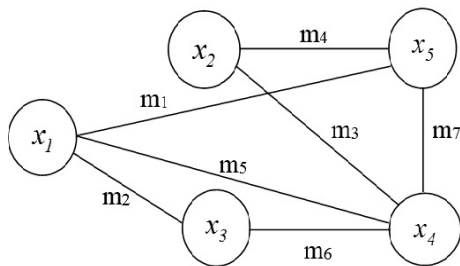

Fig. 1 Graf neorientat

Dintr-un graf orientat $G = (X, \Gamma)$, se poate obține un graf neorientat $G = (X, U)$, astfel:

- grafurile neorientate au aceleași vârfuri ca și cel orientat;
- în grafurile neorientate, există arcul (x_i, x_j) , arcul (x_j, x_i) sau amândouă.

Un lanț este o succesiune de muchii:

$$l = (m_p, m_{p+1}, \dots, m_q), p > 3$$

ale grafurilor neorientate $G = (X, U)$, fiecare muchie m_k fiind legată de muchia m_{k-1} printr-una dintre extremitățile sale și de m_{k+1} prin cealaltă extremitate.

Un graf se numește *conex*, dacă:

$\forall x_i, \forall x_j$ cu $(x_i \neq x_j)$, există un lanț care merge de la x_i la x_j .

Deci, dacă între oricare pereche de vârfuri ale grafurilor există, cel puțin, un lanț, grafurile se numește *conex*, iar dacă pentru orice cuplu de vârfuri x_i și x_j , $(x_i \neq x_j) \forall$ există un lanț de la x_i spre x_j , grafurile se numește *tare conex*.

Lungimea unui lanț este dată de numărul muchiilor componente.

Se numește *grad al unui vârf x_i* numărul de muchii care au o extremitate în x_i (cealaltă extremitate fiind diferită de x_i). Astfel, gradul unui vârf² dintr-un graf neorientat reprezintă numărul de muchii incidente cu vârful respectiv și se notează cu $d(x)$. Când $d(x) = 0$, vârful se numește *izolat*, iar dacă $d(x) = 1$, vârful se numește *terminal*.

Grafurile se numește *complet*, dacă oricare dintre cele două vârfuri ale acestuia este adiacent, adică există o muchie între x_i și x_j .

Numărul de muchii ale unui graf complet se calculează cu relația³: $C_n^2 = \frac{n(n-1)}{2}$

Matricea booleană asociată unui graf de structură neorientat este simetrică față de diagonala sa principală, deoarece conținutul liniei i este identic cu cel al coloanei j .

Un exemplu de graf cu structura simetrică, exprimat prin muchiile acestuia, se prezintă în figura 2, iar matricea asociată grafurilor are conținutul din figura 3.

Folosind matricea booleană, procedeul de marcare constă în următoarele: coloana lui x_1 se consideră marcată; se marchează cu i toate coloanele care conțin câte un element 1 pe linia lui x_i ; dacă presupunem că toate coloanele x_m, \dots, x_n au fost marcate, atunci în fiecare linie corespunzătoare unui vârf $x_k, m \leq k \leq n$, considerăm elementele 1 și marcăm cu k coloanele care le conțin și n-au fost marcate.

Un concept important al grafurilor neorientate este noțiunea de *arbore*. Un graf se numește *arbore*, dacă nu are cicluri și are cel puțin două noduri. Un graf parțial și fără cicluri al unui graf $G = (X, U)$ este un arbore, care aparține grafurilor $G = (X, U)$.

Un arbore poate fi definit în mai multe moduri. Dacă grafurile $G = (X, U)$ are cel puțin două vârfuri, pentru ca acesta să reprezinte un arbore, este

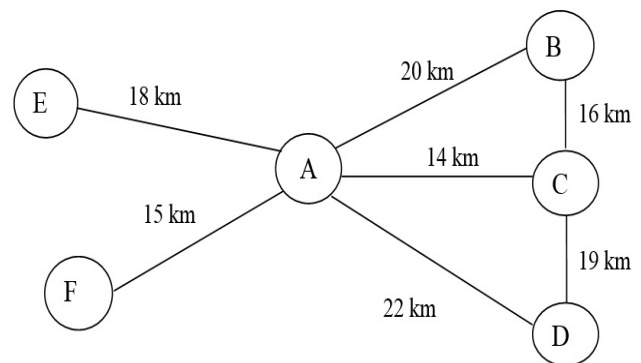

Fig. 2 Graf cu structura simetrică

	A	B	C	D	E	F
A	0	20	14	22	18	15
B	20	0	16	0	0	0
C	14	16	0	19	0	0
D	22	0	19	0	0	0
E	18	0	0	0	0	0
F	15	0	0	0	0	0

Fig. 3 Reprezentarea matriceală a grafurilor cu structura simetrică

suficient să fie îndeplinită una dintre proprietăți:

- 1) $G = (X, U)$ este conex și fără cicluri;
- 2) $G = (X, U)$ este fără ciclu și are $n-1$ muchii, n fiind numărul de vârfuri;
- 3) $G = (X, U)$ este conex și are $n-1$ muchii, n fiind numărul de vârfuri;

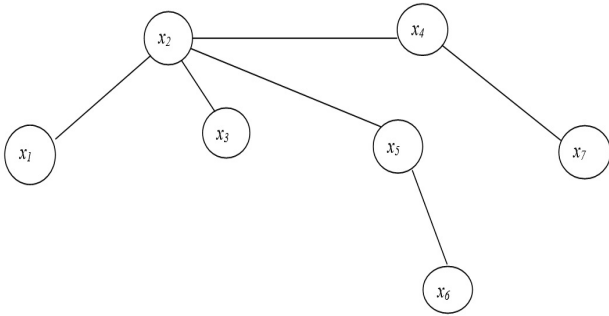

Fig. 4 Structura unui arbore

4) $G = (X, U)$ este fără ciclu și, adăugând o muchie între două vârfuri neadiacente, se creează un ciclu și numai unul;

5) $G = (X, U)$ este conex și, suprimând o muchie oarecare, acesta nu mai este conex;

6) orice cuplu de vârfuri este legat printr-un singur lanț și numai unul.

O proprietate importantă a arborelui, care rezultă din însăși definiția lui, este aceea că, suprimând un arc oarecare al acestuia, el își pierde proprietatea de a mai fi conex.

Astfel, un graf $G = (X, U)$ admite un arbore, având aceeași mulțime de vârfuri X , dar arce mai puține, dacă și numai dacă el este conex.

Un graf $G = (X, U)$ poate conține un graf parțial, care să fie arbore, numai dacă este conex. Un astfel de arbore se numește „arbore parțial”.

În figura 4 se prezintă aspectul general al unui arbore.

Într-un arbore, orice pereche de vârfuri este legată printr-un singur lanț. În mulțimea vârfurilor unui arbore, se întâlnesc vârfuri pentru care nu există decât o muchie incidentă; aceste vârfuri poartă denumirea de *vârfuri terminale*. În figura 4 astfel de vârfuri sunt: x_1, x_3, x_6, x_7 . Un arbore are cel puțin două vârfuri terminale.

Dacă graful $G = (X, U)$ are n vârfuri, atunci numărul muchiilor este egal cu $n-1$.

Dacă graful $G = (X, U)$ conține cicluri, există posibilitatea suprimării unor arce, în așa fel încât graful parțial rămas să fie conex și fără cicluri, adică să constituie un arbore.

Se poate identifica un algoritm pentru determinarea unui arbore într-un graf conex. Astfel, în graful $G = (X, U)$:

- se pleacă de la un arc arbitrar $u_{i_1} \in U$;
- în graful se alege un arc $u_{i_2} \in U$, care nu formează ciclu cu arcul $u_{i_1} \in U$;
- se alege din nou un arc $u_{i_3} \in U$, care nu formează cicluri cu arcele $u_{i_1}, u_{i_2} \in U$;
- se continuă alegerea arcelor $u_{i_k} \in U$, în condițiile prezentate, cât este posibil.

Presupunem că arcul $u_{i_p} \in U$, este ultimul arc ales. Succesiunea de arce $(u_{i_1}, u_{i_2}, \dots, u_{i_k}, \dots, u_{i_p})$ formează un arbore în graful dat.

Un caz particular de arbore este *arborescența*. Un graf finit $G = (X, U)$ se numește arborescență cu rădăcina x_0 , dacă:

- are cel puțin două noduri;
- orice nod $x_j \neq x_0$ este extremitatea terminală a unui singur arc;
- x_0 nu este extremitatea terminală a niciunui arc;
- nu conține circuite.

Orice arborescență este un arbore.

Pentru un graf dat $G = (X, U)$, definit de mulțimea vârfurilor și de mulțimea muchiilor sale, se poate calcula arborele de lungime minimă. Astfel, fiecărei muchii $m_i \in U$ îi corespunde un număr $l(m_i) \geq 0$, numit lungimea muchiei m_i . În aceste condiții, se pune problema determinării arborelui parțial a cărui lungime totală să fie minimă, adică:

$$\sum_{m_i \in M^*} l(m_i) = \text{minimă},$$

unde M^* reprezintă mulțimea muchiilor care intră în compunerea arborelui.

Pentru identificarea arborelui de lungime minimă, au fost identificați mai mulți algoritmi, printre care se pot menționa algoritmii lui Kruskal și Sollin.

Algoritmul Kruskal

Se pleacă de la următoarea leamă: dacă într-un graf complet $G=(X, U)$ lungimile $l(m_i)$ asociate muchiilor m_i sunt diferite, atunci determinarea arborelui de lungime minimă admite o soluție, și numai una, notată cu $G = (X, \bar{U})$.

Mulțimea $\bar{U}_{n-1} = \{\bar{m}_1, \bar{m}_2, \dots, \bar{m}_{n-1}\}$ se obține astfel:

- se ia în considerare cea mai scurtă muchie,

notată cu \bar{m}_1 ;

- se caută muchia \bar{m}_2 minimă, astfel încât $\bar{m}_2 \neq \bar{m}_1$ și $\bar{U}_2 = \{\bar{m}_1, \bar{m}_2\}$ să nu conțină

cicluri;

- se ia în considerare muchia minimă \bar{m}_3 , astfel

încât $\bar{m}_3 \neq \bar{m}_1$, $\bar{m}_3 \neq \bar{m}_2$, iar $\bar{U}_3 = \{\bar{m}_1, \bar{m}_2, \bar{m}_3\}$

să nu conțină cicluri;

- în continuare, se repetă procedeul.

În felul acesta, se obține o mulțime de $(n-1)$ muchii, notate cu $\bar{U}_{n-1} = \{\bar{m}_1, \bar{m}_2, \dots, \bar{m}_{n-1}\}$,

iar subgraful $G = (X, \bar{U}_{n-1})$ reprezintă un arbore de lungime totală minimă.

Astfel, algoritmul Kruskal constă în alegerea, pe etape, a celei mai mici muchii, astfel încât aceasta să nu formeze cicluri cu muchiile alese anterior.

Algoritmul Sollin

Acest algoritm, pentru determinarea arborelui de lungime minimă, folosește noțiunea de depărtare de la un vârf la un drum. De exemplu, distanța de la vârful x_i la drumul $\mu = (u_{j_1}, u_{j_2}, \dots, u_{j_k})$ este

$$\min \{(x_i, x_{j_1})(x_i, x_{j_2}) \cdots (x_i, x_{j_k})\}$$

Prin intermediul distanței de la un vârf la un drum, se stabilește vârful cel mai apropiat de vârful dat, ca fiind vârful care se găsește față de un alt vârf la o distanță mai mică decât față de celelalte vârfuri.

Astfel, algoritmul lui Sollin constă în formarea unor subarbori, prin unirea a câte unui vârf al grafului cu vârful față de care muchia are valoarea cea mai mică.

Primul subarbor elimină două vârfuri ale grafului. Apoi, se alege alt vârf, care nu există în subarborul precedent, și se unește cu vârful cel

mai apropiat, în sensul în care muchia are valoarea cea mai mică; se obține un alt subarbor. Procedeul continuă până la obținerea tuturor subarborilor din graf. Ultima pereche de subarbori conduce la un arbore, care reprezintă arborele de lungime minimă al grafului.

Metodele folosite de teoria grafurilor permit o soluționare intuitivă, ușoară și rapidă a unor probleme complexe, care, altfel, ar necesita operații complicate⁴. Teoria grafurilor are o largă utilizare în aproape toate structurile, urmărind creșterea eficienței de rezolvare a diferitelor probleme specifice domeniului de activitate.

NOTE:

1 Florentina-Loredana Dragomir, *Eficiențizarea acțiunilor militare utilizând teoria grafurilor*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 2, București, 2017, p. 49.

2 Adrian Florea, *Elemente de teoria grafurilor*; http://webspacelulbsibiu.ro/adrian.florea/html/.../Planificare_Grafuri.pdf

3 S. Cataranciuc, *Teoria grafurilor în probleme și aplicații*, 2004, http://www.math.md/studlib/matematica/teoria_graf/capitol_I.pdf

4 Florentina-Loredana Dragomir, *op.cit.*, p. 54.

BIBLIOGRAFIE

Dumitru Vasile, Rugină N., Stoian I., *Modelarea matematică a acțiunilor militare*, Editura Diagonal, Bacău, 2002.

Florea Adrian, *Elemente de teoria grafurilor*; http://webspacelulbsibiu.ro/adrian.florea/html/.../Planificare_Grafuri.pdf

Grad Vasile, Stoian Ion, Kovacs Emil, Dumitru Vasile, *Cercetarea operațională în domeniul militar*, Editura Sylvi, București, 2000.

Grad Vasile ș.a., *Metode de fundamentare a deciziilor militare*, Editura Diagonal, Bacău, 2001.

Macovei Anamaria, *Cercetare operațională*, Universitatea „Ștefan Cel Mare”, Suceava, 2009.

ROMÂNIA ÎNTRE PROIECTUL INTERMARIUM ȘI PROIECTUL EURASIATIC

ROMANIA BETWEEN INTERMARIUM PROJECT AND EURASIATIC PROJECT

Prof.univ.dr. Mircea-Dănuț CHIRIAC*

Așezarea geografică a statelor își pune amprenta asupra relațiilor economice, dar mai ales politice, dintre state. În cazul României, poziționarea pe un culoar obligatoriu de trecere, din estul către sud-estul și către centrul european, a generat o istorie extrem de tumultuoasă, plină de evenimente și de relații internaționale tensionate. Făcând referire la raporturile româno-ruse, acestea au purtat amprenta relației dintre un stat mic și o mare putere, cu toate repercusiunile acesteia. În momentul de față, România se află într-un spațiu geopolitic, unde se derulează două proiecte: Intermarium și Eurasianic. În cuprinsul articolului, sunt prezentate avantajele și dezavantajele participării României la cele două proiecte: Intermarium și Eurasianic.

The geographic location of the states has a bearing on both the economic relations and especially the political relations among them. In the case of Romania, the positioning on a compulsory passageway from the east to the southeast and the center of Europe generated a highly tumultuous, full of events, history and tense international relations. Regarding the Romanian-Russian relations, they have always had specific features of the relationship between a great power and a small state, with all its repercussions. At present, Romania is in a geopolitical region where two projects are running simultaneously: the Intermarium and the Eurasianic. Both of them are due to the expansionist policy of the Russian Federation. Consequently, Romania needs to develop a policy of defending and promoting its national interest.

Cuvinte-cheie: Intermarium; proiect Eurasianic; poziție geopolitică; interes național; securitate.

Keywords: Intermarium; Eurasianic project; geographic location; national interest; security.

În societatea contemporană, un rol important în evoluția statelor revine poziției geografice a acestora. Așezarea geografică a statelor își pune amprenta asupra relațiilor economice, dar mai ales politice, dintre state. Cu alte cuvinte, este vorba despre relațiile geopolitice.

Situarea geografică a României pe un culoar de legătură, din estul către sud-estul și centrul european, a făcut ca istoria acesteia să fie extrem de tumultuoasă, marcată de evenimente și de relații internaționale tensionate. În ceea ce privește raporturile româno-ruse, acestea au avut caracteristicile tipice relației dintre un stat mic și o mare putere, cu toate repercusiunile acesteia: amenințare, ocupație, hegemonie, amestec în treburile interne etc.

Începutul secolului XXI a generat, pentru prima dată în istoria contemporană a României, situația

în care aceasta a putut să-și gestioneze singură interesul național, fără intervenții externe¹. În contextul geopolitic, generat de sfârșitul Războiului Rece și de prăbușirea blocului sovietic, orientarea fermă spre societatea europeană occidentală a condus spre politici adecvate, care s-au finalizat cu aderarea României, în 2004, la NATO și, în 2007, la Uniunea Europeană. În acest fel, s-a realizat umbrela politică, economică și militară, care să rezolve atât vulnerabilitatea așezării noastre geografice, cât și a raporturilor cu Rusia.

Evoluția geopolitică ulterioară, din spațiul de interes românesc, având ca origine o serie de acțiuni de forță ale Rusiei, a generat și generează o serie de neliniști. Ocuparea Peninsulei Crimeea, instabilitatea din estul Ucrainei, din Georgia, din estul Moldovei sunt aspecte care alimentează necesitatea unei vigilențe crescute din partea României, și nu numai.

Un răspuns la politica de forță a Federației Ruse este recentul concept geopolitic, numit

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: danutmirceachiriac@yahoo.com

*Intermarium*². În esență, este vorba despre un proces de coagulare a eforturilor unor state, situate între Marea Baltică, Marea Neagră și Marea Adriatică, pentru cooperarea privind dezvoltarea economică, dar și descurajarea oricărei tentative de expansiune rusească spre vestul Europei³. Inițiativa este sprijinită de SUA, iar politologul american George Friedman consideră că, în cadrul acestei inițiative, România și Polonia reprezintă *state-fundație*⁴. Acest lucru este firesc, pornind de la faptul că cele două state sunt situate pe căile obligatorii de acces, de la est la vest, spre centrul și vestul Europei. Să nu uităm că Polonia a fost desființată, ca stat, de mai multe ori în istoria sa, iar România a fost ocupată, fără drept de apel, atunci când marile puteri din jur au avut nevoie de drum liber spre sudul și sud-estul european.

Este interesant de observat că statele care au aderat la această inițiativă (Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, România, Ungaria și Bulgaria) sunt foste state sovietice și state care au aparținut blocului comunist. Practic, acestea se constituie ca o platformă economică, dar și de cooperare, între Marea Baltică și Marea Neagră. În opinia analistului american George Friedman, „extensia sa logică ar fi în sud-est, până la Marea Adriatică. Acest lucru ar aduce în *Intermarium* și state, precum Austria, Slovenia și Croația”⁵. Pentru România, acest proiect este extrem de important, fapt subliniat și în declarație de presă, la Summitul „Inițiativei celor Trei Mări”, din 6 iulie 2017, de la Varșovia, de către președintele Klaus Iohannis: „Obiectivul principal al acestui format este discutarea și, evident, în perspectivă, realizarea unor coridoare Nord-Sud, care vin în completarea coridoarelor Est-Vest – și vorbesc de coridoare la modul general. Este vorba și de transport rutier, de transport pe cale ferată, de transport de date, și așa mai departe, dar sigur și de transport de energie. Vorbim, aici, de transport – de exemplu, în cazul gazului, s-a discutat alternativa, interesantă, de altfel, care a apărut, cu gazul lichefiat”⁶.

În opinia mea, sprijinul american pentru o asemenea inițiativă este extrem de important, pentru că dă consistență, valoare și credibilitate acesteia. În același timp, sprijinul american demonstrează și o reorientare a politicii americane spre estul Europei, pe care îl percepe ca pe o oportunitate de investiții masive și profitabile. Din această perspectivă, apreciez că România are o șansă reală de dezvoltare

economică și de afirmare, ca un actor important în spațiul geopolitic, definit de această inițiativă.

În același timp, faptul că participăm activ la proiectele militare, economice și sociale NATO și ale Uniunii Europene, și că avem un parteneriat strategic cu SUA sunt aspecte care demonstrează opțiunea noastră politică explicită și hotărâtă pentru civilizația occidentală. Afirm acest lucru, în contextul în care, în spațiul de analiză al Rusiei, apar o serie de teorii, de genul celor lansate de geopoliticianul rus Aleksandr Dughin.

Una dintre teorii este proiectul Eurasiatic, un bloc strategic, format în jurul ideii de ortodoxie și controlat de axa Moscova-Berlin. În acest cadru, Aleksandr Dughin consideră că România, unită cu Republica Moldova, reprezintă o placă turnantă a acestui „bloc ortodox”⁷, de la Nistru până în Muntenegru. Dughin introduce în discuțiile despre poziția geopolitică a României și faptul că locul acesteia este în această construcție, subliniind două aspecte: demnitatea națională și valorile ortodoxe⁸. El apreciază: „România se află la periferia Uniunii Europene, este un oaspete nepoftit, tratat mai rău decât țările care se află în dificultate, precum Spania, Italia, Grecia, Portugalia, Irlanda. În Uniunea Europeană, aceste țări sunt catalogate peiorativ, drept «Grupul PIIGS», adică «grupul porcilor». Înseamnă că, în acest context, România este o țară de mâna a zecea? În Europa există o percepție negativă și injustă a românilor. Ei nu sunt bine-veniți ca oaspeți. Lor nu li se deschide spațiul Schengen. Un popor întreg este judecat, în baza a câtorva cazuri de corupție. Este o situație dizgrațioasă pentru o țară care posedă o măreață cultură ortodoxă, o cultură pe care o consider o veritabilă perlă a culturii europene a secolelor XIX-XX. În realitate, societatea românească este una dintre societățile europene, care sunt cele mai interesante, cele mai intelectuale, cele mai apropiate față de noi”⁹. În aceste condiții, în care Uniunea Europeană nu respectă valorile tradiționale și demnitatea națională, concluzia lui Dughin este că, pentru România, ar fi de preferat alăturarea la un proiect civilizațional, bazat pe alte valori și pe alte principii, cum este cel propus de el.

Este evident faptul că, prin această opinie, Dughin încearcă să inducă ideea că România este tratată în Uniunea Europeană ca un stat de rang inferior și, în aceste condiții, o reorientare spre Est ar fi benefică. Afirmarea unirii României cu Moldova

este un fel de cal troian. În esență, geopoliticianul rus exprimă interesul Rusiei de refacere, sub o altă formă, a spațiului imperial și de împiedicare a realizării unui cordon de izolare a acesteia de Europa. Pentru România, drumul occidental euroatlantic este soluția pentru dezvoltarea societății și pentru afirmarea deplină a valorilor naționale.

Sfârșitul Războiului Rece a fost singurul moment din istoria statului modern român, în care clasa politică și națiunea au putut alege, în cunoștință de cauză și în libertate deplină, calea de urmat în afirmarea propriului interes. În acest cadru, apreciez că alăturarea României proiectului Intermarium se înscrie în demersul firesc al eforturilor de optimizare și de valorificare a tuturor oportunităților de dezvoltare economică și de asigurare a securității naționale.

Din perspectiva securității, România este, la flancul estic al NATO și al UE, cea mai apropiată de Peninsula Crimeea, unde Rusia are cea mai mare bază maritimă militară. Pentru mulți experți, cea mai mare amenințare la securitatea regională este apariția Rusiei la nordul Deltei Dunării, în vecinătatea estică a Uniunii Europene și a NATO¹⁰. România nu poate face față singură acestei amenințări. Ca urmare, parteneriatul strategic cu SUA, apartenența la NATO și posibila cooperare pe securitate, în cadrul Intermarium, ar fi opțiunile posibile și viabile.

Atât modelul istoric românesc, cât și evoluțiile în conflictele militare contemporane demonstrează însă că pregătirea apărării naționale rămâne opțiunea cea mai sigură și eficientă, până la primirea ajutorului aliaților. De aceea, îmi exprim cu tărie opinia că asigurarea propriei apărări reprezintă un deziderat la care România în niciun caz nu trebuie să renunțe. Percepția că facem parte din NATO și că pericolul unei amenințări directe este puțin probabil ar putea fi greșită. Din punctul meu de vedere, România trebuie să desfășoare un program susținut de pregătire a personalului militar și de intensificare a înzestrării armatei cu tehnică modernă. Acest lucru impune o eficientizare a comunicării dintre instituțiile militare și cele politice¹¹. În istoria noastră națională, au fost momente în care această comunicare nu a existat. Așa a fost în anii premergători Primului Război Mondial, când acțiunile militare din anul 1916 a găsit armata română nepregătită, fiind nevoie de o amplă reorganizare, în 1917¹². Același lucru s-a

întâmplat la declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial, fiind obligați să cedăm o parte din teritoriul național, fără a avea posibilitatea de a riposta¹³.

Aceste realități istorice mă determină să apreciez că teza actuală, prin care se consideră că simpla apartenență la o alianță este suficientă, nu este pe de-a-ntregul adevărată. A ignora pregătirea pentru propria apărare este extrem de periculoasă pentru securitatea națională. Cu atât mai mult, cu cât politica unei mari puteri, cum este Federația Rusă, în zona extinsă a Mării Negre și direct asupra României, este extrem de agresivă.

Un exemplu al relațiilor tensionate româno-ruse este și recentul incident, din 28.07.2017, când autoritățile abilitate din țara noastră au interzis survolarea spațiului aerian românesc, pentru avionul în care se afla vicepremierul rus Dmitri Rogozin, care se îndrepta către Republica Moldova. Moscova a înaintat „o notă de protest hotărât” însărcinatului cu afaceri al României în Rusia, Viorel Cojocaru. „Moscova consideră acest incident ca o provocare deliberată, provocând deteriorarea gravă a relațiilor bilaterale”, a subliniat Ministerul de Externe rus. Acesta a cerut, de asemenea, autorităților române „să efectueze o investigație profundă asupra incidentului și să emită părții ruse explicații relevante”¹⁴. În același timp, vicepremierul rus de externe, Grigori Karasin, a catalogat demersurile României ca o acțiune aflată „la un pas de huliganism internațional. Acest gest nu poate fi considerat decât unul profund antirusesc și nepolitic”¹⁵.

În aceste condiții, este extrem de importantă reluarea dialogului româno-rus, viciat de un deficit de comunicare și marcat, în mod clar, de tensionarea relațiilor internaționale și, în mod particular, de deteriorarea relațiilor dintre Uniunea Europeană și Rusia. Totodată, este necesară depășirea problemelor istorice nerezolvate din relațiile bilaterale și abordarea acestora într-o manieră realistă și pragmatică. Analistul politic Corneliu Vlad sublinia că: „Impedimentul cel mai acut, mai presant, în relațiile bilaterale este scutul antirachetă american de la Deveselu. Dar tot de la Moscova, lideri de prim rang, începând cu președintele Putin, afirmă că, în privința apărării antirachetă, punct prioritar pe agenda planetară ruso-americană, Moscova tratează direct cu Washingtonul, nu cu România”¹⁶. Concluzia autorului: „România nu poate fi parte la discuții, pentru că nu este decât

țară ce găzduiește scutul, nu are putere de decizie strategică²⁷.

În acest context, apreciez că putem să demarăm dialogul concret cu Rusia, pe problemele relațiilor bilaterale în domeniile economic, științific, cultural, turistic etc. Acest lucru apreciez că este în interesul ambelor părți. Să nu uităm că, în România, își desfășoară activitatea circa 100 de societăți mixte, cu important capital rusesc. În procesul privatizărilor din România, industriașii ruși au făcut achiziții importante în siderurgie, în metalurgie neferoasă, în industria chimică, în rafinării, în utilaj petrolier. În România, funcționează mari companii din Rusia: Lukoil, Gazprom, Russkij Aliuminij, TMK etc. Valoarea investițiilor rusești se cifrează la peste 2 miliarde \$ US¹⁸.

Federația Rusă poate oferi economiei românești o piață imensă de desfacere, de care am beneficiat în timpul Războiului Rece. Apreciez că este necesar să depășim atitudinea politicianistă internă și externă și, în funcție de angajamentele internaționale, Bucureștiul să pregătească terenul, pentru diverse scenarii ale relațiilor cu Moscova. Acest lucru exclude total participarea României la un proiect de tipul Eurasiatic sau la orice tip de proiect integraționist, sub egida Federației Ruse.

Concluzii

Participarea României la proiectul Intermarium reprezintă o oportunitate de cooperare regională economică și de securitate. Faptul că acest proiect se desfășoară sub patronajul SUA îi dă valoare și greutate.

În condițiile evoluției geopolitice din zona extinsă a Mării Negre și a modelului istoric al relațiilor româno-ruse, se impune pregătirea apărării naționale, care rămâne opțiunea cea mai sigură și eficientă, până la primirea ajutorului aliaților. A ignora pregătirea pentru propria apărare este extrem de periculos pentru securitatea națională.

Pentru țara noastră, este extrem de importantă reluarea dialogului româno-rus, viciat de un deficit de comunicare, pe problemele relațiilor bilaterale, în domeniile economic, științific, cultural, turistic etc. Totodată, este necesară depășirea problemelor istorice nerezolvate din relațiile bilaterale și abordarea acestora într-o manieră realistă și pragmatică.

Participarea României la un proiect, de tipul Eurasiatic, sau la orice tip de proiect integraționist,

sub egida Federației Ruse, este exclusă, fiind împotriva intereselor naționale. Apartenența la NATO și la Uniunea Europeană asigură României un cadru propice de dezvoltare economică, socială și de securitate.

NOTE:

1 Ioana Valeria Alexe, *Comunicare politică*, Editura Paideia, București, 2009, p. 28.

2 <http://www.gandul.info/international/intermarium-bari-era-dintre-rusia-si-europa-in-care-romania-este-fundatia-16578870>, accesat la 10.07.2017.

3 <http://www.gandul.info/international/intermarium-bari-era-dintre-rusia-si-europa-in-care-romania-este-fundatia-16578870>, accesat la 10.07.2017.

4 <http://geopoliticalfutures.com/intermarium-three-sea-s/>, accesat la 11.07.2017.

5 <http://www.gandul.info/international/intermarium-bari-era-dintre-rusia-si-europa-in-care-romania-este-fundatia-16578870>, accesat la 10.07.2017.

6 <http://www.presidency.ro/ro/media/declaratii-de-presa/declaratia-de-presa-a-presedintelui-romaniei-dominik-klaus-iohannis-sustinuta-la-summitul-initiativei-celor-trei-mari>, accesat la 29.07.2017.

7 Aleksandr Dughin, *Bazele geopoliticii*, vol. 1, Editura Eurasiatica.ro, București, 2011, p. 17.

8 http://romanian.ruvr.ru/2013_07_07/Viitorul-relatiilor-romano-ruse-in-viziunea-lui-Aleksandr-Dughin-8687/, accesat la 28.07.2017.

9 http://romanian.ruvr.ru/2013_07_07/Viitorul-relatiilor-romano-ruse-in-viziunea-lui-Aleksandr-Dughin-8687/, accesat la 28.07.2017.

10 Armand Goșu, *Scenarii în relațiile româno-ruse*, <http://revista22online.ro/70260207/scenarii-n-relatiile-romno-ruse.html>, accesat la 01.08.2017.

11 Ioana Valeria Alexe, *Eficientizarea comunicării între instituțiile militare și politice*, Editura Victor, București, 2011, p. 22.

12 Dănuț Mircea Chiriac, *Istoria politică modernă și contemporană a României*, Editura Victor, București, 2014, p. 127.

13 *Ibidem*.

14 Cristi Șelaru, *Rusia reacționează la decizia României față de vicepremierul rus: Ce anunță Moscova*, http://www.stiripesurse.ro/alerta-rusia-reac-ioneaza-la-decizia-romaniei-fa-a-de-vicepremierul-rus-ce-anun-a-moscova_1210319.html, accesat la 02.08.2017.

15 Cristi Șelaru, *Rusia reacționează la decizia României față de vicepremierul rus: Ce anunță Moscova*, http://www.stiripesurse.ro/alerta-rusia-reac-ioneaza-la-decizia-romaniei-fa-a-de-vicepremierul-rus-ce-anun-a-moscova_1210319.html, accesat la 02.08.2017.

16 Corneliu Vlad, *Relațiile româno-ruse și agitația zilei*, <https://www.balcanii.ro/2016/02/relatiile-romano-ruse-si-agitatiei-zilei/>, accesat la 23.07.2017.

17 Corneliu Vlad, *Relațiile româno-ruse și agitația zilei*, <https://www.balcanii.ro/2016/02/relatiile-romano-ruse-si-agitatiei-zilei/>, accesat la 23.07.2017.

18 Armand Goșu, *Scenarii în relațiile româno-ruse*, <http://revista22online.ro/70260207/scenarii-n-relaiile-romno-ruse.html>, accesat la 01.08.2017.

BIBLIOGRAFIE

Alexe Ioana Valeria, *Comunicare politică*, Curs universitar, Editura Paideia, București, 2009.

Alexe Ioana Valeria, *Eficientizarea comunicării între instituțiile militare și politice*, Editura Victor, București, 2011.

Chiriac Dănuț Mircea, *Istoria politică modernă și contemporană a României*, Editura Victor, București, 2014.

Dughin Aleksandr, *Bazele geopoliticii*, vol.1, Editura Eurasatica.ro, București, 2011.

Goșu Armand, *Scenarii în relațiile româno-ruse*, <http://revista22online.ro/70260207/scenarii-n-relaiile-romno-ruse.html>

Șelaru Cristi, *Rusia reacționează la decizia României față de vicepremierul rus: Ce anunță Moscova*, http://www.stiripesurse.ro/alerta-rus-ia-reac-ioneaza-la-decizia-romaniei-fa-a-de-vicepremierul-rus-ce-anun-a-moscova_1210319.html

Vlad Corneliu, *Relațiile româno-ruse și agitația zilei*, <http://www.balcanii.ro/2016/02/relatiile-romano-ruse-si-agitatie-zilei/>

<http://www.gandul.info/international/intermarium-bariera-dintre-rusia-si-europa-in-care-romania-este-fundatia-16578870>

<http://geopoliticalfutures.com/intermarium-three-seas/>

<http://www.presidency.ro/ro/media/declaratii-de-presa/declaratia-de-presa-a-presedintelui-romaniei-domnul-klaus-iohannis-sustinuta-la-summitul-initiativei-celor-trei-mari>

http://romanian.ruvr.ru/2013_07_07/Viitorul-relatiilor-romano-ruse-in-viziunea-lui-Aleksandr-Dughin-8687/

TEORIA NIVELURILOR NORMATIVE. O ANALIZĂ A SISTEMULUI NORMATIV AL DREPTURILOR OMULUI LA NIVEL INTERNAȚIONAL

THE THEORY OF NORMATIVE LAYERING. AN ANALYSIS OF HUMAN RIGHTS WITHIN THE INTERNATIONAL LEGAL ORDER

Drd. Lisa-Maria ACHIMESCU*

Analizarea normativității dreptului internațional nu mai constituie o preocupare fundamentală a experților secolului al XXI-lea. Cu toate acestea, observația profesorului Martti Koskenniemi, privind fragmentarea dreptului internațional, a schimbat în mod fundamental paradigma, în baza căreia analizăm problematici, precum concursul de jurisdicții, proliferarea normativă ori crearea de noi norme. Pornind de la premisa fragmentării dreptului internațional și în baza unor analize empirice proprii asupra funcționării sistemului internațional, propunem o „teorie a nivelurilor normative”, care vine pentru a da o nouă interpretare sistemului normativ internațional contemporan.

For XXIst century legal scholars, issues such are the normativity of international law no longer constitute a fundamental pillar of their analysis. Despite this, professors Martti Koskenniemi's observations regarding the fragmentation of international law have yielded a fundamental shift of paradigm with regard to how we view certain issues such as competing jurisdictions, normative proliferation or norm creation. Taking the analysis on fragmentation further and based on empirical analysis of the international normative order, we propose a “theory of normative layering” as a new means of interpreting and understanding the contemporary international normative system.

Cuvinte-cheie: niveluri normative; complexe normative; regim de tip enclavă.

Keywords: *normative layers; normative complex; self-contained regimes.*

Premisele conceptuale ale existenței dreptului internațional

Dreptul internațional utilizează concepte arhetipale, laicizate până la punctul diluării conținutului acestora, precum *societate internațională, suveranitate, universalitate, folosirea forței, drepturile omului*. Toate aceste concepte, fundamentale analizării oricărui sistem normativ, sunt tratate, în afara dialecticii filosofice a analizei juridice, într-o manieră axiomatică. Dincolo de veridicitatea științifică a conceptelor utilizate în analiza dreptului internațional, este un exercițiu necesar să analizăm aceste concepte și din perspectivă evolutivă, observând modul în care contextul sociopolitic le-a modelat, precum și schimbările survenite în percepția noastră asupra

ordinii juridice internaționale. În definirea dreptului internațional public, profesor universitar dr. Raluca Miga-Beșteliu statuează că acesta *reprezintă ansamblul de norme juridice care reglementează raporturile ce se stabilesc în cadrul societății internaționale. Societatea internațională este formată, în primul rând, din state, purtătoare de suveranitate, care își asumă, în mod nemijlocit, anumite drepturi și obligații în raporturile dintre ele*¹.

Corectitudinea definiției este incontestabilă, însă anumite precizări privind conceptele menționate sunt necesare pentru a antama o analiză reală a sistemului normativ internațional contemporan. În primul rând, este necesară o scurtă incursiune istorică, pornind de la lucrările lui Hugo Grotius, considerat părintele dreptului internațional, Pacea de la Westfalia, din 1648, și până la înființarea Ligii Națiunilor, în 1919, și la momentul 1945, care

*Universitatea București
e-mail: lisa.achimescu@gmail.com

marchează o nouă epocă a dreptului internațional, anume nașterea Organizației Națiunilor Unite.

Deși Hugo Grotius a trăit în perioada Războiului de Treizeci de Ani, acesta a murit înainte de semnarea tratatelor de pace de la Münster și Osnabrück. Cu toate acestea, ideile acestuia din lucrarea *De jure Belli ac Pacis*, privind reinterpretarea doctrinei de sorginte teologică a războiului just, au reprezentat elementele centrale în constituirea unei societăți internaționale. Hugo Grotius propunea, în cadrul accepțiunii sale asupra *jus ad bellum*, următoarele situații ca legitimând dreptul unui stat de a acționa prin folosirea forței (cauze juste):

- a) recuperarea a ceea ce se cuvine în mod legal unui stat lezat;
- b) apărarea teritoriului în cazul unui atac ori a unui atac iminent, însă cu excluderea reprimării unui atac potențial;
- c) apărarea economică a proprietății;
- d) aplicarea unor pedepse statelor agresoare².

Trebuie subliniat însă că tezele propuse de Hugo Grotius reprezintă o transpunere de tip analogie a cauzelor care ar putea determina un cetățean să declanșeze un proces în dreptul intern³, la momentul publicării lucrării *De jure Belli ac Pacis*, în 1625. De asemenea, abordarea problematicii folosirii forței este realizată din perspectiva teoriei naturaliste, care postulează existența unui drept imuabil, plasat într-un *illo tempore*, care nu își trage seva din determinismul spațio-temporal, acesta fiind consacrat prin normare, și nu creat, cum este cazul dreptului pozitiv. Astfel, din perspectiva sistemului normativ internațional de secol al XXI-lea, bazat, în principal, pe construcții de tip pozitivist, mecanismul propus de Grotius se aseamănă cel mai bine cu *normele de jus cogens*. Norma de *jus cogens* este definită, în mod indirect, în Convenția de la Viena privind Dreptul Tratatelor, articolul 53, Tratatate în conflict, cu o normă imperativă a dreptului internațional general (*jus cogens*), – *Este nul orice tratat care, în momentul încheierii sale, este în conflict cu o normă imperativă a dreptului internațional general. În sensul prezentei Convenții, o normă a dreptului internațional general este o normă acceptată și recunoscută de comunitatea internațională a statelor în ansamblul ei, drept normă de la care nu este permisă nicio derogare și care nu poate fi modificată decât printr-o nouă normă a dreptului internațional general, având același caracter.* Deși Grotius recunoștea

posibilitatea existenței unei cauze juste de purtare a războiului, circumscrise în cadrul unei norme de drept pozitiv, acestea erau subsidiare dreptului natural, însăși validitatea normei fiind condiționată de punerea în acord cu prevederile *jus gentium*⁴. Cu toate acestea, opera lui Hugo Grotius reușește unificarea celor mai importante elemente ale doctrinei războiului just, propuse anterior de autori ca Sfântul Toma de Aquino, precum și consolidarea acestora în cadrul unui veritabil sistem normativ de tip naturalist, care consfințește reguli privind utilizarea forței în relațiile dintre state, precum și prima consacrare a intervenției umanitare, prin legitimarea utilizării forței împotriva acelor state care sunt responsabile de acte violență ori de *pervertiri ale dreptului natural*.

În anul 1648 se încheie Pacea de la Westfalia, prin semnarea Tratatului de Pace de la Múnster și a Tratatului de Pace de la Osnabrück, și este consacrată oficial trecerea de la un sistem internațional la o societate internațională. Fundamentele sistemului westfalic au pus bazele sistemului internațional modern, consacrand trei dintre principiile care ghidează dreptul internațional până în prezent:

- a) principiul suveranității;
- b) principiul egalității;
- c) principiul nonintervenției în problemele interne ale altor state.

De asemenea, din interpretarea prevederilor articolului I din Tratatul de la Múnster, care statua *că va domni o pace Creștină și Universală, precum și o perpetuă, reală și sinceră prietenie*, și a prevederilor articolului 123 din același tratat, care obliga *statul agresat*, ca înainte de a lua orice altă măsură împotriva *statului agresor*, să îl îndemne pe acesta din urmă la supunerea diferendului unui organ judiciar ori unui organ de tip arbitral (denumit în Tratat „a friendly Composition”), putem deduce o consacrare indirectă a *principiului soluționării pe cale pașnică a diferendelor internaționale*. De asemenea, deși nu își găsește o definiție expresă, articolele 123 și 124 constituie embrionul conceptului de securitate colectivă, fiind consacrată o obligație generală de garantare a celor prevăzute de tratat, precum și o garanție colectivă de apărare împotriva celui care încalcă prevederile tratatului⁵.

Putem observa cum sistemul westfalic a constituit, pentru mai bine de trei secole, matricea societății internaționale, construită în jurul conceptelor de suveranitate, de egalitate, de

nonintervenție și de soluționare pe cale pașnică a diferendelor dintre state. Chiar și în cadrul Pactului Societății Națiunilor⁶ și a Cartei Organizației Națiunilor Unite⁷, aceste principii fundamentale ale dreptului internațional își găsesc consacrarea.

Este relevant să ne întrebăm dacă sistemul internațional contemporan mai poate fi considerat unul westfalic. În opinia mea, structura fundamentală pe care se clădește originea juridică internațională este de sorginte westfalică, însă aceasta și-a pierdut foarte mult din forța de odinoară. În primul rând, sistemul westfalic se bazează, din punct de vedere conceptual, pe noțiunea de suveranitate absolută, or, în contextul internațional actual, caracterizat de îndeplinirea obligațiilor în cadrul organizațiilor internaționale, precum Națiunile Unite, Uniunea Europeană ori Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, ori a obligativității de transpunere imediată a hotărârilor organelor jurisdicționale internaționale, mai putem vorbi oare de suveranitate absolută?

Fragmentarea dreptului internațional

În prezent, *societatea internațională* a cunoscut o proliferare fără precedent a organizațiilor și a jurisdicțiilor internaționale. Probabil una dintre cele mai pertinente observații asupra sistemului normativ internațional îi aparține profesorului Martti Koskenniemi: dreptul internațional este fragmentar. În lucrarea Comisiei de Drept Internațional⁸ a Organizației Națiunilor Unite, fragmentarea este prezentată ca o consecință firească a inexistenței unui for legislativ unic la nivel global. Dincolo de existența unor instrumente cu caracter universal sau a unor norme peremptorii, sistemele normative caracterizează, în general, state ori regiuni specifice, găsindu-și determinismul în rațiuni de ordin geografic ori economic. Chiar și în cazul acelor norme cu aplicabilitate universală, observăm tendința de hiperspecializare și caracterul autonom al unor veritabile *rule complexes*⁹, precum drepturile omului, dreptul comerțului internațional, dreptul mării, dreptul Uniunii Europene ș.a.m.d. În cadrul acestor sisteme normative autonome, există jurisdicții specializate, generatoare ale unor ordini juridice distincte. Este vorba despre ceea ce este denumit în lucrarea Comisiei de drept internațional *self-contained regimes*¹⁰.

Comisia de Drept Internațional a subliniat faptul că aceste regimuri de tip enclavă nu își propun, *per*

se, să creeze sisteme disjuncte de sistemul normativ internațional, scopul lor nefiind acela de a crea sisteme proprii de drept. Autorii subliniază acest punct de vedere, prin raportare chiar la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a statuat că „(...) prevederile Convenției nu pot fi privite în abstract sau în vid, în afara normelor relevante aparținând dreptului internațional, ci trebuie interpretate în acord cu caracterul de lege specială al Convenției în raport cu dreptul internațional general din care aceasta face parte”¹¹.

Altfel, apariția și specializarea unor sisteme normative în jurul unor complexe normative ori a unor regimuri de tip enclavă nu constituie, *in sine*, un aspect negativ, acestea putând contribui la uniformizarea și la fluidizarea aplicării normelor juridice. Este, spre exemplu, însăși situația Curții Europene a Drepturilor Omului, care, prin jurisprudența sa, a contribuit în mod decisiv la dezvoltarea unei culturi a drepturilor omului la nivel european, aceasta fiind considerată un garant al celui mai înalt standard recunoscut la nivel internațional în materie. În pofida acestor avantaje ale hiperspecializării normative și jurisdicționale, Comisia de Drept Internațional a punctat că:

„Rațiunea care stă la baza analizării fragmentării este aceea că emergența unor sisteme normative noi și specializate, de genul regimurilor de tip enclavă ori a sistemelor jurisdicționale bazate pe tratat, limitate din punct de vedere funcțional ori geografic, creează sincope în coerența dreptului internațional. Noile complexe normative specializate nu apar întâmplător, ci caută să răspundă unor noi necesități de ordin tehnic și funcțional. Apariția «dreptului mediului» constituie un răspuns la îngrijorarea crescândă față de starea mediului înconjurător. «Dreptul comerțului internațional» a consacrat instrumentele necesare pentru regularizarea comerțului internațional. Complexul normativ «drepturile omului» își propune să protejeze interesele individului, iar «dreptul penal internațional» dă expresie «luptei împotriva impunității». Fiecare complex normativ sau regim vine cu propriile sale principii, propria sa formă de expertiză, propriul său «ethos», care nu va semăna neapărat cu cel al unui complex normativ înrudit. «Dreptul mediului» și «dreptul comerțului internațional», de exemplu, au obiective foarte specifice, și au adesea la bază principii care pot fi divergente. Pentru ca o normă nouă să poată

fi eficientă, aceasta va include adeseori clauze sau practici, care ar putea să nu fie compatibile cu cele prevăzute de normele generale mai vechi ori cu normele aparținând altei specializări. De multe ori noile regimuri juridice sunt dezvoltate întocmai pentru a devia de la prevederile dreptului general. În momentul în care practica acestor devieri se generalizează, ordinea juridică internațională are de suferit”¹².

Dincolo de fragmentare. Teoria nivelurilor normative

Lucrarea Comisiei de Drept Internațional privind fragmentarea ne expune o analiză detaliată a sistemului normativ internațional, de la punctarea unor realități incontestabile, precum proliferarea normativă, apariția complexelor normative, a regimurilor de tip enclavă, până la relația dintre normele de *jus cogens* și obligațiile *erga omnes* în relațiile internaționale, ca instrumente în cadrul ierarhiei normelor cu potențial de a ameliora unele dintre consecințele negative ale fragmentării. Sunt de acord cu cele expuse de autori, însă nu în totalitate. Fragmentarea este un fenomen care poate fi observat prin raportare la situații comparabile. Spre exemplu, reprezintă un rezultat al fragmentării dificultatea de a pune în acord normele privind protecția sănătății cetățenilor cu normele de comerț internațional¹³. În cauza EC-Hormones, ne raportăm la doi actori internaționali, în speță Canada și Comunitățile Europene, aparținând unor sisteme normative incredibil de dezvoltate atât din punctul de vedere al drepturilor omului, cât și din punctul de vedere al comerțului internațional. Este greu de imaginat cum un stat ca Burma, stat afectat de război civil de aproape 70 de ani, ar putea să se adreseze unui Panel al Organizației Mondiale a Comerțului pentru a pune în discuție corectitudinea embargourilor economice impuse de Uniunea Europeană, deși acesta se regăsește între statele semnatare ale General Agreement on Tariffs and Trade (GATT).

Robert L. Howse și Jared M. Genser au analizat¹⁴ problematica legalității embargoului impus de Uniunea Europeană și au concluzionat că, în pofida unor potențiale încălcări ale clauzei tratamentului național și a prevederilor articolelor I, III și IX din GATT, aceste sancțiuni ar putea fi justificate, în baza Art. XX(a), ca fiind necesare pentru a proteja morala publică. Problema este mult mai spinoasă

decât atât. Dincolo de situația concretă a Burmei, trebuie să ne punem problema dacă în acele state afectate de tensiuni interne sau de război civil, embargourile economice constituie cu adevărat soluția corectă? Este adevărat, populația Burmei este supusă terorii unui regim abuziv militar, iar continuarea relațiilor economice în parametri normali ar putea favoriza traficul de armament și finanțarea războiului. Reversul medaliei este că impunerea embargourilor economice afectează tot populația, care va avea de suferit, ca urmare a izolării economice și a stagnării dezvoltării statului¹⁵. Astfel, liberalizarea comerțului contribuie la dezvoltarea relațiilor pașnice? Este corectă aprecierea filosofului Immanuel Kant, conform căreia comerțul va duce către pace? Prin raportare directă la un sistem de sorginte westfalică, precum cel în care a trăit acesta, da, afirmația este una corectă, iar bătrânul continent european a oferit multe exemple, în care reluarea relațiilor economice a adus prosperitate și o încetare, fie și parțială, a conflictelor.

Revenim astfel la ideea exprimată anterior, distincția fundamentală dintre situația Comunităților Europene în cauza EC–Hormones și cea a Burmei este aceea că prima este efectul fragmentării, în timp ce situația Burmei este rezultatul existenței unor niveluri normative distincte, având caracteristici fundamental diferite, generând astfel probleme în accederea la acele avantaje oferite de sisteme normative mult mai complexe, precum cele ale dreptului comerțului internațional ori ale drepturilor omului. Fragmentarea reprezintă o discontinuitate, o sincopă în funcționarea ierarhiei internaționale a normelor, cauzată, *inter alia* (printre altele, n.t.), de concurența unor norme juridice egale, posedând aceeași forță juridică. În schimb, nivelurile normative sunt consecința stringentă a sărăciei, a lipsei de dezvoltare, a diferențelor de ordin sociocultural care determină conținutul diferitelor niveluri normative, precum și a eurocentrismului manifest, existent în substraturile filosofice ale celor mai importante instrumente internaționale, cum ar fi însăși Carta Națiunilor Unite, care reflectă mai degrabă tradițiile constituționale și culturale ale statelor europene, în pofida caracterului universal al acestui instrument.

Observațiile asupra fragmentării și asupra existenței nivelurilor normative pot părea lipsite de relevanță practică, simple observații empirice, care nu pot genera soluții, atribuind doar o etichetă

problemei, fără a o soluționa. Conștientizarea fenomenelor constituie o primă etapă necesară în dezbaterea problemei. Prezentul articol nu își propune să prezinte în detaliu problematica fragmentării și nici expunerea pe larg a observațiilor autorului privind teoria nivelurilor normative. Astfel, ca o componentă a analizei teoriei nivelurilor normative, voi prezenta constituționalizarea drepturilor omului la nivel internațional în jurul sistemului jurisdicțional al Curții Europene a Drepturilor Omului, ca o posibilă soluție, un liant, în ameliorarea efectelor negative ale existenței nivelurilor normative.

Exigența scrierii academice proclamă definirea conceptelor utilizate în cadrul unei lucrări științifice. Constituționalizarea, în calitate de concept juridic, eludează definirea. Teoria dreptului internațional, existența unei constituții globale, constituționalizarea dreptului internațional, toate aceste concepte, utilizate într-un cadru fictiv al existenței unei ordini normative internaționale supreme creează impresia unei fundamentări științifice de netăgăduit. Astfel, constituționalizarea funcționează ca o garanție a validității și a eficacității dreptului internațional și internaționalizat de exigențele sociale și economice contemporane. Citându-l pe Garrett Wallace Brown¹⁶, constituționalizarea cui?

În contextul acutizării conflictelor regionale, a instabilității politice, care caracterizează Europa de Est și zona Caucaz, a crizei identitare a Uniunii Europene, soluțiile trebuie să vină pe linie verticală. Trebuie trasate acele linii directoare generale de reglementare, astfel încât politicile globale să poată prima asupra politicilor individuale ale statelor aparținând arenei internaționale. Se poate observa că ar exista premisele conceptuale ale trasării unui bloc de constituționalitate internațional. Există un cadru general, fie el și îmbibat de romantismul postcolonial al anului 1945, dar acesta există. O *normă de bază* care să fie utilă trasării liniilor directoare, în care să funcționeze o ierarhie internațională a normelor, avem în articolul 103 din Cartă, care statuează: *În caz de conflict, între obligațiile membrilor Națiunilor Unite decurgând din prezenta Cartă și obligațiile lor decurgând din orice alt acord internațional, vor prevala obligațiile decurgând din prezenta Cartă.*

Astfel, Carta ONU, în cadrul unui sistem de tip kelsian (modelul european de control al constituționalității legilor), constituie norma de

bază, conformitatea cu aceasta, în sens absolut, creând legitimitatea, eficacitatea și, cel mai important, uniformitatea întregului sistem. În cadrul mecanismului dinamic kelsian, privit *in abstracto*, dreptul internațional este perfect, fiindcă funcționează în cadrul și în concordanță cu o ordine normativă foarte clar definită. Cu toate acestea, utopia specifică tuturor sistemelor abstractizate și pur teoretice ne lasă paralizați în fața unor probleme, precum concursul de jurisdicții, norme derivate din norma de bază, a căror aplicabilitate este concurentă ori convergentă, și nu congruentă. Problematica eficienței teoriei ierarhiei normelor apare, așa cum am menționat și anterior, în momentul în care două instrumente, având forță juridică egală, conțin obligații convergente.

Suma tuturor observațiilor empirice asupra funcționării sistemului internațional mă conduce la următoarele concluzii: constituționalizarea dreptului internațional nu reprezintă nimic altceva decât o încercare de a crea un mecanism de tip kelsian, bazat pe o ierarhie a normelor, decurgând din norma (sau normele) de bază. Însăși conceptualizarea și recunoașterea internațională a normelor de *jus cogens* poate fi privită ca o etapă emergentă a fundamentării acestui bloc de constituționalitate internațional și a nevoii de a crea legitimitate acolo unde există carențe normative. Sistemul normativ kelsian caută să subziste și să se dezvolte pe pilonii statu-quoului normativ, specific Cartei ONU, motiv pentru care poartă o puternică amprentă a ceea ce caracteriza, la momentul 1945, suma tradițiilor constituționale ale Regatului Unit, ale Republicii Franceze și ale Statelor Unite ale Americii.

În fața eșecului mecanismului kelsian în interpretarea sa clasică, s-a născut problematica dihotomiei *hard law versus soft law*, dezvoltarea unor noi viziuni asupra cristalizării cutumelor internaționale, dar și apariția unor falii normative, tot mai dezvoltate și mai ermetice, ca urmare a proliferării numărului organizațiilor internaționale, dar și a jurisdicțiilor internaționale. Este de menționat faptul că noțiunile de *hard law* și *soft law* sunt concepte utilizate de dreptul internațional pentru a clasifica diferitele instrumente juridice, în funcție de forța lor juridică. Cele două concepte nu pot exista dincolo de această accepțiune dihotomică a lor, fiecare fiind necesar pentru a evidenția trăsăturile celuilalt. *Hard law* se referă

la acele instrumente juridice care nasc obligații în sarcina subiecților de drept vizați, acelea care mai sunt numite și *binding law*, care leagă, adică prescriu o conduită precisă, obligatorie de respectat, existând, cel puțin teoretic, posibilitatea constrângerii, în caz de nerespectare. În această categorie intră, de exemplu, tratatele și convențiile internaționale, regulile rezultate din cutuma internațională, rezoluțiile Consiliului de Securitate. Trebuie subliniat că și categoria de norme de *hard law* pot fi, la rândul lor, subclasificate în *binding and mandatory* și *binding and non-mandatory*. La capătul opus, *soft law* are în vedere acele instrumente cvasilegale, lipsite de forță obligatorie, având caracter mai degrabă de recomandare, decât orice altceva. Sunt considerate *soft law* majoritatea rezoluțiilor și declarațiilor Adunării Generale a Națiunilor Unite, chiar și Declarația Universală a Drepturilor Omului, diferitele planuri de acțiune negociate de diferite state ori organizații internaționale, principii, coduri deontologice, anumite uzanțe (cele convenționale).

Dacă ar exista o conformitate reală între sistemele normative autonome create pe cale jurisdicțională și sistemul internațional, atunci testul Solange¹⁷ nu și-ar fi găsit aplicabilitatea, iar Uniunea Europeană nu ar putea fi condamnată, în baza art. 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului¹⁸. De asemenea, prezumția de conformitate funcționează numai până la aplicarea cerinței eficienței, fapt ce demonstrează că, cel puțin în materia protecției drepturilor omului, Curtea Europeană a Drepturilor Omului rămâne cel mai înalt standard în privința garantării și protejării drepturilor omului, în pofida atitudinii anumitor Înalte Părți Contractante, precum Marea Britanie care neagă legitimitatea înseși a Curții.

Astfel, în considerarea fragmentării și a hiperspecializării sistemelor normative la nivel internațional, nu putem considera constituționalizarea dreptului internațional ca pe un *fait accompli*, ci mai degrabă ca un deziderat, menit să dea substanță ierarhiei normelor, ca mijloc de salvagardare a sistemului normativ internațional ca întreg. În cadrul acestui proces trasat în sensul constituționalizării, se poate observa conturarea unor niveluri normative distincte, care funcționează într-un grad mai mare sau mai mic de interdependență, depinzând de ramura de drept la care ne raportăm, de regiunea geopolitică la care ne

raportăm și de sfera de relații stabilite, chiar la nivel normativ între acestea. Spre exemplu, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a statuat un nou standard în materia protecției drepturilor omului și cauzele acesteia au fost observate și citate în cadrul altor jurisdicții internaționale, spre exemplu în cadrul jurisprudenței Curții de la Luxemburg, a Curții Interamericane a Drepturilor Omului. Cu toate acestea, vorbim, de exemplu, de un grad mai mare de permeabilitate la nivelul Curții de la Luxemburg, spre deosebire de Curtea de la San José, care a citat doar fugitiv jurisprudența CEDO. Cu toate acestea, demersul meu nu a relevat exemple de citări ale jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului de către Shari'a sau de către Curtea Supremă de la New Delhi. Se poate observa astfel că și permeabilitatea normelor juridice dintr-un sistem către altul este dependentă de existența unor similitudini între diferitele niveluri normative între care se realizează transferul, cât și de existența unei compatibilități între specificul fiecărui set normativ. Spre exemplu, nu ar fi oportună încorporarea unui întreg corpus normativ privitor la hărțuirea electronică în zona Kashmirului, unde există grosiere violări ale drepturilor omului și unde nu există asigurarea unui standard minimal de protecție a drepturilor fundamentale, precum dreptul la viață. Nivelurile normative sunt o consecință directă a fragmentării internaționale și sunt exprimate în plan normativ a discrepanțelor economice, demografice, de securitate ori a diferențelor culturale tranșante, existente între diferite regiuni ale globului.

Concluzii

În cadrul blocului de constituționalitate internațional, chiar și în forma sa actuală, amorfă și lipsită aparent de structură, în tendința axiomatică a sistemului de a se autoregla și de a crea o ierarhie internațională a normelor, se poate statua, dincolo de orice dubiu, că rolul Curții Europene a Drepturilor Omului este acela de vector al procesului de constituționalizare și acționează ca o *oase der ruhe* (oază de liniște, n.t.) într-un sistem haotic al fragmentării și al discontinuității.

La nivel european, de exemplu, ne regăsim la interferența a trei sisteme de protecție a drepturilor omului: sistemele constituționale aparținând fiecărui stat membru, sistemul Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene și, nu în ultimul

rând, sistemul normativ al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Rolul de catalizator al Curții Europene a Drepturilor Omului este de netăgăduit, aceasta fiind cea care a modelat și a determinat în mod fundamental standardul în materia drepturilor omului, în rândul statelor membre ale Consiliului Europei și ale Uniunii Europene¹⁹. Aceasta este considerată *an international treaty with Constitution-reforming power*²⁰.

Teoria nivelurilor normative vine ca o interpretare nouă a sistemului normativ internațional, având potențialul de a genera o soluție, cel puțin în domeniul drepturilor omului, în vederea uniformizării diferitelor *complexe normative* și a *regimurilor de tip enclavă*, prin raportarea la acel nivel normativ, având forță „constituțională”.

NOTE:

1 R. Miga-Besteliu, *Curs Universitar Drept internațional public*, Editura C.H. Beck, București, 2010, Vol. I, ed. 2, p. 1.

2 O. Bring, *The Westphalian Peace Tradition in International Law. From Jus ad Bellum to Jus contra Bellum*, International Law Studies, Volume 75, International Law Across the Spectrum of Conflict, Essays in Honour of Professor L.C. Green on the Occasion of His Eightieth Birthday, Michael N. Schmitt (Editor), p. 60.

3 *Ibidem*.

4 Bring, *op.cit.*, p. 59.

5 *Ibidem*, pp. 61-63.

6 A se vedea articolele 12, 13 și 15 din *Pactul Societății Națiunilor*.

7 A se vedea articolele 2(4) și 33, precum și Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite, *Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și de cooperare dintre state, conform Cartei Națiunilor Unite*, 24 octombrie 1970, A/RES/2625(XXV), <http://www.refworld.org/docid/3dda1f104.html>, accesat la 24 martie 2017.

8 ILC Analytical Study 2006, *ILC Study Group on the Fragmentation of International Law. Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law*, Report of the Study Group of the International Law Commission, Finalized by Martti Koskenniemi. UN Doc A/CN.4/L.682 and Add.1 and Corr. 1. New York: International Law Commission, 2006.

9 Pentru conceptul utilizat de către Comisia de Drept Internațional, propunem traducerea *complexe normative*.

10 Pentru conceptul utilizat de către Comisia de Drept Internațional, propunem traducerea *regimuri de tip enclavă*.

11 McElhinney v. Ireland, *Judgment of 21 November 2001*, ECHR 2001-XI, para. 36. Similarly, Al-Adsani v. the United Kingdom, Judgment of 21 November 2001, ECHR 2001-XI, p. 100, para. 55.

12 ILC Analytical Study 2006, *op. cit.*, p. 14.

13 *EC – Hormones*, Appellate Body Report, Canada – Continued Suspension of Obligations in the EC – Hormones Dispute, WT/DS321/AB/R, adopted 14 November 2008, DSR 2008:XIV, p. 5373.

14 R. L. Howse și J. M. Genser, *Are EU Trade Sanctions on Burma Compatible with WTO Law?*, Michigan Journal of International Law, Volume 29, Issue 2, 2008.

15 Aaronson, Susan Ariel și Abouharb, M. Rodwan, *Is More Trade Always Better? The WTO and Human Rights in Conflict Zones*, Journal of World Trade, 47, no. 5, 2013: 1091–1128.

16 G.W. Brown, *The constitutionalization of what?*, Global Constitutionalism, 2012, 1:2, 201–228.

17 Internationale Handelsgesellschaft v. Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel (BVerfGE 37, 271; 1974 2 CMLR 540), decizie din 29.05.1974.

18 Sub rezerva finalizării aderării Uniunii Europene la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, obligație asumată expres prin articolul 6 din Tratatul privind Uniunea Europeană, care statuază că: *Uniunea aderă la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*.

19 A. Rainer (Editor), *The Convergence of the Fundamental Rights Protection in Europe*, Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice, Volume 52, Springer 2016, pp. 1-9.

20 *Ibidem*, pp. 9-12.

BIBLIOGRAFIE

Aaronson Susan Ariel și Abouharb, M. Rodwan, *Is More Trade Always Better? The WTO and Human Rights in Conflict Zones*, Journal of World Trade, 47, no. 5 (2013).

Bring O., *The Westphalian Peace Tradition in International Law. From Jus ad Bellum to Jus contra Bellum*, International Law Studies, Volume 75, International Law Across the Spectrum of Conflict, Essays in Honour of Professor L.C. Green on the Occasion of His Eightieth Birthday, Michael N. Schmitt (Editor).

Brown G. W., *The constitutionalization of what?*, Global Constitutionalism, 2012.

Howse R. L., Genser J. M., *Are EU Trade Sanctions on Burma Compatible with WTO Law?*, Michigan Journal of International Law, Volume 29, Issue 2, 2008.

McElhinney v. Ireland, *Judgment of 21 November 2001*, ECHR 2001-XI, para. 36. Similarly, Al-Adsani v. the United Kingdom, Judgment of 21 November 2001, ECHR 2001-XI.

Miga-Besteliu R., *Curs Universitar Drept internațional public*, Editura C.H. Beck, București, 2010, Vol. I, ed. 2.

Rainer A (Editor), *The Convergence of the Fundamental Rights Protection in Europe*, Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice, Volume 52, Springer, 2016.

ILC Analytical Study 2006.

EC – Hormones, Appellate Body Report, Canada – Continued Suspension of Obligations in the EC – Hormones Dispute, WT/DS321/AB/R, adopted 14 November 2008, DSR 2008:XIV.

**** Pactul Societății Națiunilor.*

**** Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite, Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și de cooperare dintre state, conform Cartei Națiunilor Unite, 24 octombrie 1970, A/RES/2625(XXV), <http://www.refworld.org/docid/3dda1f104.html>, accesat la 24 martie 2017.*

CONFLICTELE POLITICO-MILITARE ȘI COMPETIȚIA PENTRU PETROL

POLITICAL-MILITARY CONFLICTS AND THE COMPETITION FOR OIL

Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU*
Drd. Dan BORDEIANU**

Exploatarea resurselor petroliere, încă de la începuturi, de foarte multe ori, a stat la baza disputelor pentru deținerea puterii pe arena internațională și a diverselor forme de conflict, fie că s-au desfășurat la nivel local, fie regional, până la războiul mondial.

The exploitation of oil resources has, since its inception, often been the basis for over the holding of power on the international arena and the various forms of conflict, whether conducted locally or regionally until the world war.

Cuvinte-cheie: resursele energetice; resurse petroliere; conflicte; securitate; putere.

Keywords: energy resources; oil resources; conflicts; security; power.

Legătura dintre conflictele militare și rezervele de petrol a devenit pregnantă, încă de la începutul Primului Război Mondial, dezvoltându-se pe timpul desfășurării acestuia, când depozitele petroliere de pe teritoriul României au fost luate în calcul de către conducerea celor două coalitii militare (Puterile Centrale și Antanta), în acea etapă din istorie România plasându-se printre primele cinci forțe petroliere mondiale.

În cel de-al Doilea Război Mondial, considerat „război mecanizat”, a ieșit foarte mult în evidență faptul că statutul de învingător militar depinde, în mare măsură, de controlul pe care una dintre părți îl are asupra resurselor petroliere, supremația absolută, în acest sens, deținând-o Națiunile Unite. Ulterior, în perioada Războiului Rece, conflictele politico-militare și competiția pentru petrol au fost tot timpul în atenția comunității internaționale. Marile confruntări au fost angajate între competitorii de pe piața mondială a hidrocarburilor, de multe ori în mod indirect, ceea ce a făcut ca marile puteri

să respecte, chiar dacă de mai multe ori au făcut-o formal, dreptul actorilor statali de a-și valorifica independent resursele energetice, în special a hidrocarburilor.

În această perioadă a Războiului Rece, a apărut „arma petrolieră”, care, pentru prima dată, a fost întrebuințată pentru soluționarea unei crize politico-militare, mai bine spus între anii 1973 și 1974, în contextul războiului israeliano-arab, care a reprezentat un „moment unic”, când „solidaritatea arabă” a surprins Occidentul, iar OPEC-ul a fost plasat într-o poziție importantă în viața internațională de actor de primă mărime în domeniile economic și politic¹.

Ulterior, în urma încheierii tratatelor de pace dintre cele două state arabe (Egipt, Iordania) și Israel, cele două superputeri ale momentului (SUA și URSS) au reluat controlul în zonele care dețineau importante resurse energetice, în special hidrocarburi. Unele zone erau controlate de ambele superputeri existând o cooperare în acest sens. Astfel, SUA aveau o puternică influență în Orientul Apropiat și Mijlociu, în statele Golfului și în Arabia Saudită, în țările în care erau cele mai bogate câmpuri petrolifere din lume. URSS avea o mare influență în Algeria și în Libia, iar în zonele din Africa de Vest și Sud-Vest, cele două superputeri

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: daniel_dumitru@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: bordeianudan67@yahoo.com

(SUA, URSS) s-au confruntat prin mijlocitori, cum ar fi: Algeria și Maroc, în Sahara de Vest, Cuba și Africa de Sud, în Angola.

În anii '80, un alt conflict armat, războiul dintre Iran și Irak², a schimbat echilibrul în domeniile politic, militar și în cel al resurselor energetice, în special în cel petrolier, din Orientul Apropiat și Mijlociu. Cele două superputeri (SUA și URSS) au susținut ambele țări, în mod alternativ. Între anii 1988 și 1990, Moscova părea în avantaj: *Iranul* era izolat pe plan mondial și, tot mai evident, depindea de sprijin diplomatic și militar venit din partea URSS; Irakul era dezamăgit de diplomația americană, care s-a dovedit inconsecventă, a început să se apropie tot mai mult de URSS. Din anul 1991, după desfășurarea primului Război din Golf, Federația Rusă a câștigat o poziție dominantă în sectorul resurselor energetice, în special în cel petrolier, concomitent cu Germania și cu Franța. În același timp, țările din zona Golfului (Kuwaitul, Arabia Saudită și Emiratele Golfului) erau într-o drastică dependență de „protecția de securitate”, care venea din partea SUA și a Marii Britanii, din cauza presiunii militare a regimului Saddam Hussein. La acea dată, alianța dintre SUA, Arabia Saudită și Kuwait permitea clasei politice de la Washington să stabilească prețurile resurselor energetice pe piața internațională, prețuri favorabile intereselor Occidentului.

Începutul secolului al XXI-lea aduce unele mutații, care sunt fundamentale în stabilirea planurilor regionale și globale. Începutul anilor '90, când se încheie Războiul Rece și se destramă URSS, are un impact puternic asupra geopoliticii Eurasiei. Pe fondul acestor evenimente majore, a fost declanșată competiția pentru resurse naturale, în special pentru petrol și pentru gaze naturale, în zona Mării Caspice și a Asiei Centrale, competiție pe care Federația Rusă nu mai poate s-o gestioneze doar prin instrumente militare și administrative. Globalizarea economică, la rândul ei, pune, în noi termeni, problematica resurselor energetice. Transnaționalele, cu asistența organismelor financiare internaționale, doresc liberalizarea piețelor și accesul liber la acest tip de resurse și de materii prime. Au început, treptat, să se deschidă piețele petroliere din Algeria și din Libia, până în Federația Rusă.

În acest context, în care procesul de globalizare se amplifică, sunt înregistrate „puterile energetice”

și ascensiunea „tigrilor asiatici”, respectiv a Chinei, a Indiei, a Braziliei etc. Concurența în domeniul economic se intensifică, dinamizându-se puternic piețele resurselor energetice, manufacturiere și serviciilor, ducând la creșterea puterii economice a unor țări din Uniunea Europeană și a Japoniei, în condițiile în care principalul actor al acestui proces de globalizare rămân SUA.

În scopul de a se realiza o repoziționare economico-politică a marilor actori, s-au produs unele conflicte militare, în majoritate locale, care au fost purtate între state, sau în interiorul statului, de multe ori existând amestec din exterior. În Pakistan, Baluchistanul petrolier luptă pentru independență. La fel și populațiile din sudul și din estul Nigeriei, din enclava Cabinda, din alte zone geografice.

În zona Mării Caspice și în cea central-asiatică au avut loc, după 1990, conflictele din: Cecenia, Daghestan, Nagorno-Karabach, Georgia, Uzbekistan etc. Unele state, cum ar fi: Azerbaidjan, Armenia, Georgia, Iran, Uzbekistan³ ș.a. au început cursa înarmărilor. Aceste conflicte armate au avut loc în zone bogate în resurse energetice, în special în hidrocarburi, sau pe traseele de transport ale acestor resurse. Ca exemplu, considerăm că menținerea Daghestanului și a Ceceniei în Federația Rusă este și din cauza interesului pe care Moscova îl are pentru magistrala Baku-Novorossiisk. Evenimentele din Georgia (Abhazia, Adjaria și Osetia de Sud) și din Nagorno-Karabach au avut loc din cauza faptului că erau situate în apropierea magistralei alternative Baku-Tibilisi-Ceyhan. În același timp, rebelii kurzi din zona de sud-est a Turciei și de nord-vest a Iranului puneau în pericol proiectul magistralei Nabucco (din Europa Centrală până în Iran).

Războiul iraniano-irakian, din anii 1980-1988, a vizat controlul asupra resurselor de petrol și de gaze din zona Shatt al-Arab. Saddam Hussein a încercat să anexeze Kuwaitul, în 1990, tot din motive energetice. În anul 2003, a izbucnit al treilea Război în zona Golfului Persic care a dus la prăbușirea regimului totalitar al lui Saddam Hussein. În acel an a fost modificată geopolitica locală a petrolului, prin mijloace militare.

Resursele energetice irakiene, în perioada 1991-2003, sub controlul Federației Ruse, al Germaniei și al Franței, după cel de-al treilea Război din Golf, au început să fie administrate de către guvernul irakian, care a fost desemnat, în 2004-2005, în mod democratic, iar principalele depozite de

hidrocarburi locale au început să treacă, treptat, sub controlul autorităților semiindependente din zona Basra și din Kurdistanul irakian. Accentuarea conflictelor care au avut loc între grupărilor šiite și sunnite și promulgarea unei legi prin care se dorește federalizarea statului aveau ca miză veniturile obținute din tranzacțiile petroliere. Turcia, care revendică zona Mosul, Iranul și Arabia Saudită se implică, în diferite forme, în conflict. În ciuda faptului că în Irak sunt dispute interne, conflicte interreligioase și atacuri ale grupării teroriste Al-Qaeda, în această țară sunt multe afaceri cu hidrocarburi, în special cu petrol, foarte profitabile, de care beneficiază liderii locali, unii actori statali, țări, cum ar fi: Iran, Arabia Saudită și Kuwait, dar și companiile transnaționale. În această zonă a fost realizat un impresionant dispozitiv militar prioritar american, în mediul terestru, naval și aerian, care protejează extragerea hidrocarburilor, prelucrarea și exportul acestora spre Uniunea Europeană, America de Nord și Asia de Est. În Liban au fost instalate Forțe de pace ONU (cu preponderență din țări aparținând NATO), în scopul consolidării flancului de la Marea Mediterană, al dispozitivului prezentat anterior, care este vital pentru economia mondială.

În apropierea Irakului, au apărut tensiuni între vecinul de la est și SUA, acestea fiind considerate confruntări asociate competiției pentru resurse petroliere. Iranul fundamentalist și šiit are vechi pretenții de întâietate în regiunea Golfului Persic și stimulează comunitățile šiite din provinciile petroliere ale Irakului sau ale Arabiei Saudite. Existența unui program militar nuclear viza, în primul rând, descurajarea tentativelor americane de a impune Iranului introducerea controlată a acestuia, în circuitul economic mondial. Peste aceste tensiuni prezentate s-au suprapus „jocurile de interese” dintre Federația Rusă și SUA, dintre Federația Rusă și China și dintre SUA și China. Autoritățile de la Teheran au fost nevoite să apeleze de urgență și insistent, pentru a-și asigura protecția, la Federația Rusă și la China, când s-a făcut afirmația de către Administrația George W. Bush că zona este „nesigură și tot mai costisitoare”.

Progresele extinderii accelerate a influenței, din punct de vedere economic, a Chinei, în Asia Centrală, constau în realizarea unei conduite strategice care unește Kazahstanul de China, precum și a conduitei care face legătura dintre cele

trei state (Turkestan, Uzbekistan și Tadjikistan) și China de Est. În zonele în care sunt resurse energetice, în special hidrocarburi, specialiștii chinezi au devenit foarte activi și au cucerit un loc important în Iran și în Pakistan. Considerăm că, în viitorul apropiat, „marele joc” petrolier din zona Mării Caspice va fi desfășurat între China, Federația Rusă și SUA, iar statele limitrofe, cum ar fi: Azerbaidjan, Iran, Kazahstan și Turkestan, trebuie să se gândească la alt context geopolitic, statele prezentate fiind constrânse să aleagă, din punct de vedere diplomatic, economic și militar, sau să se integreze în Organizația de Cooperare de la Shanghai, sau să se asocieze cu NATO și cu UE.

Apreciem că foarte multe crize și conflicte militare, care s-au desfășurat în Asia de Sud și Sud-Est, se asociază cu problemele valorificării resurselor de hidrocarburi⁴. Se spune, printre altele, că operațiile militare desfășurate de către trupele NATO, în Afganistan și în Pakistan, ar fi vizat crearea unei magistrale alternative din Oceanul Indian până în Asia Centrală.

În spatele revoltei balucilor din Balucistan stă miza hidrocarburilor din vestul Pakistanului. De aceea, radicalii islamiști din Bangladesh se opun violent deciziilor luate de autorități în acest domeniu și companiilor străine.

În Indonezia de Vest, îndelungatul conflict civil din zona Aceh se poate asocia, fără multe explicații, cu faptul că nu există înțelegere în împărțirea beneficiilor, obținute în urma valorificării hidrocarburilor, între populația din zonă și puterea centrală. Între Thailanda, Vietnam, Malaezia, China și Filipine sunt dispute în exploatarea zăcămintelor energetice din regiunea maritimă. Birmania suportă acțiuni pe mai multe fronturi, susținute de gherile locale din Thailanda, din India, din China și de companiile transnaționale și regionale. Timorul de Est s-a transformat în teatru de război, unde se desfășoară luptele interne dintre Indonezia și Australia, având la bază tot competiția și controlul resurselor energetice, în special al hidrocarburilor.

Toate crizele, conflictele și tensiunile locale din Africa⁵ au, la baza declanșării lor, cauze de natură etnică (tribală), religioasă, teritorială etc. În ultimele decenii, s-au înregistrat conflicte, crize și tensiuni care au la bază, pe lângă cauzele prezentate, competiția și deținerea controlului internațional al resurselor energetice, în special al hidrocarburilor.

În zona bogată în resurse energetice a Africii, din punctul de vedere al resurselor petroliere,

competiția economică se realizează între companiile străine și se bazează pe concurența dintre acestea. Companiile anglo-americe acționează pe baza unor mari coaliții și au pus întotdeauna în inferioritate interesele companiilor franceze, folosind mijloace de forță diferite, cum ar fi: sprijinul politic al regimurilor din zonă, mituirea liderilor locali etc.

Liderii puternici din diferite zone nu s-au lăsat influențați de marile companii străine și au reușit să aibă influență asupra grupurilor de interese, de exemplu în Libia și în Gabon, unde populația a beneficiat de o creștere a nivelului de trai. Unde există lideri locali slabi și corupția reprezintă cuvântul de ordine, unde statul și companiile petroliere dau dovadă de lipsă de transparență, de exemplu Nigeria și Angola, nivelul de trai este în scădere, rata mortalității este mare, populația trăiește în condiții mizere și sunt zone din aceste țări în care biosfera este aproape distrusă.

În opinia noastră, petrolul pentru Africa poate să reprezinte o adevărată șansă, ținând cont de cele prezentate. Însă, pentru Occident, acesta reprezintă o singură șansă.

Considerăm că există o strânsă legătură între disputele internaționale pentru resursele naturale și crizele/conflictele locale din diferite zone ale Africii. Aceste legături se văd foarte bine în războiul civil din Sudan, în rebeliunile din Ciad și din Delta Nigerului, în lovitura de stat „islamistă” din Mauritania, în atacurile constante ale islamistilor din Algeria, în războiul civil din republicile Congo etc.

În Guinea Ecuatorială, în Sao Tome și Principe dictaturile au rezistat, pentru că au avut sprijinul companiilor transnaționale. În Nigeria de Est, mișcarea secesionistă a supraviețuit, în masa populației ibo, tot cu sprijinul companiilor transnaționale.

Credem că marile companii internaționale doresc să implementeze o strategie complexă în zona petrolieră a Africii, care să aibă ca obiective: introducerea resurselor energetice în circuitul economic mondial; soluționarea conflictelor locale, cu ajutorul ONU și al Uniunii Africane, și sprijinul regimurilor politice care dau dovadă de stabilitate;

liberalizarea piețelor. Continentul african este dominat de către companiile anglo-americe, care se află în concurență cu companiile franceze, dar scopul acestor companii este să se opună extinderii, în special în Sudan, a influenței chineze.

Guvernele statelor din SUA și din Europa, în scopul întăririi relațiilor de parteneriat cu Africa, doresc să realizeze un control militar în zonele strategice. În acest sens, s-au mai încheiat, cu statele din partea de nord și de vest a Africii, acorduri militare, prin care dispun trupe și instalații, în aceste zone strategice, cum ar fi: Africa de Sud, Africa de Vest, R.D. Congo, Cornul Africii, Sudanul de Sud și de Sud-Vest și Marea Roșie. Totodată și controlul militarizat este asigurat strict de țările occidentale, în ceea ce privește principalele rute navale internaționale.

NOTE:

1 Alexandra Lavinia Horobet, *Managementul riscului financiar în investițiile internaționale*, Teza de doctorat, ASE, 2003, București, p. 186.

2 Jean-Louis Dufour, *Crizele internaționale*, Editura Corint, București, 2002, p. 36.

3 Teodor Frunzeti, Zodian Vladimir (coord.), *Lumea 2009. Enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2009, pp. 380-389.

4 Teodor Frunzeti, Vladimir Zodian (coord.), *op.cit.*, pp. 550-578.

5 Central Intelligence Agency, *The World Factbook 2007*, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>, accesat la 03.08.2017.

BIBLIOGRAFIE

Dufour Jean-Louis, *Crizele internaționale*, Editura Corint, București, 2002.

Frunzeti Teodor, Vladimir Zodian (coord.), *Lumea 2009. Enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2009.

Horobet Alexandra Lavinia, *Managementul riscului financiar în investițiile internaționale*, Teza de doctorat, ASE, București, 2003.

Central Intelligence Agency, *The World Factbook 2007*.

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>, accesat la 03.08.2017.

LOCUL ȘI ROLUL ENERGIEI ÎN DEZVOLTAREA DURABILĂ A SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI

THE PLACE AND THE ROLE OF ENERGY IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ROMANIAN SOCIETY

Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU*
Drd. Dan BORDEIANU**

Energia, alcătuită dintr-o serie de elemente componente de bază (resurse, prospecțiune, producere, transport, distribuție, consum), reprezintă, în general, prin fiecare dintre aceste elemente considerate separat, dar și prin ansamblul lor, un sector strategic pentru economia unei țări, vital pentru dezvoltarea economică și socială a țării.

Energy, consisting of a series of basic components (resources, prospecting, production, transport, distribution, consumption), generally represents each of these elements separately, but also as a whole, a strategic sector for the economy of a country, vital for the country's economic and social development.

Cuvinte-cheie: energie; resurse energetice; dezvoltare economică; securitate; putere.

Keywords: energy; energy resources; economic development; security; power.

Energia constituie un suport logistic esențial al societății moderne, iar, datorită faptului că dezvoltarea nu se poate concepe fără a se lua în calcul și nevoile de consum energetic, ea devine și o problemă majoră a politicilor statelor. În prezent, evoluția fenomenelor din sectorul energetic demonstrează că, în nicio țară din lume, nu se manifestă fenomene de regres sau de stagnare a consumului de energie, ci dimpotrivă.

În același timp, ceea ce se constată este că finanțarea de către sectorul public a proiectelor energetice este în declin și nu asigură, mai ales în țările în curs de dezvoltare, creșteri semnificative ale investițiilor, constatându-se în același timp și creșterea concurenței în obținerea de finanțări, în general. Pentru ca acest lucru să nu conducă la constrângeri ale dezvoltării economice, este absolut necesar ca, atât în sectorul energetic, cât

și în sectoarele mari utilizatoare de energie, să se dezvolte politici și strategii realiste în domeniul energiei.

Totodată, dezvoltarea economică, asociată cu creșterea consumurilor energetice, trebuie să țină cont și de conceptul de dezvoltare durabilă, în sensul de sporire a capitalului național, în condițiile creșterii eficienței utilizării acestuia, cu respectarea, protejarea și conservarea mediului ambiant și a resurselor. Acțiunea asupra eficienței energetice este una dintre cele mai rapide și mai eficiente căi de a susține îmbunătățirea performanței unei firme în raport cu protecția mediului.

Considerăm că, odată cu extinderea Uniunii Europene și a Alianței Nord-Atlantice, a crescut interesul țărilor occidentale pentru zona Caucazului, care este considerată parte a regiunii Mării Negre, regiune de importanță strategică în ceea ce privește securitatea internațională, în general, și securitatea nord-atlantică, în special, datorită poziției sale strategice, fiind dispusă între Occident și Orientul Mijlociu extins, și nu datorită marilor rezerve de resurse energetice, oleoducte și magistrale de transport hidrocarburi.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: daniel_dumitru@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: bordeianudan67@yahoo.com

Caucazul de Sud este foarte bogat în resurse energetice și are un mare potențial în ceea ce privește transportul hidrocarburilor, care, în opinia specialiștilor în domeniul energetic, este un garant al securității energetice a Uniunii Europene în viitor.

În accepțiunea noastră, energia reprezintă un bun global, atunci când piața energetică este eficientă și aprovizionarea nu este lovită de tulburări. Dacă piața energetică nu este eficientă sau aprovizionarea clientului global este afectată de tulburări, atunci rutele alternative și stocurile de resurse energetice devin foarte importante. Într-un posibil scenariu pesimist, unde transformările din piețele energetice din Asia de Sud-Est, din Africa de Vest și din Orientul Mijlociu paralizază Europa¹, ne-ar demonstra că tot ce investesc țările din Europa în domeniul securității energetice, în regiunea Mării Caspice, spre piața europeană capătă sens. Pentru acest motiv primordial, interesele Uniunii Europene și ale Alianței Nord-Atlantice doresc ca, în regiunea extinsă a Mării Negre, să se realizeze o stabilizare cuprinzătoare. Acest lucru se constituie, în opinia noastră, într-o oportunitate care poate fi foarte bine exploatată de România.

Unele oportunități sunt date de existența, în această regiune, a unor organisme și acorduri de cooperare.

România s-a implicat pe toate planurile pentru a crea un mediu stabil și securizat în zonă, uzitând de orientările politice majore, stabilite în cadrul OCEMN, și a încercat să strângă relațiile și să ridice dialogul la noi parametri între OCEMN-Uniunea Europeană. România este cea care a încercat recunoașterea, în plan regional, a OCEMN, ca interlocutor oficial al Uniunii Europene.

Țara noastră a început să abordeze problema rolului OCEMN în dezvoltarea dimensiunii stabilității și securității în zona Mării Negre, ocazie cu care a declarat că este disponibilă să dea tot sprijinul pentru elaborarea unui concept viabil pentru realizarea stabilității și securității în zonă și să identifice mijloacele necesare pentru a crește contribuția OCEMN în domeniu.

România a scos în evidență avantajele care se pot obține de către OCEMN, dacă se efectuează schimb de experiență între statele membre în domeniul economic, atât pentru evoluția procesului de integrare în structurile europene de securitate, cât și pentru cooperarea cu structurile regionale și europene.

Un obiectiv prioritar al țărilor membre OCEMN îl reprezintă promovarea cooperării în regiunea Mării Negre în ceea ce privește transportul, energia, protecția mediului, telecomunicațiile și combaterea crimei organizate transfrontaliere.

Acest lucru este pus în evidență și de faptul că deja Uniunea Europeană colaborează îndeaproape cu partenerii regionali pentru a întări stabilitatea energetică, prin *modernizarea structurii energetice existente și prin construirea de noi infrastructuri*. În acest context, Comisia Europeană dezvoltă, în colaborare cu partenerii săi, *un nou coridor energetic pe axa Marea Caspică – Marea Neagră*. Coridorul menționat anterior oferă mai multe posibilități tehnice pentru exporturile suplimentare de gaze naturale, prin zona Mării Negre, din Asia Centrală în Uniunea Europeană. Mai mult, luând în considerare creșterea cantității de petrol care tranzitează Marea Neagră, motiv de preocupare pentru siguranță și pentru mediu, Uniunea Europeană este interesată să *prevadă o dimensiune durabilă și ecologică în materie de petrol, în cadrul activităților sale de cooperare din regiune*. Mai multe proiecte de ocolire a Bosforului sunt deja luate în considerare².

Pentru a elimina dependențele, România și-a propus, prin Strategia Energetică a României 2016-2030, cu perspectiva anului 2050, o serie de măsuri, care pot fi duse la îndeplinire numai dacă se realizează un climat bun în ceea ce privește securitatea și investițiile în zona Mării Negre, pe care le prezentăm în continuare³:

- dezvoltarea proiectelor importante de exploatare a gazului natural, *onshore* și *offshore*, menite să reducă gradul de dependență de import în deceniile următoare;
- dezvoltarea investițiilor în explorarea geologică și în mărirea gradului de recuperare a resurselor din zăcămintele existente, inclusiv cele cu gaz asociat, în scopul de a menține o producție internă de gaz natural semnificativă;
- dezvoltarea extracției zăcămintelor descoperite de curând în Marea Neagră impune realizarea unei infrastructuri care să poată fi conectată la Sistemul Național de Transport (SNT).

Pentru integrarea în piața regională de gaz natural, cel mai important proiect este interconectorul Bulgaria-România-Ungaria-Austria (BRUA), inclus în lista proiectelor de interes comun (PCI) a Uniunii Europene.

O altă prioritate o reprezintă realizarea unei capacități suficiente de transport de gaze naturale spre R. Moldova. În același timp, este imperios să se investească în programe de modernizare și de rețehnologizare a infrastructurii de transport naționale, de creștere a capacităților de depozitare și de distribuție a gazelor naturale, în scopul de a se opera la presiuni ridicate, de a se reduce pierderile de rețea și de a crește flexibilitatea în operare.

Un alt obiectiv al Strategiei constă în crearea unei piețe energetice competitive pentru gazul natural, care să asigure transparență, să aibă un grad de concentrare moderat și un preț concurențial. Pentru a se putea face o coordonare cu piața de echilibrare a energiei electrice, trebuie să se atingă un grad de maturizare comparabil la nivelul celor două piețe; acest lucru se poate face numai dacă se armonizează legislația secundară. În opinia noastră, dezvoltarea pieței de gaze în țara noastră este cu aproximativ un deceniu în urma celei de energie electrică. În scopul asigurării unei tranzacționări flexibile, este necesar să construim instrumente și mecanisme cu care să intervenim în piață. Putem spune că este nevoie ca România să dezvolte unele mecanisme, instituții și instrumente cu care să intervină pe piață pentru a asigura tranzacționarea energiei în zonă, pe baze economice, fără de care chiar realizarea interconectorilor necesari (care permit fizic asigurarea tranzacțiilor de import-export) nu se poate încheia din punct de vedere comercial.

România poate valorifica poziția sa geostrategică și geopolitică pe care o are în spațiul pontic?

Datorită faptului că această regiune este situată în vecinătatea imediată a Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene, dar și a Orientului Mijlociu extins, amplasarea facilităților militare americane pe teritoriul românesc și bulgăresc în apropierea țărmului Mării Negre, acumularea unor probleme ale Europei a căror cale de rezolvare nu s-a găsit (conflicte înghețate, crima organizată transfrontalieră, deficite democratice ș.a.), dar și existența unor bogate bazine de hidrocarburi, care prezintă interes pentru țările membre ale Uniunii Europene și pentru SUA, duc la creșterea valorii strategice a țării noastre în zona Mării Negre, în special pentru comunitatea europeană și euroatlantică. România, împreună cu Turcia și cu Bulgaria, în premieră a promovat, în cadrul Alianței Nord-Atlantice, tema regiunii Mării

Negre, pe timpul pregătirilor Summitului de la Istanbul. În aceste condiții, importanța acestei zone pentru comunitatea euroatlantică și faptul că NATO și-a arătat disponibilitatea în a-și dezvolta rolul în această regiune, în completarea inițiativelor în zonă, și-a găsit consacrarea, pe parcursul comunicatului acestui Summit.

Rolul NATO în problema energetică a statelor europene este motivat pe baza argumentului, conform căruia majoritatea membrilor NATO sunt afectați de o problemă de securitate în domeniul energetic. Cu toate acestea, NATO, chiar și în contextul lărgirii acțiunii acesteia, nu are nici un fel de responsabilitate sau de jurisdicție în acest domeniu. Mai mult decât atât, NATO nu beneficiază de nici un fel de instrumente specifice pentru soluționarea unei astfel de probleme, fie ea și de securitate⁴. Utilizarea forței militare iese din discuție, iar alt instrument pe care îl poate utiliza Alianța este cel al dialogului. Însă, pentru statele europene, nu aceasta este miza majoră în implicarea NATO în problema energetică. Țările din Europa au încercat să atragă NATO spre rezolvarea acestei probleme, pentru că Uniunea Europeană credea că, dacă atrage SUA în rezolvarea problemei securității energetice, se va putea folosi de influența acestei puteri pentru a bloca influența Moscovei. Federația Rusă refuză ratificarea Cartei Energetice promovate de Uniunea Europeană, deoarece consideră că acest document este dezavantajos pentru Rusia din punctul de vedere al câștigurilor pe care aceasta le va înregistra. În urma analizei documentelor Uniunii Europene, vedem că în acest caz se pune în discuție „securitatea aprovizionării” (*security of supply*), pe când, în documentele celorlalte organizații, se vorbește, în general, despre „securitate energetică” (*energy security*).

Uniunea Europeană favorizează, în prezent, o politică împăciuitoare la adresa Moscovei, optând pentru soluții în domeniul politic și economic la problema energetică, prin promisiunile făcute Rusiei de a-i oferi un acces mai mare la piața energetică europeană, respectiv, Uniunea Europeană promite să permită Gazprom-ului acces la piețele energetice din Franța, din Spania și din alte state vestice, care, până în prezent, rămân, relativ, sub monopolul producătorilor interni. Această promisiune este privită cu suspiciune și cu reținere de către Moscova, având în vedere reglementările generale în privința pieței energetice comune.

Teama europenilor se îndreaptă, din acest punct de vedere, în două mari direcții⁵: în primul rând, există teama dependenței din ce în ce mai mari de sursele de energie rusești (momentan, UE își asigură aproximativ 50% din nevoile energetice de pe piața rusească, însă se estimează că această proporție va crește la 70%, în următoarele două decenii), care s-ar putea traduce în influență crescută a Moscovei asupra Europei – respectiv, europenii se tem că Rusia va utiliza resursele energetice ca instrument de influențare politică, așa cum a mai procedat.

În al doilea rând, europenii se tem de faptul că Rusia ar putea oricând să închidă robinetul la gaze și la petrol, ceea ce ar periclita serios securitatea europeană, care ar resimți din plin penuria acestora, sau ar putea să încerce să utilizeze acest „semi-monopol” asupra pieței energetice europene pentru a obține profituri bănești, fie prin creșterea arbitrară a prețurilor, fie prin extinderea controlului său asupra rețelelor de distribuție și de transport al gazului și al petrolului din Europa, ceea ce ar oferi Moscovei un avantaj strategic important asupra Europei, prin posibilitatea utilizării acestora de către europeni sau prin perceperea unor taxe de tranzit sau de utilizare arbitrară. Problema este mult mai profundă, este vorba, de fapt, despre integrarea pieței energetice la nivel comunitar pe de o parte, care se anunță o problemă sensibilă, iar pe de altă parte este vorba despre deschiderea mai largă a pieței europene către competitori străini, care nemulțumește producătorii interni ce riscă să piardă monopolul asupra piețelor interne.

De aici și presiuni crescute din partea acestora asupra guvernelor naționale de a nu se realiza o deschidere excesivă către Rusia. Uniunea Europeană încearcă în esență să rezolve o dilemă internă. În acest context, NATO pare să se integreze și mai puțin în peisaj. Astfel, Uniunea Europeană angajează NATO în problema securității energetice pentru a mai rezolva diplomatic încă o problemă care se profilează: parteneriatul strategic dintre Germania și Rusia, care s-ar putea materializa printr-o conductă între cele două țări, pe sub Marea Baltică. Realizarea unui astfel de tratat bilateral între cele două state ar conferi Germaniei o postură de preeminență asupra celorlalte state europene, care ar rămâne vulnerabile din punct de vedere energetic. Acest lucru pare la fel de inacceptabil pentru statele europene, care au început deja să reacționeze contrar acestei posibilități. Statele

baltice se opun acestui proiect comun ruso-german. La aceasta, se pare că se adaugă și opoziția Suediei la acest proiect, de teamă că ar conduce la o prezență militară rusească nedorită în Marea Baltică. Alte state, precum Polonia, propun o perspectivă mai integrată pentru soluționarea problemei energetice – și anume constituirea unei piețe comune europene a energiei, care să dispună nu doar de infrastructură largă de transport și de distribuție, să beneficieze de o diversitate de surse pentru achiziționarea resurselor energetice, dar și de capacități de stocare a rezervelor energetice mai mari, astfel încât să permită statelor europene care traversează o perioadă de penurie de energie să împrumute astfel de resurse vitale de la alte state partenere europene.

Momentan, Polonia blochează negocierile UE-Rusia în această privință, mișcare profund dezaprobată atât de Bruxelles, cât și de Moscova. Din acest punct de vedere, rolul NATO este, de asemenea, unul secundar, vizând solidarizarea Germaniei cu restul statelor europene, unele dintre ele și membre NATO. Dimensiunea de securitate a problemei energetice, la nivelul Europei, pare așadar să fie, mai degrabă, o exagerare a guvernelor europene, presate de interese economice interne, ca răspuns la o serie de pretenții ale Moscovei cu privire la accesul pe piața europeană. Implicarea NATO se speră că va intimida Moscova într-o atitudine mai „flexibilă” față de UE. NATO devine astfel modalitate de presiune diplomatică indirectă asupra Moscovei și de solidarizare a Germaniei. Rolul NATO în această dispută este unul pur politic. Toate acestea vor influența decisiv fizionomia politicii de securitate energetică a României.

Însă situația pare cu atât mai complicată pentru România cu cât, în ceea ce privește NATO, securitatea energetică se referă numai parțial la dependența Europei de gazul, respectiv, de petrolul rusești și este, mai degrabă, îndreptată către securizarea accesului la resursele energetice la nivel mondial și securizarea rețelelor de transport ale acestora către producători. Inițiativa în privința securității energetice, care reprezintă o temă majoră și pe agenda Summitului de la Riga, susținută de SUA, se referă mai ales la acele resurse energetice plasate în zone cu risc mare de conflict sau de instabilitate, adică Orientul Mijlociu și Asia de Sud-Est; ea se referă numai tangențial la problema europenilor. Acest lucru este întărit de declarația unui oficial de

la Casa Albă⁶, care susține că negocierile în privința energiei dintre UE și Rusia reprezintă o problemă strict între cele două părți, pe care acestea trebuie să încerce să o soluționeze pașnic, prin dialog și prin mijloacele pieței libere. În această ecuație se pune întrebarea care este rolul pe care diplomația românească și-l poate asuma?

În prezent atât UE, cât și Rusia au de pierdut în egală măsură din eșecul negocierilor privind livrările de gaz ale Rusiei către UE, deoarece Rusia nu are acces imediat la alte piețe, prin care să suplimenteze pierderea pieței europene – deși, în prezent, încearcă, prin APEC, să obțină acces la piața chineză –, iar UE nu are surse alternative de procurare a resurselor energetice pe termen mediu și, eventual, pe termen lung. În mod ironic, teza rusă a „dependenței reciproce” poate funcționa chiar mai bine decât sperau rușii⁷.

Pentru expolatarea acestor oportunități, ar trebui să fie elaborate o serie de măsuri⁸:

- *măsuri generale*, valabile pentru toate sectoarele energetice (minier, producere, transport, distribuție și înmagazinare a gazelor naturale și a produselor petroliere, precum și producere, transport și distribuție energie electrică și termică);

- *măsuri specifice domeniilor*: protecția mediului, eficiența energetică, restructurare /privatizare și accesare a Fondurilor structurale;

- *măsuri specifice fiecărui subsector*.

Aceste măsuri vizează și valorificarea oportunităților pe care le are România în spațiul extins al Mării Negre. Acestea se referă atât la oportunitățile date de diplomația energetică, cât și la cele ale afacerilor. Depinde atât de capacitatea actorilor statului român, cât și de organizațiile comerciale din domeniul energiei de a le exploata.

Este posibil ca factorii politici de decizie de la București să acționeze eficient și oportun, iar vulnerabilitățile existente la nivelul sectorului energetic să nu poată fi vizate de amenințările identificate. În aceste condiții, oportunitățile din mediul intern și extern de securitate conduc la o cu totul altă situație energetică în viitor.

Considerăm că regiunea Mării Negre, în ultimii ani, a devenit o zonă cu risc sporit din punct de vedere politic. Din cauza utilizării ca armă, într-o criză politico-militară, a rețelilor de transport de gaze naturale prin Ucraina, se pun multe semne de întrebare în ceea ce privește stabilitatea, pe termen mediu și lung, ruta de aprovizionare cu gaze, aceasta

având un impact devastator asupra stabilității la nivel regional.

Observăm că evenimentele din Turcia, din vara anului 2016, au o influență deosebită asupra mediului investițional turcesc, cu un potențial impact asupra securității energetice europene⁹.

Trebuie clarificată problema tranzitului prin Ucraina a gazelor rusești, începând cu 2019, precum și luarea la timp a măsurilor necesare modernizării infrastructurii și rezolvării aranjamentelor contractuale, care să dea siguranță României în aprovizionarea, la timp, cu gaze naturale de import. Explorarea, dezvoltarea și exploatarea gazelor naturale în Marea Neagră se fac într-un climat de securitate adecvat și de predictibilitate.

Apreciem că, prin măsurile de modernizare a capacităților de depozitare a gazelor naturale și prin realizarea sistemelor de echilibrare și de rezervă a energiei electrice, țara noastră își poate aduce o contribuție importantă la piața regională a serviciilor tehnologice de sistem.

NOTE:

1 Constantin Hlihor, *Securitatea energetică în noul mileniu*, Revista româno-americană, serie nouă, no. 1, 2007, pp. 67-69.

2 *Sinergia Mării Negre – o nouă inițiativă de colaborare regională*, COMISIA COMUNITĂȚILOR EUROPENE, Bruxelles, 11.4.2007, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0160:FIN:RO:DOC>. accesat la 03.11.2016.

3 *Strategia Energetică a României 2016-2030, cu perspectiva anului 2050*, 15 noiembrie 2016.

4 Robert M. Cutler, *A Strategy for Cooperative Energy Security in the Caucasus*, în *Caspian Crossroads* 3, no. 1, Spring 1997, p. 24.

5 J.-P. Pauwels, *Géopolitique de l'approvisionnement énergétique de l'Union Européenne au XXIe siècle*, vol. II, Bruxelles, Bruylant, 1997.

6 *Ibidem*.

7 Stephen Blank, *Russia Realises its Cartel*, *Central Asia-Caucasus Analyst*, 30 November 2005; Serghei Blagov, *Deal With Turkmenistan Enhances Russia's Energy Position in Central Asia*, *EurasiaNet*, 24 January 2006.

8 *Ibidem*.

9 *Strategia Energetică a României 2016-2030, cu perspectiva anului 2050*, 15 noiembrie 2016.

BIBLIOGRAFIE

Blank Stephen, *Russia Realises its Cartel*, *Central Asia-Caucasus Analyst*, 30 November 2005; Serghei Blagov, *Deal With Turkmenistan Enhances Russia's Energy Position in Central Asia*, *EurasiaNet*, 24 January 2006.

Cutler M. Robert, *A Strategy for Cooperative Energy Security in the Caucasus*, în *Caspian Crossroads* 3, no. 1, Spring 1997.

Hlihor Constantin, *Securitatea energetică în noul mileniu*, Revista româno-americană, serie nouă, no. 1, 2007.

Pauwels J.-P., *Géopolitique de l’approvisionnement énergétique de l’Union Européenne au XXIe siècle*, vol. II, Bruxelles, Bruylant, 1997.

Strategia Energetică a României 2016-2030, cu perspectiva anului 2050, 15 noiembrie 2016.

Sinergia Mării Negre – o nouă inițiativă de colaborare regională, COMISIA COMUNITĂȚILOR EUROPENE, Bruxelles, 11.4.2007, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0160:FIN:RO:DOC>.

INTERFERENȚE CULTURALE

NEAGOE BASARAB ȘI LUMINA DĂINUIRII SALE ÎN DECURSUL VEACURILOR

Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE

Aspecte istorice semnificative ale întemeierii Țării Românești

Importanța voievodală și spirituală a Argeșului, respectiv a orașului Curtea de Argeș, este definită de cristalizarea și de evoluția statală peste veacuri a părții celei mai neaoșe a neamului românesc, respectiv a țării valahilor.

Când vizitatorii români sau străini se înscriu cu mijloacele lor de transport pe vechiul drum al Argeșului (dinspre Bascov spre Curtea de Argeș) sau pe un alt drum (tot vechi), de la Râmnicu Vâlcea spre Curtea de Argeș, remarcă o liniște provincială, mai aparte, care pe măsura înaintării devine tot mai profundă, fiind, inițial, determinată de către dealurile (însoțitoare călătoriei), care, în mod progresiv, la un moment dat, lasă loc unei zone depresionare, limitate, pe care a fost așezată din cele mai vechi timpuri, de către cnejii valahi, cetatea de scaun a Argeșului, denumită, ulterior, Curtea de Argeș.

Sub aspect existențial, Țara Românească a dăinuit, în perioada secolelor XIV-XIX, timp de mai bine de 500 de ani. Așadar, acest popor și-a început existența, ca stat independent, odată cu victoria obținută în Bătălia de la Posada (9-12 noiembrie 1330), repurtată de către viteazul Voievod Basarab I (1310-1352), numit și *Întemeietorul*, în urma nimicirii prin surprindere, la Posada (timp de patru zile), a oastei agresoare, condusă de însuși regele Ungariei, Carol Robert de Anjou (1308-1342), care a reușit totuși să scape ca prin minune, în urma schimbării ținutei regale cu cea a unui oștean din garda sa.

Pentru evidențierea aspectelor premergătoare desfășurării Bătăliei de la Posada, subliniez următoarele: Basarab I se afla sub suzeranitatea regelui maghiar din 1324, dar în anul următor voievodul român ocupă Severinul, determinând astfel răcirea severă a relațiilor sale statale cu Regatul Ungar. Ceva mai târziu, în anul 1327, Basarab I întrerupe achitarea tributului de vasal,

ceea ce l-a determinat pe Carol Robert de Anjou (sfătuit fiind de boierul Dionisie, devenit mai târziu ban de Severin) să procedeze în consecință, adică să întreprindă o acțiune militară pentru recucerirea teritoriului pierdut și pentru pedepsirea vasalului său.

Dacă, la început, formarea Țării Românești pornea de la voievodatul lui Litovoi, conform

Voievodul Basarab I

Diplomei Ioaniților din 1247, care menționează „Țara cnezatului lui Litovoi voievod”, continuând cu formațiunea prestatală condusă de Seneslau (secolul al XIII-lea), la începutul secolului al XIV-lea, Basarab I (fiul lui Tihomir)

conduce o formațiune statală, denumită „Valahia nord-dunăreană”, ca „mare voievod” și „domn”.

Curtea domnească de la Argeș a fost înființată de către cnezul român Seneslau în secolul al XIII-lea. În continuare, primul voievod al statului independent – Țara Românească, Basarab I (1310-1352) a ridicat biserica, care dănuiește peste veacuri, prezentă și astăzi, palatul domnesc (de pe latura de sud), turnul și zidul de incintă. Peste mai bine de un veac și jumătate, voievodul Neagoe Basarab (1512-1521) a construit, în cadrul complexului vechi (voievodal), casa domnească de pe latura de nord¹.

După cum atestă un grafit slavon, de pe peretele nordic al naosului, Biserica Domnească a fost ridicată în perioada 1351-1352, în vremea Voievodului Basarab I; a fost finalizată și sfințită în timpul fiului său, Nicolae Alexandru (1352-1364), pictura acesteia fiind continuată în timpul fiului acestuia, Vladislav Vlaicu I (1364-1377).

Fiind deosebită la vremea aceea, prin măreție și frumusețe, Biserica Domnească a permis, în 1359, pe timpul domniei Voievodului Nicolae Alexandru, recunoașterea mitropoliei Ungrovlahiei (Țării Românești) de către Patriarhia de la Constantinopol, când a fost uns, ca mitropolit, Sfântul Ierarh Iachint de Vicina (canonizat în 2008). Aici au fost aduse, „cu mare cinste”, în ultimul deceniu al secolului al XIV-lea (1393), moaștele Sfintei Mucenițe Filofteia din Bulgaria, pe timpul domnitorului Radu (Negru I), (1377-1383), deoarece Vidinul fusese cucerit de turci.

Legendarul Neagoe Basarab un Voievod Sfânt al neamului românesc

Potrivit scrierilor și vestigiilor istorice, Sfântul Voievod Neagoe Basarab, domnitor al Țării Românești, în perioada 1512-1521, s-a născut, probabil, în anul 1481 sau în anul 1482. În anul 1512, când Voievodul a urcat pe tron, la insistențele poporului său, și-a relevat descendența, ca fiind unul dintre cei patru copii ai lui Basarab cel Tânăr, care a domnit în Țara Românească, de două ori: 1477-1481; 1481-1482 – când este ucis de boieri la Glagovia. Acesta a fost fiul lui Basarab al II-lea (1442-1443) și nepotul lui Dan al II-lea (1420-1431)².

Rămas orfan de mic copil, Neagoe a beneficiat de o educație înrăurită de credința ortodoxă a mamei sale, Neaga, care aparținea boierilor Craiovești. Astfel, încă de la o vârstă fragedă, viitorul Voievod s-a deprins cu virtuțile creștine, însușindu-și, totodată, învățăturile mântuitoare pentru suflet.

În procesul formării personalității sale, evlaviosul Neagoe a avut drept școală Mănăstirea Bistrița (olteană), cunoscută ca fiind ctitoria străbunicilor săi. Aici și-a pus amprenta asupra pregătirii sale individuale și duhovnicești cel care a fost patriarhul Nifon al II-lea al Constantinopolului (1486-1488; 1496-1498), detronat de două ori de către sultan. Acesta, grec de origine, aflându-se în exil la Adrianopole, la solicitarea Voievodului Radu cel Mare (1495-1508), a venit în Țara Românească, în anul 1502, cu încuviințarea sultanului Baiazid al II-lea, unde a fost instalat în calitate de conducător al bisericii ortodoxe³. Sfântul ierarh (încă din viața pământească), renumit pentru alosele sale virtuți arhieresti, detronat de două ori de către sultan, din cauza moralității și sfințeniei sale, era cunoscut ca fiind „cel mai mare luptător pentru

credință și rezistență creștină din câți urcaseră pe tronul patriarhiei ecumenice, după cucerirea Constantinopolului în 1453”⁴.

Așadar, potrivit scrierilor timpului, câteva însușiri ale profilului Sfântului Nifon sunt evidențiate în continuare. „Știința lui de carte grecească și slavonească nimeni n-a avut-o în acea vreme; smerenia și înfrânarea lui au uimit chiar și pe cei ce l-au asuprit. Cutezanța lui față de cei greșiți nu cunoștea margini și era fără sfială față de ranguri sau dregătorii. Necazurile și surghiunul nu i-au stăvilit iubirea sa de turmă și de adevăr. Cinstirea pravilei creștinești și apărarea dreptei credințe l-au stăpânit întreaga viață. Iar milostenia sa era atât de largă, încât nu și-au aflat asemănare”⁵.

În anul 1505, ca urmare a unor neînțelegeri cu domnitorul Radu cel Mare, la curtea căruia a funcționat, ca înalt dregător, tânărul Neagoe Basarab, Sfântul Nifon a fost nevoit să se retragă la muntele Athos – unde s-a stins în anul 1508. Îndepărtarea lui de la cârma Mitropoliei Țării Românești s-a datorat unei situații create de către domnitor, care voia să-și mărite sora cu un boier moldovean refugiat din Moldova lui Ștefan cel Mare, căsătorit și nedespărțit canonic. Fapta nu a fost acceptată de către Sfântul Nifon, care l-a și muștrat pe domnitor. Această situație nemaîntâlnită în istoria Țării Românești l-a determinat pe Neagoe Basarab, după ce a devenit domnitor, să realizeze, în anul 1515, o împăcare spirituală a celor doi (ambii trecuți în neființă în 1508) în cadrul unor slujbe și practici ortodoxe, desfășurate la Mănăstirea Dealu (construită de Radu cel Mare), în prezența moaștelor Sfântului și a rămășițelor nefaste ale blestematului voievod (minune care a fost vizibilă atunci, în cadrul sfântului lăcaș de cult).

Sfântul Nifon a lăsat în urmă importante realizări, concretizate prin întărirea ortodoxiei românilor în fața expansiunii islamice, fiind canonizat, ulterior, la propunerea Sfântului Voievod Neagoe Basarab, în ziua de 16 august 1517, a doua zi după sfințirea Mănăstirii Curtea de Argeș, în prezența celor mai înalți ierarhi ai lumii ortodoxe, invitați la eveniment. Icoana Sfântului se află în partea dreaptă a iconostasului din paraclisul Mănăstirii Curtea de Argeș, unde suntenerate moaștele Sfintei Mucenițe Filofteia.

Deși Sfântul Nifon i-a propus domnitorului Radu cel Mare mutarea mitropoliei Argeșului la Târgoviște, acest deziderat l-a îndeplinit, ulterior,

Voievodul Neagoe Basarab, ca discipol duhovnicesc al strălucitului ierarh.

Gavril Protul, cronicarul și conducătorul (protosul) Muntelui Athos, evidențiază faptul că tânărul Neagoe l-a avut, ca profesor și ca duhovnic, pe Sfântul Nifon. Așa se explică cunoașterea de către viitorul domn al limbilor de circulație europeană, din acele vremuri (slavona, sârba, greaca, latina, turca, italiana, germana), precum și complexitatea învățăturilor de înaltă tărie duhovnicească, ce i-au permis realizarea operei sale erudite pentru neamul românesc – „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie”⁶.

Înainte de a fi ales domnitor al Țării Românești, Neagoe Basarab a făcut parte din Sfatul Domnesc al Țării. El răspunde, în Cancelaria domnitorului Radu cel Mare, de legăturile cu lumea externă. În acest context, el, ca tânăr trecut de 20 de ani, era inițiat și perfecționat în tainele culturale și duhovnicești necesare în marea școală a timpului – Mănăstirea Bistrița (olteană). Așadar, Neagoe putea comunica foarte bine în limbile țărilor vecine și ale puterilor timpului, conducând solii prin țările din Occident și din Orient, ceea ce i-a permis să-i cunoască pe marii gânditori ai vremii și operele lor.

După o serie de călătorii în Ungaria, în Austria sau în Imperiul Otoman, eruditul Neagoe a revenit în țară, unde a primit mai multe dregătorii, iar, după încheierea misiunilor sale de sol (diplomat), a ocupat succesiv mai multe funcții în structurile statale de conducere ale Țării Românești. Astfel, acesta a fost: postelnic, la 28 ianuarie 1501; mare postelnic – decembrie 1501 -19 iunie 1509; mare comis – la 24 aprilie 1510-28 noiembrie 1511⁷.

Ca mare postelnic, este însărcinat cu paza și cu grija odăii domnești și, totodată, „tâlmaci de protocol”, fiind cel care avea, drept responsabilitate, primirea și prezentarea solilor domnitorului, precum și traducerea aferentă convorbirilor.

Atât în Bănia Craiovei, unde unii dintre boierii Craiovești erau înrudiți, prin căsătorie, cu domnițe de la curtea despoților sârbi, cât și în Școala Mănăstirii Bistrița, tânărul Neagoe a învățat limba slavonă și limba sârbă, chiar cu mult timp înainte de 1504. Tot atunci, despotul sârb Gheorghe Brancovici (mitropolitul Maxim, de mai târziu) s-a refugiat în Țara Românească, cu nepoata sa Milița-Despina, fiica fratelui său (despotul Iovan Brancovici), cu care tânărul Neagoe se va căsători, în același an, și va avea, apoi, șase copii⁸.

În virtutea instruirii sale deosebite, tânărul Neagoe s-a implicat în tipărirea primului Liturghier, în limba slavonă (1508), a Octoihului (1510) și a Tetravanghelului (1512). Aceste lucrări sfinte au fost realizate, cu multă grijă, de către ieromonahul Macarie la Mănăstirea Bistrița, și tipărite, apoi, la Mănăstirea Dealu (ctitorie a domnului Radu cel Mare).

După alungarea sa de către Voievodul Radu cel Mare de la conducerea Mitropoliei statului, Sfântul Ierarh Nifon a fost primit, pentru o perioadă, la ctitoria boierului Barbu Craiovescu, în Mănăstirea Bistrița, unde este ocrotit de către tânărul Neagoe Basarab (fără acordul domnitorului), devenindu-i, totodată, ucenic.

Încă din tinerețe, Neagoe Basarab, dat fiind în grija învățatului Macarie, ieromonah la Mănăstirea Bistrița, s-a inițiat în arta cărturărească și, totodată, s-a implicat duhovnicește în tipărirea celor trei cărți de importanță majoră în rânduiala slujbelor bisericești.

B.P. Hașdeu îl considera pe cel mai „inteligent voievod al românilor”, ca fiind un „Marc Aureliu al Țării Românești, principe, artist și filosof”, iar Nicolae Iorga, „un domn cu apucături împărătești”.

Activitatea culturală a Voievodului a fost încununată de elaborarea operei sale monumentale:

„Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie” (creată între anii 1513 și 1521), de o valoare inestimabilă pentru români, considerată „un veritabil tratat de diplomație” și un îndrumar veridic atât pentru succesorul său la tron, cât și pentru ceilalți domnitori care vor urma la tronul Țării Românești⁹.

Voievodul Neagoe Basarab

Această scriere relevă, în esență, atât elemente principale de guvernare politică statală, determinate de performanță, cât și îndrumări de natură colectivă adecvate tineretului, dar și detalii de valorizare și de influențare spirituală ortodoxă (de factură bizantină) a conducătorilor și a poporului Țării Românești.

Opera Voievodului român a fost plagiată de către Ivan al IV-lea al Rusiei, cunoscut ca și Ivan cel Groaznic (1547-1524), fiind primul cneaz moscovit care s-a intitulat „țar” al rușilor. În

Sf. Nifon, Sf. Voievod Neagoe Basarab și fiul său Theodosie

realizarea obiectivului său imoral, țarul l-a implicat pe ambasadorul său la Constantinopol (Teodor Mamalachos) în scopul de a-și demonstra o înaltă moralitate, pentru a fi recunoscut oficial ca „bazileu”

– Neagoe Basarab, Theodosie (fiul său), Neaga (mama sa), Ioan și Petru (băieții săi), precum și Stana, Roxana și Anghelina (ficele acestuia)¹⁰.

Documentul reprezentând plagiatul, semnat de Teodor Mamalachos, a fost revelat în anul 1988, în urma descoperirii involuntare a cercetătorului italian Santo Luca, acesta neînțelegând contextul istoric al scrierilor respective. Demonstrarea plagiatului a fost realizată cu mult profesionalism de către prestigiosul istoric român Ion Dumitriu – Snagov (n. 1927-d. 2001)¹¹.

Concluzii

Pornind de la aserțiunea marelui istoric Nicolae Iorga că „Argeșul este locul cel mai românesc din România”, niciunul dintre prietenii sau dușmanii statali ai românilor nu și-ar fi imaginat vreodată că micuțul oraș Curtea de Argeș ar putea deveni așezământul mănăstirii, construite după concepția ilustrului și legendarului Voievod al românilor, Neagoe Basarab (1515-1517), considerată o perlă a arhitecturii medievale românești de către vizitatori recunoscuți ai timpurilor memoriale.

În acest cadru, se impune relevarea personalității Voievodului Neagoe Basarab, cunoscut realmente ca poliglot, umanist și isihast, care își împărtășește propria experiență fiului său, în prima scriere complexă românească de o valoare inestimabilă, studiată și cunoscută în istorie sub denumirea: „Învățăturile lui Neagoe Basarab

Mănăstirea „Curtea de Argeș”

de către Patriarhul Constantinopolului. Diplomatul care a lucrat la transformarea operei domnitorului român a uitat să înlocuiască următoarele nume

către fiul său Theodosie”. Având o viziune largă, de sorginte creștin-ortodoxă bizantină, Voievodul devine înnoitor, determinat fiind de noua cultură a

Renașterii. Prin urmare, Sfântul Voievod Neagoe Basarab (canonizat în 2008) nu este un luptător cu armele, precum Voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt (canonizat în 1992), deoarece preocuparea sa a fost centrată pe lumea creștină din Orient și din Balcani, fiind cel care a promovat cu tărie spiritul creștin-ortodox, moștenit de la strălucitul Bizanț, fiind un sprijinitor important al culturii europene.

Sfântul Neagoe Basarab, un real „prinț al păcii”, a manifestat, în permanență, smerenie și iubire față de oameni, față de poporul său. Așadar, Letopisețul Cantacuzinesc evidențiază un moment important al alegerii sale ca Voievod: „[...] Puneți alt pe carele veți vrea dimpreună și cu sfatul nostru, iar pe mine mă iertați, că nu voi fi, iar nărodul tot striga și zicea către dânsul: iată nu va Dumnezeu să fie altul, nici noi, ci numai tu să fi nouă domn [...]. Deci și Neagoe să plecă glasului năroadelor și luă coruna și scaunul a toată Țara Românească și îndată făcu judecată și dreptate între oameni”.

După numai nouă ani de domnie, în 1521, Neagoe Basarab, stingându-se din viață, lasă în urma sa „o lumină de-a pururi vie”, ale cărei raze au pătruns și vor fi simțite de-a lungul generațiilor, atât timp cât va dăinui neamul românesc.

Anul acesta, pe 26 septembrie, s-au sărbătorit 500 de ani de la finalizarea și sfințirea celebrei „Biserici-Mănăstire” a Argeșului, respectiv Mănăstirea Curtea de Argeș. Importanța istorică a momentului este deosebită pentru relevarea istorică a personalității celebrului și Sfântului Voievod al Țării Românești, Neagoe Basarab, și a deosebitei sale ctitorii menționate. Așadar, prin ridicarea mărețului lăcaș de cult, ca operă arhitectonică desăvârșită, Voievodul împletește complexitatea gândirii sale inovatoare, prospective, cu realitatea timpului său, lăsând peste veacuri o moștenire demnă de admirat și de venerat de către urmașii urmașilor săi, precum și de către vizitatorii din toată lumea.

NOTE:

1 Pavel Chihaiia, *De la „Negru Vodă” la Neagoe Basarab. Interferențe literar-artistice în cultura românească a evului de mijloc*, Editura Academiei, București, 1979, pp. 89-92.

2 Chir Gavriil Protul, *Viața și traiul sfinției sale Părintelui nostru Nifon Patriarhul Țarigradului care au strălucit întru multe patemi și ispite în Țarigrad și în Țara Muntenească; Prefericitul Părinte Daniel, Politică luminată de credință. Neagoe Basarab, un principe pedagog creștin*, studiu, p. 115-119.

3 Alexandru Briciu, *Sfântul Voievod Neagoe Basarab, prinț al păcii*, Ziarul „Lumina”, 26 septembrie, 2009; prof. Dumitriu Snagov, *Monumenta Roumaniae Vaticana*, 1990.

4 Nicolae M. Popescu, *Nifon II, Patriarhul Constantinopolului*, extras din „Analele Academiei Române”, seria II, tom XXXVI, București, 1914, pp. 132-137.

5 Pr.prof. Gheorghe I. Moiescu, *Viața Sfântului Nifon, Patriarhului Țarigradului*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXVI (1958), nr. 9, p. 861.

6 Chir Gavriil Protul, *op. cit.*

7 Pr.prof. Gheorghe I. Moiescu, *op.cit.*, pp. 27-32.

8 Chir Gavriil Protul, *op. cit.*

9 Gheorghe Mihăilă, Neagoe Basarab, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, versiunea originală, facsimil și ediție bilingvă slavonă-română, București, Roza Vânturilor, 1996, pp. 72-75.

10 Bianca Ioniță, Documentar: *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, plagiate pentru țarul Ivan cel Groaznic*, <http://www.rador.ro/2015/09/15/documentar-invataturile-lui-neagoe-basarab-catre-fiul-sau-theodosie-plagiate-pentru-tarul-ivan-cel-groaznic>, accesat la 29.09.2017

11 Prof. Ion Dumitriu-Snagov, *Monumenta Roumaniae Vaticana*, București, 1996, pp. 128-133. *Notă*: autorul a fost bursier al Universității Pontificale Gregoriana din Roma, unde a obținut titlul de doctor în istorie cu lucrarea *Le Saint-Siege et la Roumanie moderne 1850-1866*, fapt care l-a consacrat definitiv în cunoașterea relațiilor dintre România și Vatican.

BIBLIOGRAFIE

Bouleanu Elisabeth, *Un plagiat vechi de patru secole: cum au fost furate învățăturile lui Neagoe Basarab de către țarul Ivan cel Groaznic. Falsul a fost descoperit după 400 de ani*, http://adevarul.ro/locale/alexandria/un-plagiat-vechi-patru-secole-fost-furate-invataturile-neagoe-basarab-tarul-ivan-groaznic-falsul-fost-descoperit-400-ani-1_56b71f405ab6550cb88a193f/index.html

Briciu Alexandru, *Sfântul Voievod Neagoe Basarab, prinț al păcii*, Ziarul „Lumina”, 26 septembrie, 2009; Prof. Dumitriu Snagov, *Monumenta Roumaniae Vaticana*, 1990.

Chihaiia Pavel, *De la „Negru Vodă” la Neagoe Basarab. Interferențe literar-artistice în cultura românească a evului de mijloc*, Editura Academiei, București, 1979.

Chir Gavriil Protul, *Viața și traiul sfinției sale Părintelui nostru Nifon Patriarhul Țarigradului care au strălucit întru multe patemi și ispite în Țarigrad și în Țara Muntenească*.

Prof. Dumitriu-Snagov Ion, *Monumenta Roumaniae Vaticana*, București, 1996.

Manolache Dumitru, *Învățăturile lui Neagoe Basarab, furate de Ivan cel Groaznic*, 9 februarie 2011.

Mihăilă Gheorghe, Neagoe Basarab, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, Versiunea originală, facsimil și ediție bilingvă slavonă-română, Roza Vânturilor, București, 1996.

Pr.prof. Moisescu Gheorghe I., *Viața Sfântului Nifon, Patriarhului Țarigradului*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXVI (1958), nr. 9.

Popescu Nicolae M., *Nifon II, Patriarhul Constantinopolului*, extras din „Analele Academiei Române”, seria II, tom XXXVI, București, 1914.

Preafericitul Părinte Daniel, *Politică luminată de credință. Neagoe Basarab, un principe pedagog creștin*, Studiu.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN

Redactor: Irina TUDORACHE

Corectori: Mariana ROȘCA

Carmen-Luminița IACOBESCU

Tehnoredactor: Gabriela CHIRCORIAN

Coperta: Elena PLEȘANU

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 66 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: *buletinul@unap.ro*

Tel. 319.48.80/0215; 0453